ولسي مبارزه

(عدم تشدد)

احمد الله ارچیوال

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولسي مبارزه

(عدم تشدد)

ليکوال:

احمدالله ارچيوال

۱۳۹۴ کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم: ولسي مبارزه

لیکـــوال: احمدالله ارچیوال

خپرونـدی: د افغانستان ملي تحریك، فرهنګي څانګه

وېبپـاڼـه: www.melitahrik.com

کمپوز/ډیزاین:

پښتۍ ډیزاین: فیاض حمید

چـاپشمېـر: ۱۰۰۰ ټوکه

چـاپکـال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحریك د خپرونو لړ: (۸۵)

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسولیت لیکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډالۍ

د خپل خدای ښښلي پلار اراوا ته یې ډالۍ کوم، چې د زړه په وینو یې پاللی یم، او اوسمهال یې د یخ سیوری په ارمان یم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

ګڼه	سرلیک	مخ
۱	د کتاب په اړه د استاد اسدالله غضنفر سریزه	۱
۲	یو څو خبرې	۲
۳	عدم تشدد یا ولسي مبارزه	۷
۴	اعتدال او ولسي مبارزه	۱۹
۵	افغاني او اسلامي ارزښتونه او ولسي مبارزه	۲۵
۶	شخړه	۳۲
۷	تاوتریخوالی (تشدد)	۳۹
۸	ولسي مبارزه د وسله والې مبارزې په پر تله	۴۶
۹	د ولسي مبارزې د ترسره کولو لارې چارې	۵۴
۱۰	ستراتیژي	۵۷
۱۱	ستونزه	۶۰
۱۲	د راتلونکې لپاره لړلید	۶۴
۱۳	موخې	۶۶
۱۴	ګډ پوهاوی	۶۹
۱۵	وخت	۶۹
۱۶	مهارتونه او وسایل	۷۰
۱۷	تاکتیکونه	۷۰
۱۸	روزنه	۷۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹	افهام او تفهیم	۷۲
۲۰	مخاطبین	۷۵
۲۱	د پیغام جوړول	۷۷
۲۲	رسنۍ	۸۱
۲۳	ټولنیزې رسنۍ	۸۵
۲۴	بیا پخلاینه	۹۰
۲۵	یووالی	۹۲
۲۶	رهبري	۹۳
۲۷	د مبارزینو تاوتریخوالي نه کولو ته ژمنتیا	۱۰۰
۲۸	واک او د واک سرچینې	۱۰۹
۲۸	په ټولنه کې د واک سرچینې	۱۱۸
۲۹	ولس ولې حکومت ته غاړه ږدي	۱۲۳
۳۰	د ولسي مبارزې تاکتیکونه	۱۳۴
۳۱	په افغانستان کې د ولسي مبارزې ځینې	۱۴۸
۳۲	ځینې هغه تاکتیکونه چې د	۱۵۵
۳۳	مظاهره کول	۱۶۰
۳۴	ستراتیژیکه کړنه	۱۶۷
۳۵	په اسلامي نړۍ کې ولسي مبارزې	۱۷۲
۳۶	خدایي خدمتګار	۱۷۶
۳۷	ماخذونه	۱۸۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحریك یادښت

د افغانستان ملي تحریك د (۱۳۹۳ ل) کال په پیل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهیر کې به (شل عنوانونه) بېلا بېل دیني، علمي، ادبي او ټولنیز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحریك دا ژمنه د یاد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د یوې پرتمینې غونډې په ترځ کې یې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحریك په یاده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهیر کې به انشاء الله د خدای (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبیعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دی، ډېر زیات زیار او زحمت ته اړتیا لري، خو ملي تحریك ټینګ هوډ کړی چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملي کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دی د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دی، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحریك هیله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحریك له ټولو هغو لیکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندویانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهیر کې یې یو بل سره مرسته او ملګرتیا کړې او دا فرهنګي بهیر یې بریالی کړی، د زړه له کومې مننه کوي او کور ودانی ورته وایي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هیله

د افغانستان ملي تحریك فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب په اړه د استاد اسدالله غضنفر سريزه

مونږ ان تر اوسه پورې رومي عسکرو ته ورته يو چې د سولې د لارې د مبارزينو پر سر باندې داغزيو تاجونه ږدو او په جهر او يا په زړونو کې ورپورې خاندو، زموږ په ټولنه کې په عدم تشدد باندې د باور کموالی مختلف عوامل لري، چې البته يو لوی عامل يې دا هم دی، چې ولسي مبارزه په رښتنيني بڼه نه ده معرفي شوې.

دا کتاب مو ددې ډول مبارزې له طريقو، له ګټو، له حقانيت او ضرورت څخه خبروي. ليکوال ټينګار کوي. چې خلک بايد د ظلم او بې عدالتۍ په وړاندې غبرګون وښايي، خو دغه غبرګون دې د تشدد په بڼه نه وي، چې باغ عدن په کې نه جوړېږي خو د پښتنو کوڅې په کې ويجاړېږي.

استاد اسدالله غضنفر

د ولسمشر کلتوري او فرهنګي سلاکار

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو څو خبرې!

تاريخ ګواه دی چې جګړې ديوې ټولنې مادي او معنوي بنسټونه داسې لړزوي چې تر پېړيو يې بيا رغول نه يوازې دا چې ستونزمن وي بلکې ناشوني هم وي. د افغانستان ۳۸ کلنې جګړې وښودله، چې جګړه نه يوازې زموږ د ټولنې فزيکي زيربنا له منځه وړی، بلکې زموږ د ټولنې معنوي ارزښتونو باندې يې ژورې منفي اغېزې شيندلې د جګړې په معنوي زيانونو خبرې کول د دې کتاب د وس خبره نه ده خو شاعر د جګړې د زيانونو ديوارېخ په اړه داسې وايي:

چا يې پلو ليدلی نه و

اوس د شمشاد په غاښې ځي سرتور سرونه

د دغه شعر شاته د افغانانو د پت، عزت او ناموس ډېرې ناخوالې، په زرهاوو اوربدل شوې او نااوربدل شوې، خو بوږنوونکي کيسې پرتې دي. جګړه او تاوتريخوالی تر کلونو کلونو د ولس ټولنيز، اقتصادي او ټولنيز حالات داسې زيانمنوي، چې د ټولنې رواني پايښت له منځه وړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جګړې بر عکس ولسي مبارزه نه يوازې دا چې د وسله والې مبارزې په پر تله ډېره اغېز منه ده، بلکې دغه ډول مبارزه ټولنيز ارزښتونه او معنويات غښتلي کوي او د ټولنې اوږ ود مهاله ټکاو ته لاره اواروري خو، ستونزه دهده چې موږ د ولسي مبارزې په اړه اړين پوهاوی نلرو، او نه هم داسې علمی ماخذونه لرو چې د دغه ډول مبارزې دلارويانو تنده ماته کړی په پښتو ژبه کې د ولسي مبارزی په خپله بڼه دا لومړ ی کتاب دی، چې نه يوازې د ولسي مبارزې تيوريکي اړخونه روښانه کوي، بلکې د ولسی مبارزې عملي اړخونه هم څېړي. دا د ولسي مبارې کتاب دويم چاپ دی، که څه هم تر ډېره بريده مې هڅه کړې، چې د کتاب د لومړي چاپ نيمګړ تياوې او تېر وتنې په دې هڅه کې له منځه يوسم، خو بيا هم د موضوع اړوند زموږ په چاپېريال کې د علمي څېړنو کمښت او د ځينې نورو ستونزو په پام کې نيولو سره لدې کتابه بايد د يو قوي علمي کتاب د معيارونو د پوره کولو طمع ونه شي، له بل پلوه د کتاب هر عنوان دومره پراخه دی، چې په اړه يې بايد يو ځانګړ ی کتاب وليکل شي. د ولسي مبارزې په څېر ديو پراخه مضمون په يو کتاب کې راټولول په کوزه کې دسيند د ځايولو مانا لري. دا کتاب په پښتو ژبه د موضوع په اړ لا ډېرو څېړنو کولو لپاره يو پيل

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی، که څه هم دویم چاپ دی بیا هم د دې کتاب د بهبود او غنا لپاره تل چانس موجود دی.

زه هیله من او باوري یم، چې دغه کتاب به د موضوع په اړه لا ډېرو څېړنو ته لاره اواره کړي. د کتاب ټول موضوعات د افغان کلتور په رڼا کې روښانه شوي، لدې امله زموږ په هیواد کې لدې کتابه تر ډېره برېده د ولسي مبارزې په برخه کې په پوره ډول ګټه اخیستل کېدی شي. ولسي مبارزه نه یوازې د سیاسي موضو بلکې د اقتصادي او ټولنیزو ناخوالو لپاره هم کارېږي.

د کتاب لیکلو لومړنی موخه داده؛ چې زموږ د ټولنې د سیاسي اقتصادي او ټولنیزو ناخوالو د له منځه وړلو لپاره ځوانانو، د مدني ټولنې فعالانو او نورو وګړو ته یوه داسې وسیله چې له متشددې مبارزې موثره وي برابره شي. که د افغانستان د اوسنیو حالاتو له مخې د پراخه ولسي مبارزه پیلول امکان نه لري، خو کتاب مبارزین په وړه کچه د مبارزو لپاره په اغېزمنه توګه چمتو کوي. دا کتاب د هغه اصل له مخې چې لومړی باید پوهاوی رامنځته شي او بیا مبارزه وشي، د تحقق په لار کې یو وړوکې خو غښتلی ګام دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب د لیکلو دویمه موخه د ولسي مبارزې په اړه زموږ هېواد کې د علمي څېړنو تر سره کولو لپاره د یوې علمي مرجع رامنځته کول دي.

په پښتو ژبه کې د ولسي مبارزې په اړه د یوه هر اړخیز کتاب نه شتون یوه ستره نیمګړتیا وه، څو د ولسي مبارزې په اړه زموږ د ټولنې اړتیا پوره او د مینه والو تنده خړوب کړي.

د کتاب لیکل ډېر وخت او څېړنو ته اړتیا لري، د پخوا په څېر یو ځل بیا زما کاري بوختیاوې او د ژوند سره تړلې منډې تر ړې که لږې کمې وای کېدی شي، چې د کتاب منځپانګه لا ډېره غني وه. خو زما شخصي او کاري بوختیاوې د دی لامل شوې، چې کتاب په هغه ډول چې ما غوښتل ونشم لیکلی.

بیاهم په پښتو ژبه د ولسي مبارزی په اړه د یو علمي سرچینې رامنځته کول زما ارمان و، چې دیو کتاب په بڼه مې کال وړاندی چاپ کړی وو. خو نږدې یو کال په تېرېدو سره زه اړ شوم چې کتاب کې نورې زیاتوونې وکړم او دا دی دویم ایډیشن(چاپ) د موضوع د مینه والو مخې ته ږدم، ددې مانا هر ګز دا نه ده چې د کتاب دویم ایډیشن نور کار ته اړتیا نه لري. زه ډاډه یم چې دکتاب د غنا لپاره باید نور کوټلي ګامونه پورته شي، بیا هم د کتاب دویم ایډیشن اغېز منتیا او قضاوت د لوستونکو او د هغو ولسي مبارزینو په لاس کې دی څوک چې لدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتاب استفاده کوي. خدای (ج) دې وکړي، چې دغه کتاب د ولسي مبارزې په اړه د مبارزينو د ذهنيتونو په روښانه کولو کې لا ډېره مرسته وکړي.

د کتاب ليکل په لوی سر کې ډېر سخت کار دی، او د زړه وينې غواړي. له ښاغلو نصير الله رښتين او مسعود پښتون څخه نړۍ مننه کوم، چې د کتاب په کمپوز او سمونه کې يې زما غږ ته هر وخت لبيک ويلی او له ما سره يې مرسته کړې ده. همدارنګه له ګران ملګري وفاالرحمن وفا څخه هم مننه کوم چې د کتاب د سمونې درونډ بار يې پورته کړې او د خپلو ټولو بوختياوو سره سره يې خپل قيمتي وخت د کتاب سمونې ته وقف کړی.

د ګران افغانستان د سوکالۍ په هيله

احمدالله ارچيوال

کابل – افغانستان

د سلواغې مياشت ۱۳۹۴ ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

عدم تشدد یا ولسي مبارزه:

عـدم تشـدد اوس پـه بېلابېلـو نمونـو سـره یـاد او پېژنـدل کېـږي. د عـدم تشـدد یـو شـمېر کار پوهـان اوس د عـدم تشـدد د اصـطلاح پر ځـای د (سـتراتیژیک عـدم تشـدد) اصـطلاح کـاروي. ځینـې پوهـان ورتـه د انګلیسـي معـادلې کلمـې Civil Resistance, People's Power, Nonviolent Civic Mobilization, او Nonviolence, هـم کـاروي. دوی استدلال کـوي، چـې کـه یـو شـخص لـه تشـدده کـرکـه کـوي او تشـدد نـه غـواړي، نـو د شخص د دغه حالت د بیانولو لپاره د عـدم تشـدد اصطلاح کـارول کېـږي، خـو کـه یـو شـخص یـا ګـروپ یـا ټولنـه د یـوې موخـې د لاسته راوړلو لپاره له تشدد او فزیکې ځواک پرته مبارزه کوي، د عـدم تشدد کارپوهان دغه ډول مبارزې ته ستراتیژیک عدم تشدد وایي.

د ډېرو خلکو لپاره عدم تشـدد د ژونـد تیرولو یـوه لاره ده او دوي عـدم تشدد ته د روحانیت سره تړاو ورکوي. عدم تشدد د وسلې په شان یـوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وسیله ګڼي. لکه څنګه چې په وسله واله مبارزه کې له وسلې څخه کار اخیستل کیږي، په ورته شکل په ولسي مبارزه کې د حالاتو، چاپیریال او د خلکو د ټولنیزو او سیاسي حالاتو په پام کې نیولو سره د یو لړ تاکتیکونو په مرسته ولسي مبارزه هم تر سره کیږي.

ډېری وخت د عدم تشدد د فلسفې سره نا اشنایي ددې لامل ګرځي، چې ستراتیژیک عدم تشدد د پاسیپیزم (دخلکو غلي کول، ارامول او چپول دي) سره یو ډول وګڼل شي، پاسیپیزم خلک له جنګ او جګړې څخه منع کولو ته وایي. په داسې حال کې چې ستراتیژیک عدم تشدد د خلکو غلي کول یا چپول نه، بلکې هغې مبارزې ته د خلکو سوق او هڅولو ته ویل کیږي، چې فزیکي زور په کې نه وي. د دی لپاره چې د ولسي مبارزې په اړه دغه ناسم پوهاوی په بشپړه توګه له منځه لاړ شي، کارپوهان اوس ستراتیژیک عدم تشدد د فعالې مبارزې یو ډول ګڼي او (ولسي مبارزه) نوم یې ورکړی دی.

ولسي مبارزه په ټولنه کې د بدلون راوستلو لپاره له رواجي سیاسي لارو چارو لکه رایې ورکولو، ټاکنو او قانون جوړونې څخه د باندې رامنځته کیږي. ددې لامل دا دی، چې زیاتره وختونه ولسي مبارزه د رواجي سیاست په مټ رامنځته شویو ادارو لکه حکومت او پارلمان پر خلاف تر سره کیږي. خلک د رواجي سیاست له لارې پارلمان او

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکومتي چارواکي واک ته رسوي، خو بيا دوی ځيني وختونه پخپله داسې کړنې تر سره کوي، چې د زغم وړ نه وي او بايد ايسته کړل شي، نو ځکه دغه مهال رواجي سياست ګټور نه وي او بايد له رواجي سياست څخه بهر نورې کړنې ترسره شي او دغه نورې هغه د ولسې مبارزې په نامه يادېږي.

په ولسي مبارزې د سم پوهيدلو لپاره اړينه ده، چې موږ د ځواک او زور تر منځ په توپير پوه شو، ځکه همدغه ځواک او زور د ولسي او وسله والې مبارزې تر منځ توپير رامنځته کوي. په وسله واله مبارزه کې زور کارول کېږي او په ولسي مبارزه کې ځواک کارول کېږي. د زور نه زموږ موخه فزيکي او رواني تاوتريخوالی دی، خو ځواک بيا فزيکي زور نه دی. د بېلګې په توګه که د هېواد په کچه پوليس يو دم پرېکړه وکړي، چې نور خپلو دندو ته نه ځي، نو دوی دلته خپل ځواک وکارولو او زور يې ونه کاروه، يا دا چې که ولس پرېکړه وکړي، چې په بازارونو کې د ځانګړي لامل په وجه د کوم ځانګړي هېواد توليدات نه اخلي، دلته ولس ځواک وکاروو.

يا که د کابل ښاريان ديوې اونۍ لپاره د خپلې ځانګړې غوښتنې د لاسته راوړلو په موخه له خپلو ورځنيو کارونو څخه پرېکون وکړي، نو په دغه حالت کې په ښار کې ورځنی ژوند په ټپه درېږي، دغه کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکومت ته یوه ستره ضربه ده او دغه ډول مبارزه ولسي مبارزه ګڼل کېږي. په یادو شویو بېلګو کې که پولیس، ولس یا د کابل ښاریان کوتکونو او یا تاو تریخوالي ته مخه کړي، مانا داه چې دوی زور کارولی، او بیا دغه مبارزه وسله واله مبارزه ده.

په ولسي مبارزه کې پرته له دې چې زور و کارول شي، ولسونه چې په کې د هر عمر او هر ډول فکر او نظر لرونکي خلک (سړي او ښځې) شامل وي، دیو لړ تاکتیکونو له لارې برخه اخلي. له همدې امله ورته ولسي مبارزه وېل کېږي. ولسي مبارزین دیوې لارې په توګه هغه څه کوي، چې رواج او قانون یې خلکو ته دنه کولو امر کوي، دبېلګې په توګه کېدای شي یو ځانګړی رنګ لرونکې کمیس او یا جامې اغوستل، په یوه ټولنه کې بد وګڼل شي او رواج یې د نه اغوستلو حکم وکړي، خو ولسي مبارزین له دې امله چې رواج او یا قانون مات کړي، دغه رنګ کمیس یا جامې اغوندي. یا که دیوې سیمې خلک دحکومت له ادارو سره متوازي اداري رامنځته کړي، چې قانون د دغه کار دنه کولو امر کوي، دغه د ولسي مبارزې یوه بله بېلګه ده.

د ولسي مبارزې د عملي کولو بله لار داده؛ چې ولس هغه څه نه کوي چې قانون یې د کولو امر کوي، د بېلګې په توګه قانون خلکو ته وایي؛ چې چارواکو ته غاړه کېږدي او له حکومت سره همکاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي خو ولسي مبارزين حکومت ته غاړه نه ږدي او همکاري ورسره نه کوي. همدا رنګه که ديوې سيمې ټول خلک پرېکړه وکړي، چې دخپلو ستونزو د حل لپاره حکومت ته نه ورځي او حکومتی دواير تحريم (پرېکون) کړي، دغه هم د ولسي مبارزې يو ډول دی.

دغه تعريف ډېر خلک اړ کړي، چې په ولسي مبارزه له دې امله نيوکې کوي، چې دغه ډول مبارزه ولسونه قانون ماتولو ته هڅوي او يا په بل عبارت دغه ډول مبارزه په اصل کې له قوانينو سرغړاوی دی. دغه نيوکې يو فلسفي بحث ته اړتيا لري. سقراط په دې باور و، چې ټولنيز تړون Social Contract د عدالت سرچينه نه ده. Social contract : د ټولنې د افرادو تر منځ يو نا ويل شوی تړون موجود وي، چې له مخې د ټولنې افراد اخلاقي او سياسي مسوليت لري، چې يوه د ژوند لپاره يوه ګډه ټولنه رامنځته کړي. هابس بيا د ټولنيز قرارداد تيوری داسې تشريح کوي: چې انسانان فطرتاً د خپل ځان د ګټې په لټه کې دي. د دوی کړنې معقولي دي،دوی ځکه يو پاچا يا حاکم ته غاړه ږدي، چې په يوه مدني ټولنه کې چېر ته چې د دوی ګټې خوندي دي د اوسېدو ړتيا پيدا کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولنيز تړون له مخې د حکومت ټول قوانين منل او يا دو اکمنو هرې غوښتنې ته غاړه ايښودنه د اعتدال رامنځته کولو لامل نه دی. د ولسي مبارزو موخه اکثرو وختونه د بې عدالتۍ محوه کول او معتدله ټولنه رامنځته کول وي، نو له دې امله که ديو قانون پياده کول د بې عدالتۍ، ستونزو او زحمتونو د رامنځته کېدو لامل ګرځي، دغه ډول قانون بايد له سره تعبير، تفسير او يا تغيير شي. ولسي مبارزين بيا اړ نه دي، چې ناروا قوانينو ته غاړه کېږدي.

مارټين لوټر کينګ هم دغه نيوکې ته ځواب ويلی، نوموړي په ۱۹۶۳م کال کې د امريکا د بر ميګهم زندان نه د خپل وتلي ليک کې ليکلي: ((يو ظالم قانون به حقيقت کې قانون نه دی)).

ولسي مبارزې له دې فلسفې چې اقتصادي، ټولنيز، سياسي او پوځي واک د ټولنې د وګړو په رضا او غاړه ايښودو ولاړ دی، سرچينه اخلي. يا په بل عبارت که ولس غاړه کېنږدي، واکمنان حکومت نه شي کولای، دا فلسفه د ولسي مبارزې اساس دی. حکومتي واکمن او ولسي مبازرين دواړه په دغه حقيقت خبر دي.

کله چې ولسي مبارزين يوې ولسي مبارزې ته متې راونغاړي دواړه خواوې (واکمنان اوولسي مبارزين) هڅه کوي، چې د خلکو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وفاداري راخپله کړي او هره ډله غواړي، چې د خلکو د وفادارۍ په لاسته راوړلو کې بريالۍ شي. بريالي ولسي مبارزين د واک د لاسته راوړلو لپاره هڅه کوي، چې د ولس ژمنتيا راخپله کړي او يا ولس اړ کړي، چې واکمن ته له غاړه ايښودو څخه ډډه وکړي.

ولسي مبارزه دومره پخوانۍ ده، لکه څومره چې انساني تاريخ زوړ دی، خو د دې فلسفې پوهان وايي: سره له دې چې د تاريخ په اوږدو کې زياتې ولسي مبارزې شوي او ځينې يې بريالۍ شوي هم دي، خو بيا هم له دې مبارزې سره ظلم شوی او په تاريخ کې يې هومره يادونه نه ده شوې څومره چې په کار وه.

شلمې پيړۍ ته د ولسي مبارزې پيړۍ ويل کېږي. دا ځکه چې په دغه پيړۍ کې د دې مبارزې سترو مبارزينو لکه ګاندهي، مارټين لوتر کينګ، عبدالغفار خان (باچاخان)، نېلسن منډېلا او نورو د دې مبارزې پرمټ داسې سترې لاسته راوړنې درلودې، چې بېلګې يې په انساني تاريخ کې کمې ليدل کېږي.

د ولسي مبارزې نورې بېلګې د فلسطينيانو انتفاضه او د عربو پسرلی دی. د ولسي مبارزې په لاره اچولو لپاره اړينه ده، چې هره ټولنه د خپلو شرايطو په پام کې نيولو سره سمه مبارزه تنظيم کړي. موږ نه شو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولای د کوم بل هېواد او کلتور ولسي مبارزه په بشپړه توګه کاپي یا نقل کړو. هغه تاکتیکونه چې په یوه ټولنه کې د ولسي مبارزې لپاره کارول کېږي، ضرورنه ده، چې په بله ټولنه کې هم وکارول شي، دا ځکه چې په ولسي مبارزه کې ټولنیز، سیاسي او اقتصادي وسایل کارول کېږي. دغه وسایل د ټولنې له ټولنیزو، اقتصادي او سیاسي حالاتو سره ژورې اړیکې لري. دیوې ټولنې دغه حالات او شرایط د بلې ټولنې له هغو سره توپیر لري، خو بیا هم د دې مانا دا نه ده، چې موږ نه شو کولای دیوې ټولنې د ولسي مبارزې څېړل او مطالعه بې ګټې وګڼو.

ولسي مبارزه یوازې د سیاسي موخو د لاسته راوړلو یوه وسیله نه ده. بلکې په اصل کې ولسي مبارزه د ټولنیزو او اقتصادي موخو د لاسته راوړلو لپاره دومره اغېزمنه ده، لکه څومره چې دا مبارزه د سیاسي موخو د لاسته راوړلو لپاره ګټوره ده. د دې ادعا ښه بېلګه په یو شمېر هېوادونو کې د اختلاس پر وړاندې ترسره شوې ولسي مبارزې دي. د ۱۹۹۶م کال په اوږدو کې د ترکیې د خلکو ولسي مبارزه بریالۍ مبارزه وه، چې په اختلاس ککړ حکومت یې له واکه ګوښه کړ.

د ولسي مبارزې په اړه غالب فکر دا دی، چې دغه ډول مبارزه یوازې په ولسواکه نظامونو کې ترسره کېدی شي، ولې د دغه فکر برعکس،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولسي مبارزه نه يوازې دا چې په ولسواکه نظامونو کې ترسره کېدی شي، بلکې په هر ډول سياسي نظامونو کې د تر سره کېدو چانس لري. له ولسواکه نظامونو بر علاوه دغه ډول مبارزه ديکتاتوري نظامونو لکه شاهي، پوځي او استعماري او نورو نظامونو کې هم تر سره کېدی شي، چې ښه بېلګه يې په برتانوي هند کې د ګاندي او باچا خان ولسي مبارزې دي.

بله بېلګه يې په عربي شاهي حکومتونو کې د عربو پسرلی دی. د پخواني شوروي اتحاد د بالتيک په درېيو جمهوريتونو (لاتويا، لېتوانيا او استونيا) کې د ۱۹۹۰ يمې په لومړيو کې د ولسي مبارزو بريا ښيي، چې ولسي مبارزې يوازې او يوازې تر ولسواکه نظامونو محدودې نه دي. په ديکتاتوري ټولنو کې ولسي مبارزه دومره اغېزمنه ده، لکه څومره چې په ولسواکه نظامونو کې مؤثره ده.

د ولسي او وسله والې مبارزې تر مينځ بل توپير د پايلو او وسايلو تر منځ اړيکي په اړه د دواړو ډولو مبارزو تر مينځ د نظر اختلاف دی. وسله واله مبارزه کې پايلې وسايل توجيه کوي، د دې معنی دا ده، چې په وسله واله مبارزه کې د مثبتو پايلو لاسته راوړلو په خاطر د هر ډول وسايلو څخه استفاده کول، روا دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مارشال میک لوهن هم د همدغه خبرې پخلی کوي او وايي، چې ناسم وسايل هرګز د سمو نتايجو د رامنځته کېدو لامل نه ګرځي؛ نوموړی په دې اړه وايي:

The Medium is the Message. ياني وسيله پخپله پيغام دی. د دغه خبرې بېلابېل تعبيرونه کېږي، يو تعبير يې دا دی، چې وسيله د پايلې سره اړيکه لري. ياني د يو سوله ييز راتلونکي او خوندي چاپيريال د رامنځته کولو لپاره د پرامنه وسايلو څخه کار اخيستل اړين دي يا په بل عبارت متشددې لارې چارې هرګز پرامنه او خوندي چاپيريال نشي رامنځته کولای. څه چې کرې هغه به رېبې؛ پښتو دا متل د مارشال میک لوهن د خبرې بل تفسير دی، که غنم وکرې غنم به ترې اخلې او که جوار وکرې، جوار به ترې ترلاسه کوې.

دغه خبرې ته ګاندي هم اشاره کړې، ګاندي وايي وسايل د تخم سره او پايلې د ونې سره ورته والی لري. لکه څرنګه چې د تخم او ونې ترمينځ نه بېلېدونکې اړيکه ده، په دغه ډول د وسيلې او پايلې ترمنځ اړيکه موجوده ده. ياني د مالتې له تخم څخه د مالتې ونه او منې له تخم څخه د منې ونه زرغونېږي. ګاندي باوري دی، چې وسيله مهم شی دی او د وسيلې او پايلې ترمنځ هرګز جدايي نشته، ګاندي وايي، که وسايلو ته جدي پام وشي نتايج په خپله خپل ځان سموي.

ولسي مبارزې په ټولنو کې د ټولنيز اعتدال د رامنځته کېدو په پار رامنځته کېږي، موخه يې دا وي، چې په ټولنه کې د ظلم تيارې د تل لپاره پای ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورسيږي او په ټولنه کې ثبات رامنځته شي. په حقيقت کې ولسي مبارزې د تاوتريخوالي په وړاندې يو غبرګون وي. د ولسي مبارزې موخه په ټولنه کې د موجود تاوتريخوالي د له منځه وړل دي. او لدغه امله دوی له تشدده خالي لارو چارو استفاده کوي.

وسلوال مبارزين په ټولنه يا نظام کې د دوی په اصطلاح د موجود تاوتريخوالي د له منځه وړلو لپاره له تاوتريخوالي استفاده کوي او همدا لامل دی، هغه ټولنه چې يکې د جګړې په پايله کې سوله رامنځته شي قوي امکان لري، چې پينځه کاله وروسته بېرته کورنۍ جګړې ته ستنه شي، دلته د پښتو هغه متل، چې وايي، وينه په وينه نه وينځل کيږي، رښتيا کيږي.

په داسې حال کې چې ولسي مبارزين بيا هم د وسايلو او پايلې ترمنځ د قوي اړيکې موجوديت ته قايل دي. دوی وايي، چې د دوی لپاره پايله وسايل نه توجيه کوي. ولسي مبارزين وايي، چې په ټولنه کې د ثبات رامنځته کولو لپاره پکار ده، چې د تاوتريخوالي خالي وسايل وکارول شي او د دوی په اند زور سوله او ټيکاو نه شي رامنځته کولای. د وسله والو مبارزينو برخلاف دوی په ټولنه کې د موجود تاوتريخوالي په زور نه بلکې په پرامنه وسايلو سره له منځه وړي. ولسي مبارزې منتقدينو ته ولسي مبارزه د لانجې شخه د تېښتې په مانا ده، خو ولسي مبارزه د لانجې له نظره غورځول نه بلکې د لانجې سره د چلند لپاره يو ستراتيژيک انتخاب دی. مانا يې داده چې که د مبارزې لپاره ان که نور وسايل موجود هم وي. يوازې له ولسي مبارزې استفاده کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اعتدال او ولسي مبارزه

عدل او اعتدال د ډېر پخوا راهیسی د انسانانو تر منځ د فکر او بحث مهمه موضوع ده. اعتدال په بېلابیلو وختونو کې بېلابېل مفهومونه او معناوی درلودلې دي. سوفسطایان د مسیح ع د میلاد نه وړاندې په یونان کې هغه خلکو ته ویل کېدل چا چې په ټولو علومو د پوهیدو دعوه کوله. دوی په حقیقت کې یو ډول ښونکي وو چې د تقریر په فن یې ډېر زو روکولو. دوی کومو ځانګړو ټولنیزو اصولو ته پابند نه وو. د دوی علم سطحي وو او اولني خلک وو چې تعلیم سره یې دیو مسلک په توګه چلند کولو. د افلاطون په وخت کې سوفیسطایان پدې باور وو چې عدالت د طاقتور واکمن لپاره د ولس د ایل کولو یوه وسلیه ده. دوئ ویل چې عام ولس سیاسي واک نه لري او یوائحې واکمن دغه ډول واک لري نو ځکه یو واکمن داسې قوانین رامنځته کوي چې د هغې له لارې عام ولس د خپل ځان تابع کړي او دغه کار دوی عدل بللو.

افلاطون د سوفسطایانو بر عکس استدلال کوي او عدالت د ټولنې د ټولو افرادو، اشخاصو او د ټولې ټولنې لپاره د خیر او د بریا شرط ګڼي. افلاطون وایي چې په ریاست کې اعتدال هغه وخت رامنځ ته کېږي چې د ریاست له امکاناتو ټول ولس ګټه پورته کړي. واک په ریاست

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې يوې ډلې پورې تړاو ونه لري بلکې دټول ولس او پرګنو ترمنځ په رياست کې همغږی موجوده وي. د اسلام له نظره عدل يوه پراخه او جامع اصطلاح ده. دغه اصطلاح له هغو نظرياتو او تبصرو چې مونږ يې د خلکو په اړه کوو څخه واخله تر هغو لارو چارو چې مونږ يې د خپل مسوليت په ترسره کولو او د خلکو سره د معاملاتو په ترسره کولو کې کاروو بياتر په ټولنه کې زمونږ د چلند او د اختلافاتو سره د چلند کولو پورې ټول دربرنيسي. دا اصطلاح عادي ژوند، رسمي ژوند، د حاکم ژوند، محکوم ژوند، واکمن ژوند او د عام وګړي ژوند ټول دربرنيسي. په اسلام کې اعتدال د ظلم نه کولو، په ترتيب ايښودلو، برابرۍ او انصافکولو ته ويل کيږي.

زمونږ د بحث په خاطر دلته په ځای ددې چې د اعتدال په لغوي معنی خبری وشي، ښه به دا وي چې د اعتدال په مفهوم باندی خبری وشي. د اعتدال مفهوم د واکمنو په ګډون د ټولنې د ټولو افرادو ترمنځ د قانون په وړاندی برابري او د هيواد او ټولنی د افرادو داساسي سياسي، اقتصادي او ټولنيزو حقونو ته يو ډول لاس رسی دی. د اعتدال په مفهوم د لاښه پوهيدلو لپاره موږ کولای شو چې د اعتدال په متضاد، باندی پوه نشو . دغه پوهاوی زمونږ سره مرسته کوي تر څو د اعتدال په مفهوم پوه شو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو فرد، افراداو یا ګروپ د مدني، سیاسي، اقتصادي او نورو قانوني حقونو څخه د رنګ، ژبې، سیمې، سمت او یا بل کوم تړاو له امله محرومولو دبې عدالتۍ یوه بیلګه ده. په ولس د دوی د خوښې او د منل شویو موازینو او قوانینو برخلاف حکومت کول هم بې عدالتي ده. په ولس د ظالمانه قوانینو نافذول، یا د واکمنو لخوا د خلکو د ګټو د خوندیتوب په خاطر قوانین نافذول بې عدالتۍ یوه بله بیلګه ده . د واکمنو لخوا د مالي نه ورکول او یا دا چې د واکمنو لخوا د ځان لپاره د مالي ورکولو لپاره یو معیار او د عام وګړو لپآره د مالي ورکولو لپاره بل معیار ټاکل هم بې عدالتي ده. د اختلاس کول، چې دولس په حقونو تیری دی، چې دا هم بې عدالتي ده.

اعتدال او د سولې یا ټکاو ترمنځ ژوره اړیکه موجوده ده. د اسلام ستر پیغبر ص فرمایي: که یو نظام کې کفر وي هغه دوام کولی شي، ولی که یو نظام کې ظلم او بې عدالتي وي هغه نظام دوام نه شي کولای. لدې معلومیږي چې بې عدالتي د کفر نه هم بد عواقب لري.

د روم امپراتوري د باربریانو د امپراتورۍ په پرتله او د پیغمبر ع لخوا په مدینه کې رامنځته شوې اسلامي ریاست د خپل عصر د نورو واکمنیو په پرتله عدل ته ډېر ژمن وو. همدا لامل وو چې د روم امپراتورۍ تر ډېر مهاله دوام وکړ او اسلامي ریاست ډېر ژر نورو سیمو ته خپور

(c) ketabton.com: The Digital Library

شو. او ډېرو سيمو ته يې اسلام د توري په زور نه بلکې د عدل په زور ورساوه.

ابن خلدون هم په المقدمه کې د ملتونو بقا او عدل تر منځ د ډېرې ژورې اړيکې د موجوديت په اړه خبري کوي. نوموړی وايي چې په تاريخي لحاظ سياسي او اقتصادي ځواک کمښت د ملتونو د زوال لامل نه دی ګرځيدلی بلکې ملتونه هغه وخت زوال سره مخ شوي کله چې په ټولنه کې بې عدالتي رواج شوی او واکمنې طبقې خپلې ګټې د ولس له ګټو مقدمې ګڼلې. نوموړی د خپلی ادعا په ننګه وايي "هره اندازه چې په ټولنه کې عدالت ته ژمنتيا قوي وي، په هماغه اندازه هغه ټولنه قوي وي او ددی بر عکس." لکه څنګه چې ابن خلدون يې په المقدمه کې وړاندوينه کړې وه، د مسلمانانو زوال هغه وخت پيل شو، کله چې اعتدال ته د دوئ ژمنتيا مخ په زوړ شوه.

پوهانو اسلامي اصولو ته ژمنيتا او سولې رامنځته کولو تر منځ تړاو په اړه لويديځوالو يو لړ څېړنې کړې دي .دوی وايي چې اعتدال ،چې د اسلام يو بنسټيز اصل دی، او سولې تر منځ يوه ژوره اړيکه موجوده ده. مسلمانو او لوديځو څېړونکو د اسلامي اصولو لکه مهربانی، شفافيت، د انسانانو تر منځ په برابرئ، د نورو حقونه په رسميت پېژندل او هغوی ته درناوی کولو باندی ژوری څېړنې کړی دي. که دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اصول په عمل کې پياده شي ديوې معتدلې ټولنې رامنځته کېدو او بالاخره په ټولنه کې ټکاو رامنځته کولو ته لاره اواروي.

داسلام يو مهم پيغام د معتدلې ټولنې رامنځته کول دی. د بېلګې په ډول په قران شريف کې څه دپاسه سل ځل د بې عدالتۍ چې په ظلم، اثم، اوضل په نومونو سره ياد شوی، په اړه وعيد ياد شوی دی. خادوری وايي چې د الله تعالی له وحدانيت وروسته هغه اخلاقي اصل چې په قران شريف او اسلامي تعليماتو کې پرې زيات ټينګار شوی دی هغه ټولنيز او انفرادي ژوند کې عدالت او برابري ده.

ابن خلدون هغه افراد چې په پټو سترګو بې عدالتي قبلوي او يايي په اړه غلی پاتي کېږي غندلي. ارسطو د عيسی[ع] له زيږيدو ډېر وړاندې دغه ډول خلک ملامته کړي او ويلي يې دي، چې هغه خلک چې د بې عدالتۍ په وړاندی نه درېږي هغوی بزدله او يا هم په بې عدالتۍ کې يې ګټې خوندي دي. اسلام بيا د بې عدالتۍ په وړاندی ودريدل او مبارزه کولو ته غوره جهاد ويلی دی.

په تاريخي لحاظ د ولسي مبارزو او اعتدال ترمنځ ژوره اړيکه موجوده ده. د پښتنو له سيمو تر امريکا او له هنده بيا تر منځني ختيځ او شرقي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اروپا پورې خومره ولسي مبارزې چې ترسره شوي، موخه يې د اعتدال رامنځ کول او د ظلم پر خلاف مبارزه ده.

دغه مبارزې د غلامۍ د زنځير د ماتولو، د تعصب پر خلاف، د اختلاس پر خلاف، د ظالم واکمن پر خلاف او د انسان سره د غيرانساني سلوک پر خلاف ترسره شوي. لدې امله د ولسي مبارزو موخې اکثره وختونه په اعتدال ولاړې ټولنې رامنځته کول او ټولنه د ټکاو طرف ته سوق کول دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغاني او اسلامي ارزښتونه او ولسي مبارزه

د ولسي مبارزې سره بشپړه نابلدتیا ددې لامل ګرځي، چې یو شمېر خلک ولسي مبارزه د افغان کلتور لپاره یوه پردۍ پدیده وګڼي، د دوی دا فکر ولسي مبارزې او افغان کلتور په اړه د دوی د سرسري مالوماتو زېږنده ده. ولسي مبارزه په اصل کې د افغان ولس په متن کې پالل شوې پدیده ده، چې هرې شخړې ته د تاو تریخوالی څخه د خالی لاروچارو لکه د جرګې له لارې د حل کولو توصیه کوي.

په مصر، تیونس او لیبیا کې ولسي مبارزې ددې لامل شوې، چې مستبد واکمنان له واکه ګوښه شي. همدارنګه په ۱۹۹۰م کې د نجم الدین اربکان پر خلاف ولسي مبارزې د نوموړي د ګوښه کېدو لامل وګرځېدې تاریخي او داوس وخت اسلامي ولسي مبارزې د افغانستان لپاره عواقب لري. هغه څه چې داسلام پر خلاف وي، هغه د افغانستان د کلتور پر خلاف هم دي او همدا لامل دی، چې افغانان د نورې اسلامي نړۍ له پېښو اغېز منېږي. د عربو له پسرلي وروسته په افغانستان کې هم مدني ګروپونو او سیاسي ګوندونو د ولسي مبارزو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

موثریت په اړه بحثونه کول پیل کړل، ځینو خو آن په وړه کچه ولسي خوځښتونو هم پیلولو ته لستوڼي بډ وهل.

یو شمېر افغان ځوانانو د ځانګړو موخو د لاسته راوړلولپاره د فېسبوک ګروپونه جوړ کړل او د نورو ځوانانو د ملاتړ تر لاسه کولو لپاره یې مبارزې پیل کړې. افغان کلتور د ولسي مبارزې ځینې داسې تاکتیکونه لري، چې په دې لاره کې ډېر موثر تمامېدی شي.

له دې پر ته افغانانو د تاریخ په اوږدو کې د بېلابېلو موخو د لاسته راوړلو په خاطر د ولسي مبارزې بېلابېل تاکتیکونه کارولي، افغان مجاهدینو له روسانو سره د جهاد پر مهال د ۱۹۸۰ یمې په وروستېو کې په پېښور کې منځ مهالی حکومت جوړ کړ، چې په حقیقت کې یې موخه د کابل له ادارې سره یوه متوازې اداره رامنځته کول وو. که څه هم د دغه منځمهالي حکومت جوړول ډېره بریالی تجربه نه وه، خو دغه کار د کابل حکومت د تضعیف لپاره د ولسي مبارزې یو ښه تمرین و. که له ملي کچې راتېر شو، په سیمه ییزه کچه د ولسوالیو او ولایتونو په کچه د ولسي مبارزو د پیاده کولو لپاره د متوازي ادارو رامنځته کول په هر کلتور کې پیاده کېدی شي او د هېڅ کلتور پر خلاف نه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بېلابېلو وختونو کې د نورو اسلامي ټولنو، اشخاصو او تحریکونو له خوا متوازي اداري جوړې شوي دي. د ایران رضاشاه د واک له پرېښودو وروسته په ۱۹۷۰م کال کې یو لومړی وزیر په خپل ځای پرېښود. خمیني او د شاه پر خلاف مارکسیستو مبارزینو هم په ګډه خپل لومړی وزیر وټاکه. په ایران کې د لږ وخت لپاره دوه لومړي وزیران وو، له یوې خوا د خمیني او مارکسیستانو لومړی وزیر او له بلې خوا د شاه له خوا ټاکل شوی لومړی وزیر، چې د شاه لومړی وزیر بالاخره لږ وخت وروسته تېښتې ته اړ شو او د خمیني لومړي وزیر یې ځای ونیو.

د طالبانو له حکومته وروسته په تېرو لسو کلونو کې د ولسي مبارزې بېلابېل تاکتیکونه کارول شوي دي. په دغو تاکتیکونو کې د جرګو جوړول، داعتصابونو او مظاهرو کول او نور شامل دي. لویه جرګه په افغانستان کې د شخړو د حل یوه مهمه لار ده. دغه تاکتیک د سیاسي، اقتصادي او ټولنیزو ستونزو د حل یوه موثره طریقه ده. په سیمه ییزه کچه جرګه د دوو افرادو، کورنیو او قومونو تر منځ د لانجو داوارې په موخه جوړېږي .

لویه جرګه د هېواد د ټولو قومونو تر منځ د نظر ورته والی او توافق رامنځته کوي. کله چې په کندهار کې ګورګین ووژل شو او افغانانو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو ځانګړي حکومت اعلان وکړ، نو لومړی مشر يې ميرويس نيکه وټاکلو دغه دواړه پېښې د جرګې له خوا تصويب شوې وې .

همدارنګه د معاصر افغانستان لومړنی پاچا احمدشاه ابدالي په ۱۷۴۷م کال کې ديوې لويې جرګې په نتيجه کې غوره شو. په اوس وخت کې دافغانستان ولسمشر حامد کرزی په ۲۰۰۲م کال کې د اتلسو مياشتو لپاره دافغانستان د منځمهالې ادارې د مشر په توګه دلويې جرګې له خوا وټاکل شو.

وروسته په ۲۰۰۴م کال کې داساسي قانون لويې جرګې په افغانستان کې نوی اساسي قانون تصويب کړ. دافغانستان له بېلابېلو برخو د جرګې ګډونوالو په دغه دواړو جرګو کې ګډون وکړ. د دغه جرګو غړي دهېواد له بېلابېلو سيمو راټول شوي وو، بېلابېل پس منظرونه يې درلودل او کلونه کلونه يې له يوه بل سره جګړې کړې وې. دوی د افغانستان د راتلونکي لپاره په يو داسې ميکانيزم توافق وکړ چې ټولو اړخونو ته د منلو وړ و.

په ۱۹۳۰ مه لسيزه کې دانګريزانو پر خلاف د خان عبدالغفار خان تر مشرۍ لاندې د خدايي خدمتګارو مبارزه په سيمه کې لومړۍ ولسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مبارزه وه. د خدايي خدمتګارو د مبارزې بريا دا نظر چې ګواکې پښتانه متشدد دي، منفي ثابت کړ.

د پاکستان او افغانستان تر منځ د لويې جرګې جوړېدل او په ۲۰۱۰م کال کې له مخالفينو سره د خبرو اترو لپاره د سولې شورا د جوړېدو لپاره د لويې جرګې جوړول، د جرګو نورې بېلګې دي.

د لويې جرګې حيثيت ته د افغانستان د اساسي قانون له خوا جواز او قانون مندي ورکړل شوې ده. د اساسي قانون په ۱۱۰ مه ماده کې راغلي، چې يوازې لويه جرګه د اساسي قانون د تعديل واک لري او همدارنګه لويه جرګه د دې واک لري، چې په مهمو مسايلو کې افغان حکومت ته مشوره ورکړي. د اساسي قانون ۱۱۱ مه ماده کې راغلي، چې لويه جرګه د ولسمشر د مواخذې د غوښتلو حق لري.

جرګه د يوې ځانګړې موخې لپاره له تشدده خالي تاکتيک دی. د افغانستان د اساسي قانون ۳۴ مه ماده لويه جرګه تعريفوي او وايي، چې لويه جرګه د پارلمان د دواړو جرګه ګيو او د ولايتي شورا اله غړو او د ولسوالېو د شوراګانو له مشرانو څخه جوړېږي. خو له تاريخي پلوه په لويه جرګه کې د حکومت د مداخلې هېڅ ډول جواز نه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کلو، ولسواليو، ولايتونو او بالاخره په ملي کچه جوړېدونکې جرګې يوازې له قومي متنفذينو، عالمانو او نورو اشخاصو څخه جوړې شوې دي. که څه هم د افغانستان د حکومتونو د لاسوهنې له امله د لويو جرګو پر ماهيت او پرېکړو تاثير شوی او حکومت د جرګو پر پرېکړو اغېز لري، خو جرګې د افغانانو په سياسي او ټولنيز ژوند ژوره اغېزه لرلی. همدارنګه جرګه اسلامي ملاتړ هم له ځانه سره لري. څه باندې ۱۴۰۰ کاله پخوا اسلام د شوراګانو د جوړولو امر کړی او الله ج په سورت شورا کې فرمايي : ((او په کارونو کې يو له بل سره مشوره کوئ)).جرګه دستورا افغانی بڼه ده.

د نورو کلتورونو په پرتله افغاني کلتور داسې ډېر تکتيکونه لري، چې په ولسي مبارزه کې ترې ګټنه (استفاده) کېدای شي.لدې بر علاوه د ولسي مبارزې نور تاکتيکونه لکه اعتصابونه، مظاهرې، شلونه، اقتصادي تحريمونه، د موازي ادارو رامنځته کول، حکومتي چارواکو ته غاړه نه ايښودل، همکاري نه کول او دې ته ورته د ولسي مبارزې نور تاکتيکونه په افغاني کلتور کې رواج دي.

د ولسي مبارزې په اړه ناسم پوهاوی ددی لامل ګرځېدلی، چې دغه ډول مبارزه زموږ په ټولنه کې يوه نا اشنا پديده وګڼل شي او ولسونه او نخبه ګان دغه مبارزه زموږ په ټولنه کې د پلي کېدو وړ نه ګڼي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو ځرنګه چې بدلون يو اوږد وخت ته اړتيا لري، نو په افغانستان کې هم بايد د ذهنيت او رويې بدلون ورو وي. بيا هم افغانان بايد د مؤثرې وسيلې په توګه او د ټولنيزو ستونزو د حل په موخه د ولسي مبارزې په اړه جدي فکر وکړي.

دغه مبارزه بايد په سيمه ييزه کچه وي، يوځل چې مبارزين د دغه ډول مبارزې په اړه کافي تجربه او پوهاوی ترلاسه کړي او د دغه ډول مبارزې په اړه پوهاوی عام شي،يوازې هغه وخت بيا ولسونه کولای شي چې دغه مبارزه په ملي کچه د ملي مسايلو د حل لپاره وکاروي. له پوهېدو پرته د دغه ډول مبارزې کارول به خطرناکې پايلې ولري .

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخړه

په فطرت کې تنوع او اختلاف د کايناتو د جوړولو يو اصل دی، دغه خبرې ته په قران شريف کې هم اشاره شوې: (ومن ايته خلق السموات والارض واختلاف السنتکم والوانکم ان فی ذالک لايت للعالمين) ژباړه: او د خدای له نښو څخه ځينې يې پيداکول د اسمانونو او ځمکو او رنګونو ستاسې کې اختلاف دی بې شکه په دغه کار کې نښانی لپاره د مخلوقاتو دي.

د نړۍ هر انسان له بل انسان څخه متفاوت دی، د نړۍ هيڅ دوه انسانان يو ډول نه دي، د هر انسان خيالات، احساسات، تجربه، پوه، فطرت او ميلانات له بل انسان څخه مختلف دي. په نړۍ کې تنوع او اختلاف د نړۍ سيستم د چلولو لپاره مهم دي يا په بل عبارت که ژور فکر ورته وکړو، تنوع د نړۍ د نظام د چلولو لپاره اړين دی.

يو وګړی د نړۍ ټول هنرونه او علمونه نشي تر لاسه کولای، يو شخص انجينر وي، بل ډاکټر وي، بل معلم وي، بل قاضي وي، بل تجار وي او نور بيا نور کسبونه کوي او دغه تنوع ددې لامل ګرځي، چې انسانان د يو بل اړتياوې پوره کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

راځئ د يو څو ثانيو لپاره فکر وکړو، چې د نړۍ ټول انسانان يو ډول مخونه لري او ټول يو ډول خواړه خوښوي، يو ډول دندې خوښوي، أيا په دغه ډول حالت کې به د انسانانو د پيژندګلوي لپاره څومره ګډوډې وي؟ يو ډول خوراکونه به خوړل کېدل نور خوراکونه به له منځه تلل او خرابيدل او د هغه خوراک پر سر به تل د انسانانو تر منځ جګړه روانه وه، کوم، چې د ټولو خوښيده. د موضوعاتو په اړه د بيلا بيلو نظرياتو درلودل او ډير او ژور فکر کولو ته لاره هواروي او په ټولنه کې د خوشحالۍ، د فکر د پراخيدو، د ټولنې د پرمختګ او يو بل ته د درناوي لامل ګرځي

له دې امله د انسانانو ترميځ د فکر او نظر اختلاف يو طبعي پديده ده .

شخړې او لانجې د انسان په خټه کې اغږل شوي دي، نړۍ ته دانسانانو له راتګ سره سم دوی تر منځ شخړې پيل شوې. حمزه بابا دغه حقيقت ته پخپل يو شعر کې داسې اشاره کړې :

چې دنيا د اب وګل ته انسان راغی

مينه راغله، فتنه راغله، طوفان راغی

لومړی شخړه د آدمؑ د دوو زامنو هابيل او قابيل تر منځ وشوه. قابيل غوښتل خپله هغه خور ځان ته په نکاح کړي، چې د هغه وخت له

(c) ketabton.com: The Digital Library

قانون سره سم باید هابیل په نکاح کړې وای. له دې امله د دواړو ورونو ترمنځ شخړه رامنځته شوه. آدم (ع) د دریم ګړي په توګه له خپلو دواړو زامنو وغوښتل؛ چې قرباني وکړي. دچا قرباني چې اسماني اور وخوړله، هغه سلامت او دچا چې اسماني اور ونه خوړله، هغه ملامت دی.

وروسته له هغه چې دواړو ورونو قرباني وکړې، دهابیل قرباني اور وخوړله، چې مانایې دالله (ج) له طرفه دهابیل د حقانیت تصدیق و. خو دقابیل قرباني اسماني اور و نه خوړله. له دې امله قابیل خپل ورور هابیل ته په غوسه شو، شخړه یې ورسره وکړه او هغه یې وواژه.

سقراط وایي، چې ټول متضاد شیان لکه کم زیات، قوي ضعیف، لوي وړوکې، ژوند او مرګ داسې یو له بل سره تړلي دي، چې له یو وروسته بل رامنځته کېږي. لکه څرنګه، چې ویده کېده په پاڅیدلو سره تعقیبېږي، همدارنګه له ژوند وروسته مرګ راځي. که مخالف او متضاد شیان یو ځای نه وای اوژوند بغیر له مرګه وای بالاخره هر څه به له منځه تللي وای، ویلای شو، چې تضاد د ژوند یو حقیقت دی.
اروایوهان وایي؛ چې ددوو ورونو او ان د دوه کیانو (غبرګونو) ترمنځ هم د ځینو شیانو په اړه د نظر اختلاف موجود وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(جين شارپ) وايي چې په ټولنو او سياست کې د نظر اختلاف نه بوازې حتمي دی، بلکې ځينې وختونه مطلوب هم دی .داسې باور کېږي؛ چې د خلکو نيمګړې اړتياوې، ارزښتونه، ناسمې انګېرنې، پېژګلوي، سمبولونه ، حقونه او نور د شخړو له ځينو سترو لاملونو څخه دي.

دعام فکر پر خلاف د شخړې موجوديت ستونزه نه ده او بايد ورته ديوه ناآشنا څيز په سترګه و نه کتل شي . شخړې ته د منفي پديدې نه بلکې ديوه داسې حقيقت په سترګه بايد وکتل شي، چې له ځانه سره ښېګڼې لري . شخړه ديوګروپ او بل ګروپ په داخل کې د عينې ګروپ افرادو ترمنځ يوالی رامنځته کوي ياني شخړه ديووالي رامنځته کوونکې ځواک هم دی. په هره اندازه چې شخړه دوام کوي، په هماغه اندازه د ګروپ پېژندګلوي قوي کېږي. شخړې ډېر وختونه کمزوري ملتونه او ګروپونه غبنتلي کوي، له استعمار او استثمار څخه يې خلاصوي او بې عدالتي هم له منځه وړي. که شخړې نه وای هېڅکله به بې عدالتي نه وای ننګول شوې، جبر او ظلم به دوام کولای. د شخړې پايلې ډېر وختونه د افرادو او ګروپونويا ډلو د روحي اومادي خوشالی لامل ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تضاد او شخړه د ژوند په هر ډګر کې د تکامل لامل ګرځي، کله چې تکامل رامنځته شي د یو څه وخت لپاره خاموشي رامنځته کېږي. لدغه خاموشۍ وروسته بیا تضاد رامنځته کېږي، چې دغه تضاد تکامل رامنځته کوي او پدې توګه انساني ژوند تیریږي.

هغه ټولنې چې خلکو ته په کې د مخالف نظر د څرګندولو او د مخالفو افکارو د درلودلو ازادي وي، د هغو ټولنو په پر تله ډېرې پرمختللې دي چېرې چې د مخالف نظر د څرګندولو ازادي نه وي. دغه ټولنې نه یوازې په اقتصادي، بلکې په علمي ډګر کې هم د پرمختګ کوي.

د شخړو په اړه ناسمه انګېرنه؛ له شخړې او هم له شخړې سره د چلند کولو ترمنځ په توپیر نه پوهېدلو څخه رامنځته کېږي، چې دا دوه بېلا بیلې مفکورې دي. شخړه هغه وخت ستونزمنیږي، چې داوارۍ لپاره یې له زوره کار واخیستل شي.

یوه اصطلاح چې کله د یو مضمون یا متن قالب ته ورولویږي هغه اصطلاح یا د مضمون او یامتن په رنګ رنګیږي ددې مانا داده چې یوه اصطلاح په بیلابیلو ځایونو کې بیلابیلې ماناوې لري.

شخړه: په ولسي مبارزه کې اختلاف نظر د افکارو تنوع او د انسانانو د چال چلند ترمنځ توپیر ته ویل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څنګه چې اکثریت خلک شخړې یو نامطلوبه پدیده ګڼي، نو ځکه د شخړو اړوند اړخونه او اشخاص اکثره وختونه له دې مسؤلیته خپلې اوږې سپکوي او مقابل لوری د شخړې په پیلولو تورنوي. له دې پر ته که یو څوک زموږ د فکر خلاف خبره وکړي، موږیې اوریدل نه غواړو او تل غواړو، چې خلک زموږ د فکر مطابق خبرې وکړي.یانی موږ لانجې ته د یوې طبعي پدیدی په توګه نه ګورو .

له شخړو سره دغه ډول چلند دخلکو دهغه فکر زیږنده ده، په کوم کې چې خلک زور زیاتی او شخړه مترادفې پدیدې ګڼي، خو دا دواړه دوه مختلفې پدیدې دي. زور زیاتی د شخړو د څرګندولو لاره ده او یا دا چې د شخړې کولو یوه وسیله ده .

شخړې به په نړۍ کې تر هغې دوام کوي، چې انسانان د ځمکې پر مخ ژوند کوي. د شخړې شته والی ته د یو حقیقت په ستر ګه کتل په کار دي، چې باید منطقي چلند ورسره وشي.

ولسي مبارزه د انسانانو تر منځ د شخړو موجودیت ته د یو حقیقت په ستر ګه ګوري او د ټولو انسانانو د برابرو حقونو او د مخالفو نظرونو د درلودلو ننګه کوي، د هغو خلکو او نظامونو پر خلاف تر سره کیږي، چې په نورو خپل نظرونه او افکار تپي. ولسي مبارزه همدارنګه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

انسانانو تر منځ د شخړو د حل لپاره د زور زياتي نه د خالي مبارزې پر مټ د تر سره کولو وړانديز کوي او آن که موږ غواړو چې په ټولنه کې لانجې له بېخه وباسو دا کار امکان نه لري.

په ټولنه کې په هېڅ ډول د لانجې د رامنځته کېدو مخنيوی نه شي کېدای او په ټولنه کې هغه يو حتمي شی دی. پکار ده؛ چې له لانجې څخه د ستونزو د حل لپاره ديوې و سيلې په توګه ګټنه(استفاده) وشي.

يا په بل عبارت لانجه له تخريبي يا ورانوونکې لانجې څخه تعميري يا جوړوونکې لانجې ته واړوو. په دغو حالاتو کې لانجه د ټولنيز سمون د رامنځته کولو لپاره کارول کېږي.لانجه په خپله نه بد او نه ښه شی دی .اصلاً د لانجې سره چلند مهم او بايد فکر پرې وشي اکثره وخت خلک لانجه په زور زياتي سره حل کوي، ولسي مبارزه کې ټينګار پدې دی چې ستونزې بايد له تاوتريخوالی څخه خالي لارو چارو پر مټ حل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاوتريخوالى (تشدد)

د عدم تشدد د تشريح لپاره اړينه ده، چې متضاديې، روز زياتى، تاوتريخوالى، يا تشدد تشريح کړو. ډېر وختونه يو شى د هغه د متضاد نه په اسانۍ سره پېژندل کېږي، هر شى په اصلي صورت موجود وي، چې د دغه شى متضاد د لومړي شي بدل شوى حالت وي. سقراط وايي، چې نيکي يو اصل دى حقيقي شي دى، بدي د نيکۍ خراب شوى يا بدل شوى حالت دى.**د** يوې ټولنې سياسي، ټولنيز او اقتصادي حالت په هغه ټولنه کې د تشدد پر تعريف ژوره اغېز لري، په يوه ټولنه کې شايد يوه پديده او عمل تشدد وګڼل شي، خو ښايي په بله ټولنه کې بيا همدغه عمل او پديده يو مطلوب او سم عمل وګڼل شي. د بېلګې په ډول، ډېر کلونه پخوا به چې په هندي ټولنه کې د يوې ښځې مېړه مړ شو، نو د هندوانو د رسم (ستي) له مخې به ښځه له خپل مېړه سره يوځاى ژوندۍ سوځول کېده او دغه کار په هندوانو کې پوخ دود و چې اوس له منځه تللى، خو ډېر خلک له دغه رواجه په خبرېدو ګوته په غاښ پاتې کېږي.

هغو ټولنو ته چې کلونه کلونه يې د شاهي او ديکتاتوري نظامونو لاندې ژوند تېر کړى وي او د ولسواکۍ له خونده ناخبره پاتې وي، ښايي له خپلو سياسي حقونو لکه د رايې ورکولو، د ګوندونو جوړولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او يا د ځان د کانديدولو له حق څخه محروميت ورته تشدد ښکاره نشي، خو هغه ټولنې چې په ولسواکه نظامونو کې يې ژوند کړی وي او د سياسي حقونو خونديې څکلی وي، هغوی ته بيا له يادو حقونو څخه محروميت تشدد ښکاريږي. په ځينو ټولنو کې ښځې له دې امله چې د ټولنې ټولنيز حالت اجازه نه ورکوي؛ ښايي د روزګار او د زده کړو له حقه محرومې کړای شي او دغه کار په دا ډول ټولنو کې يوه عادي خبره ده. خو په نورو ټولنو کې بيا ښځې له سياسي او اقتصادي حقونو څخه محرومول تشدد ګڼل کيږي.

د دې بحث موخه دا نه ده، چې کلتورونه او رواجونه د ښه والي په تله وتلو، بلکې د بحث موخه ديو لړ رواجونو په اړه د بېلابېلو ټولنو مفکورې روښانه کول دي. کله چې له تاوتريخوالي څخه بحث کيږي، دډېرو خلکو ذهن ته وهل، وژل، وېرول، ګواښل او شکنجه راځي. په داسې حال کې چې ياد شوي موارد د تشدد ډولونه دي، له دې پرته تشدد ډېر نور اقسام هم لري، چې هغو ته خلک د تشدد په نظر نه ګوري.
د تشدد داډولونه په ټولنه کې دومره عام دي، چې خلک ورته د تشدد په ستر ګه نه ګوري. که څه هم د تشدد داډولونه ښکاري او مشاهده کيږي، خو د تشدد پټ ډولونه ورته ويل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دځينو ټولنو او اشخاصو ځيني احساسات، ارزښتونه او چال چلند دتاوتريخوالي لامل ګرځي، چې په ټولنه کې نفرت، وېره، بې باوري، توکمپالنه، جنسيت پرستي او بې صبري را منځته کوي. دغه موارد په خپله تاوتريخوالی يا تشدد دی، خو دا چې د تشدد په دغه ډولونو کې ښکاره فزيکي زور زياتی نشته، نو ځکه ورته خلک د تاوتريخوالي په نظر نه ګوري او يا ورته دغه موارد له سره تشدد نه ښکاري.

ځيني وختونه سيستمونه او جوړښتونه هم دتاوتريخوالي لامل ګرځي، دغه تاوتريخوالی په تعليمي ادارو، دندو، روغتيايي خدماتو او ان د خلکو په وزځني ژوند کې د تبعيض لامل کېږي او نور وختونه بيا د خلکو د حقونو د پايمالېدو لامل ګرځي، چې دغه دواړه موارد هم د تاوتريخوالي ډولونه دي. تاوتريخوالی يوازې عمل نه بلکې فکر او چلند ته هم وېل کيږي. د تاوتريخوالي يو جامع تعريف د اشخاصو او افرادو بنسټيزو، سياسي او ټولنيزو حقونو پايمالول دي.

که د تشدد ياد ډولونه په غور سره مطالعه شي، دې پايلې ته رسېږو؛ چې تشدد درې اړخونه لري، ښکاره تاوتريخوالی، غير مستقيم تاوتريخوالی او کلتوري تاوتريخوالی. په لومړي ډول کې د تشدد هغه ډولونه څېړل کيږي، چې ښکاري لکه وهل ټکول، شکنجه کول او نور ...

(c) ketabton.com: The Digital Library

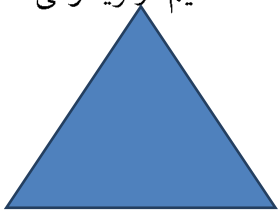

په دویم ډول کې د تشدد هغه ډول دی، د کوم تر سره کوونکي چې نه ښکاري، لکه د کارخانو له خوا د هوا ککړتیا، یا هغه قوانین چې د ټولنې یوه برخه منزوي کوي .

کلتوري تاوتریخوالی د کلتور هغه برخه ده، چې د یو شمېر افعالو د توجیه کولو لپاره کارول کېږي. د ناسمو سیاسي، اقتصادي او ټولنیزو جوړښتونو له امله رامنځته شوی تاوتریخوالی د جګړې له لارې د رامنځته شوي تاوتریخوالي په پرتله په څو څو ځله زیات وي. شمېرنو ښودلې چې په جګړو کې په اوسط ډول هره ورځ ۳۰۰ نفره چې په کال کې ۱۰۰۰۰۰ نفر کېږي، مري. خو د درملنې وړ ناروغیو له امله په نړۍ کې هر کال ۶۰۰۰۰۰۰ شپیته ملیونه خلک مړه کېږي. د روغتیا نړیوال سازمان وایي؛ چې د دغو مړینو نیمایي یې د خوړو، اوبو او د سرپناه د نشتوالي له امله رامنځته کېږي. لدې امله د تګلارو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناسمو سیستمونوله لارې رامنځته شوي تاوتریخوالی د جګړو له امله رامنځته شوې تاوتریخوالی په پرتله په مراتبو زیات دی خو د تاوتریخوالی په اړه د پوهاوی دنه موجودیت له امله دغه ډول تاوتریخوالي ته ډېر کم پام شوی دی.

نړیوالې روغتیایي ادارې تاوتریخوالی له یوې بلې زاویې څخه په درې ډوله ډلبندي کړی: پر ځان تاوتریخوالی کول، په دې کې پخپله د انسان لخوا پر خپل ځان تاوتریخوالي تر سره کېږي، چې بیلګه یې ځان وژنه ده. د اشخاصو تر منځ تاوتریخوالی په نورو خلکو لکه په کور ودانۍ، د کور په نورو غړو تشدد کول، عامه وژنه او په اداري چوکاټونو کې تاوتریخوالي ته ویئل کېږي. د ټولنیز تشدد په بیلګو کې د دولتونو دننه، د یو دولت له بل دولت سره لانجې، ټولنې کې لانجه، ویره اچونه او منظمه وژنه شامل دي.

تاوتریخوالی د افرادو او ټولنو په اقیصادی اوزا هم ډېر تاثیر کوي خو د تاوتریخوالي له امله رامنځته شوي اقتصادي زیان ته هم زیات پام نه کېږي، او د تاوتریخوالي اقتصادي اړخونه نه مطالعه کېږي که د تاوتریخوالي اقتصادي زیانونه وارزول شي ډېر زیات دي دغه زیانونه درې ډوله (وجوده زیانونه، له جګړې وروسته زیان او نورو اړخونو ته اووښتی زیان) دي. په یوه معلومه سیمه کې په یو کال او یا ځانګړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت کې د تشدد له امله رامنځته شوي زيان ته موجود زيان ويل کېږي. له تشدد نه په ميراث پاتې شوی زيان لکه دايمي ټپونه، د وړتيا کميدل او د ټپيانو له پاره دايمي درملنه شامل دي، دا هغه زيانونه دي، چې له جګړې وروسته ورسره ټولنه لاس او ګريوان وي.

نورو اړخونو ته اوښتي زيان کې هغه زيانونه شامل دي کوم، چې هغه خلکو ته ور اوړي څوک، چې په جګړې کې دخيل ندي. ددې ښه بيلګه له يو هيواد نه بل هيواد ته د کډوالو تلل دي، دغه کډوال د کوربه هيواد به سم وی مه يې بدلوه بار درندوي. په ټوله نړۍ کې د تشدد اقتصادي زيان د پام وړ دی، که په ټوله نړۍ کې په ۲۰۰۷ کې تاوتريخوالی نه وي رامنځته شوی نړيوال مجموعي توليد به قابو ۹ سلنه زيات وي.

تاوتريخوالی هغه عمل ته ويل کېږي؛ چې ديوه انسان د پوره استعداد او وړتيا سره سم د هغه د ژوند تېرولو چانس راکموي.

په ولسي مبارزه کې بايد د نورو خلکو پر حقونو هېڅ ډول تېری ونه شي. په حقيقت کې د ولسي مبارزې موخه د خلکو د حقونو د خونديتوب لپاره مبارزه کول دي. که د نړۍ د ولسي مبارزو تاريخ ته و ګورو، اکثريت يې د تشدد د پټو ډولونو پر خلاف تر سره شوي دي. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالغفار خان ،منډيلا،مارټين لوټر کنګ مبارزې او يا د عربو پسرلى ته که وګورو، دغه ټولې مبارزې د هغه تشددچې سيستم رامنځته کړيې وې، پر خلاف ترسره شوي، دغه مبارزې د سياسي حقونو،ا زاديو او انسانانو سره د انساني چلند د کولو لپاره رامنځته شوې وې.

زموږ د سيمې خلک فکر کوي؛ چې ولسي مبارزه د هغو خلکو لاره ده، څوک چې ضعيف وي او له تاوتريخوالي کرکه کوي. دولسي مبارزې براخه مطالعه دغه نظر منفي کوي [٣]. له تشدده خالي مبارزه ددې لپاره نه کېږي، چې پلويان يې له تشدد څخه له کار اخيستلو وېرېږي او يا ضعيف دي، بلکې دغه ډول مبارزان قوي دي او دوى فکر کوي، چې دغه ډول مبارزه د ميارزو د نورو ډولونو په پرتله ډېره ګټوره ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولسي مبارزه د وسله والې مبارزې په پرتله ډېره مؤثره ده

ولسي مبارزين پر ته له دې چې زور وکاروي، د مخالف د زور پر وړاندې له تشدده دخالي لارو چارو پر مټ مبارزه کوي. يو شمېر خلک بيا ولسي مبارزين پاسيفيستان (د خلکو خاموشه کوونکي)ګڼي او دوی ته له مخالف لوري سره د يوډول همکارانو په سترګه کتل کېږي، چې له لانجو او اړو دوړ څخه ډډه کوي ، خو د دغه غالب فکر بر خلاف،ولسي مبارزه له لانجې مخ پټول نه بلکې د لانجې لپاره ديو معقول چلند له لارې د پراخه ولسي ګډون پر مټ حل لاره پيدا کول دي. پاسيپيزم يو تاريخي فکري مکتب دی ،چې جګړه او تاوتريخوالی د شخړو د حل لارې په توګه ردوي. د دې مکتب پيروان وايي؛ چې شخړې بايد په سوله ييزه توګه اوارې شي.. دا کړنه په خپل ځان قوي باور او کلکې ارادې ته اړتيا لري. هر هغه شخص چې پر ځان باور ونه لري، دولسي مبارزي فورمول کې ځای نه لري. د وسله والې مبارزې بر عکس په دې مبارزه کې ټوله تکيه د ولس پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملاتړ کېږي. په خالي لاس ولس د مبارزې د پر مختګ لپاره سوق کول د کمزورو خلکو کار نه دی.

که ولسي مبارزې او وسله والې مبارزې له تخنیکي پلوه وڅېړل شي، نو د وسله والې مبارزې په پرتله په ولسي مبارزه کې د ګډون کولو خنډونه کم دي. لومړی دا چې د وسله والې مبارزې په پرتله ولسي مبارزین د نظام د مختل کولو لپاره بېلابېلې کړنې تر سره کوي او سله واله مبارزه کې یوائې زور کارول کېږی ددې بر عکس په ولسي مبارزه کې یو ستر شمیر تاکتیکو کارول کېږی دغه تاکېکونه ټولینز اقتصادي او سیاسي هر ډول لارې چارې دابریښي. دویم دا چې په ولسي مبارزه کې د هر عمر او جنس خلک ګډون کولای شي. په وسله واله مبارزه کې یوازې ځوانان او هر هغه څوک چې جګړه کولای شی او سخته تېرولای شي، ګډون کوي. څومره چې په مبارزه کې د ګډونوالو تر منځ تنوع زیاته وي، په هماغه اندازه یې ځپل ستونزمن دي.

په هره اندازه چې د مبارزینو شمېر زیات وي، په هماغه اندازه د رژیم د نړېدو او د رژیم د نخبه ګانو وفاداریانو کې د تغیر را منځته کېدو امکان زیات وي. یا په بل عبارت د مبارزینو د شمیر او د بریا د چانس تر منځ مخامخ اړیکه موجوده ده، څومره چې په مبارزه کې د مبارزینو شمیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیاتېږي په هماغه اندازه د مبارزې د بریا چانس زیاتېږي او د دې برعکس.

د ماریه ستیفن او ایریکا چینوویټ موندنې ښیي، چې د شلمې پېړۍ په سترو وسله والو مبارزو کې په هره مبارزه کې اوسطاً پنځوس زره کسانو او په هم دې مهال په سترو ولسي مبارزو کې په هره مبارزه کې اوسطاً دوه لکه افرادو ګډون کړی.

د شلمې پېړۍ له پیل څخه تر ۲۰۰۶م کاله پورې د رامنځته شویو سترو ولسي او وسله والو مبارزو پرتله ښیي چې دغو کلونو کې ولسي مبارزې له دوی سره دسمو روانو وسله والو مبارزو په پرتله دوه ځلې زیاتې بریالۍ شوي دي. له دې ښکاري چې ولسي مبارزې د وسله والو مبارزو په پرتله زیاتې اغېزمنې دي.

په وسله والو مبارزو کې اکثره وختونه ګډونوال اړدي، چې د روزنې له سختې مرحلې تېراو بیا په مبارزه کې ګډون وکړي. په داسې حال کې چې ولسي مبارزین هم بایدپه مبارزه کې ترګدون وړاندې، روزنې له مرحلې تېر شي، خو د ولسي مبارزینوروزنه د وسله والو مبارزینودروزنې په پرتله ډېره اسانه ده. ولسي مبارزین کولای شي دمبارزې له سرته رسولو وروسته خپلو کارونو او ورځني ژوند ته ډېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسانۍ سره ورستانه شي. خو د دې بر عکس، وسله وال مبارزين په اسانۍ سره خپل عادي ژوند ته نشي ستنېدلای. له دې امله د وسله والو مبارزو په پر تله په ولسي مبارزو کې د خلکو ګډون اسانه دی او له دې کبله زيات شمېر مبارزين په ولسي مبارزو کې ګډون کولی شي.

دولسي مبارزې يو بل قوي اړخ دا دی چې د دې سره سره چې چارواکي تل هڅه کوي چې مبارزين وځپي خو امنيتی ځواکونه له يو څه وخت وروسته د مبارزينو ځپلو ته دوام نشي ورکولای. کېدای شي داسې فکر وشي، چې امنيتي ځواکونه د خپل انساني حس له مخې د بې وسلې خلکو ځپلو ته تر ډېره دوام نشي ورکولای. د ولسي مبارزې پوهانو ته دغه خبره ناسمه ښکاري، دوی په دې باور دي، چې اصلاً د مبارزينو ځپل د مبارزينو د لا زيات غبرګون د رامنځته کېدو لامل ګرځي يا په بل عبارت زورزياتی د ولسي مبارزې دمتنوعو لار چارو په وړاندې بې وسه ثابتېږي.

دا کار ډېری وختونه د دی لامل ګرځي چې امنيتي ځواکونه له مبارزينو سره ملګري کېږي او يا خپلې دندې پرېږدي. د امنيتي ځواکونو په ليکو کې د درز رامنځته کېدل د رژيم د واکمنۍ د پای ته رسېدو پيل ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې بر عکس، دوسله والې مبارزې د ځپلولپاره نه يوازې دا چې د رژيم په ليکوکې هم غبرګ موجوده وي، بلکې ولسونه هم له رژيمونوڅخه ددغه ډول مبارزو په ځپلوکې ملاتړ کوي. دغه ډول مبارزې د ملت او دولت ترمنځ د درزونو د رامنځته کولو پر ځای د دوی ترمنځ يووالی او همغږي رامنځته کوي.

واکمن تل هڅه کوي؛ چې ولسی مبارزين زورزياتي کاروولو ته مجبور کړی او ولسی مبارزې په وسله والو مبارزو بدلې کړي. دوی ددغه کار لپاره دولسي مبارزينو ليکو ته دولتي جاسوسان ورداخلوي، دغه جاسوسان پاروونکې کړنې ترسره کوي، حکومت مبارزين فزيکي ټکر ته اړ کولو له لارې غواړي چې خپل ځان لپاره د زورکارولو پلمه پيدا کړي.

همغه وخت کله مبارزين فزيکي ټکر پيل کړي، واکمنو ته د زورکارونې پلمه په لاس ورځي. حکومتونه اړ دي، چې د بې وسلې مبارزينو پر وړاندې د زور کارونې لپاره مشروعيت پيدا کړي. ځکه چې د سوله ييزو بې وسلې مبارزينو پر وړاندې دوامداره زورکارونه د امنيتي ځواکونو په ليکوکې د درزونو د رامنځته کېدو لامل ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهان باوري دي؛ چې ولسونه هغه وخت په مبارزه کې ګډون کولو ته ډېر زړه ښه کوي، چې دوی په مبارزه کې د زيات شمېر خلکو د ګډون کولو تمه لري. په داسې حال کې چې دوسله والو مبارزينو کړنې لکه بمونه الوزول، تښتونې، وژنې، کمين نيول او نور ډېره ولسي توجه راجلبوي. دغه مبارزين تل پټ وي او د دوی واقعي شمېر له خلکو پټ وي، ولس د دوی له حقيقي شمير څخه نا خبره وي. د دې بر خلاف د ولسي مبارزينو ډېری کړنې ښکاره وي او همدا ډول د دوی شمېر هم مالوم وي.

د دوی له شمېر څخه د خلکو خبربدل په ولس رواني تاثير لري او نور خلک په مبارزه کې ګډون کولو ته هڅېږي. له اخلاقي پلوه ډېر خلک له حکومت څخه د کوچنيو شکايتونو له امله شايد تاوتريخوالي ته مخه نه کړي. خودوی ډېر په اسانۍ ان د يو وړوکي شکايت له امله د حکومت پر خلاف ولسي مبارزې ته مخه کولای شي.

تر ټولو مهمه دا ده؛ چې او سني عصر کې د هر خوځښت بريا تر ډېره بريده په نړېوال ملاتړ مشروطه ده، د بشر د حقونو نړېوال ملاتړ يا نړيواله ټولنه له ولسي بې وسلې خوځښتونو څخه ملاتړ کوي او د اړوند حکومتونو له خوا د دغه ډول خوځښتونو د ځپل کېدو پر مهال خپل شکايت غږ پورته کوي. چې ډېر وختونه د نړيوالې ټولنې دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډول فشارونه اړوند حکومتونه د مبارزينو غوښتنو منلو ته مجبوروي. د مبارزو په اړه زياتره څېړنې د مبارزې يا جګړې پر مهال په حالاتو او شرايطو تمرکز کوي. خو په دې وروستيو کې پوهانو له جګړې وروسته د ټولنې د حالاتو او شرايطو په مطالعه او څېړلو تمرکز کړی دی. پوهان دې پايلې ته رسېدلي دي.

چې دوسله والو مبارزو په پرتله د ولسي مبارزې له مبارزې وروسته رامنځته شوی ټکاو او ثبات تر ډېر وخته دوام کوي. هغه ټولنې چې د تاوتريخوالې له لارې په کې سوله راشي، هلته د سولې له رامنځته کېدو وروسته په پنځوو کلونو کې د جګړې د بيا رامنځته کېدو او کورنۍ جګړې رامنځته کېدو امکان موجود وي. د دې بېلګې افغانستان، عراق او يو شمېر نور هېوادونه دي. خو هغه هېوادونه چې په کې د ولسي مبارزې له لارې سوله او ټکاو رامنځته شي، هلته د کورنۍ جګړې د رامنځته کېدلو امکان يا خو بالکل نشته او يا که وي هم ډېر کم دی.

لدې برعلاوه جګړې نه يوازې دا چې د ټولنې فزيکي زيربنا له منځه وړي، بلکې د ټولنې معنوي زيربنا هم په منفي توګه متاثره کوي. جګړه وشي، سوله رامنځته شي، ليکن د ټولنې په کلتور او معنوياتو يې تاثير تر ډېرو کلونو پاتې کېږي. دغه ټکي ته په قران

(c) ketabton.com: The Digital Library

شريف کې هم اشاره شوې، کله چې بلقيس ته د سليمان؏ ليک ورسېدلو چې ورته يې ليکلي و، چې يا ايمان راوړه او يا جګړې ته تياره شه ، بلقيس د خپلو جنرالانو سره مشوره وکړه، جنرالانو يې ورته د جګړې کولو مشوره ورکړه، خو بلقيس ورته په ځواب کې وايي چې کله شاهان د نورو خلکو د ولکې لاندې سيمو ته لاړ شي، دوی هلته فساد کوي او د عزت خلک ذليله کوي.

په جګړو کې معنويات له منځه ځي او ټولنيز جوړښتونه زيانمنېږي او په قران کريم کې چې د بلقيس او سلمان؏ قيصه کې هم دغه خبري ته په ډېر دقت او صراحت اشاره شويده. خو د ولسي مبارزو له لارې رامنځته شوي خوځښتونه ، ټولنيز ارزښتونه لاپسې پياوړي کوي او معنوياتو ته په کې ضرر نه رسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم څپرکې

د ولسي مبارزې د ترسره کولو لارې چارې:

څېړنو ښودلې چې هغه شرایط په کوم کې چې یوه ولسي مبارزه ترسره کېږي د ولسی مبارزی په پایلو کې ټاکونکې رول نه لري. د ولسی مبارزی په رامنځته کېدو او بریالي کېدو باندی ټولنیز حالت، سیاسي او اقتصادي حالت شاید یو څه تاثیر ولري، خو دغه تاثیر دومره ستر نه دی چې یوازې همدوی د مبارزې سرنوشت ټاکوونکي و ګڼل شي بلکې یو لړ فکتورونه د مبارزې د پایلې په ټاکلو کې پرېکنده رول لوبوي.

د بریالیو ولسي مبارزو تر څنګ په تاریخي لحاظ او موجود وخت کې یو لړ ولسي مبارزې داسې هم دي، چې ناکامه شوي دي. هغه ولسي مبارزې چې ناکامه شوي، د ناکامی ستر لامل یې دادی چې مبارزین پرته له دې چې پر اصلي ستونزه پوه شي، چاپېریال مطالعه کړي او د د مبارزې لپاره موخې وټاکي اقدام کوي. د مبارزې بریا تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېره بریده ستراتیژیک تاوتریخوالی نه کولو ته په ژمنتیا (نظم) او یوالي باندې ولاړه ده. ولسي مبارزه یوازې له دې امله نه بریالۍ کیږي، چې ولسي مبارزه ده بلکې ولسي مبارزې ځکه بریالۍ کیږي، چې مبارزین پلان لري، ستراتیژیک فکر کوي او ټاکل شوې موخې لري. پر دې سربېره مبارزین باید د چاپېریال د عیني واقعیتونو په پام کې نیولو سره له ابتکاره ډک تاکتیکونه وټاکي.

ولسي مبارزې له دې امله نه بریالۍ کیږي چې دغه مبارزې د مخالف زړه نرموي او بیا مخالف د مبارزینو غوښتنو ته غاړه ږدي. مبارزه ولسي وي او که وسلواله د بریا لپاره یې د یادو فکتورونو بر علاوه په مبارزه کې د مبارزینو شمیر ټاکونکې رول لري. که د مبارزینو شمیر زیات وي مبارزه د بریالیتوب چانس زیات لري او که کم وي د مبارزې د بریالي کېدو چانس کم دی. ددې لامل دادی چې د مبارزینو شمیر زیاتوالی مبارزې ته د تاکتیکي پلوه او د منابعو له پلوه نه یوازې داچې تنوع او کثرت له ځانه سره راوړي بلکې د مبارزې د بقا چانس زیاتوي. له دې پلوه مبارزه هغه وخت د بریالي کېدو چانس لري کله چې د مبارزې مخالف اړخ ته د موجوده حالاتو ساتل ستونزمن شي، د مبارزینو د شمیر زیاتوالی ددې لامل ګرځي چې مخالف موجود حالات ته دوام نشي ورکولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولسي او وسلوالی مبارزی که پدغه مبارزو کې د خلکو د ګډون له پلوه وسنجوو دې پایلي ته رسیږو چې ولسي مبارزو کې د ګډون په وړاندی، فزیکي، مالوماتي او اخلاقي خنډونه دوسلوالې مبارزې کې د ګډون په پرتله ډېر کم دي او همدا لامل دی چې په ولسي مبارزو کې د وسلوالو مبارزو په پرتله د خلکو شمیر زیات وي. احصایي ښیي چې د تیري پیړۍ ستر وسلوالو مبارزو په پرتله په ولسي مبارزو کې د خلکو د ګډون کچه په بې ساري ډول ډېره وه.

دا مشهوره مقوله چې واک اخیستل کېږي، ورکول کېږي نه، که ربښتیا وي، نو د دې مانا دا ده؛ چې ولسي مبارزین ځکه بریالي شوي، چې دوی د مخالف په پرتله دومره قوي وو، چې واک یې واخیست.

له بل اړخه داسې فکر کېږي، چې واک د زور او مادي زېرمو له کنټروله سرچینه اخلي. د دې مانا دا ده؛ هر هغه څوک چې د واک د مادي سرچینو کنټرول او ورسره زور هم لري، هغه په ټولنه کې واک هم لري. د ولسي مبارزو بریا ته که ځیر شو، نو دغه فرضیه ناسمه ده. که چېرې دغه فرضیه سمه وي، باید ولسي مبارزې له یوې مخې ناکامه شوې وای، ځکه چې ولسي مبارزین د دولت په پرتله د زور کارولو ته کم لاسرسی او کمې مادي سرچینې لري.له پورتنې مواردو بر علاوه د ولسي مبارزې د بریا لپاره د څلورو نورو عناصرو :

(c) ketabton.com: The Digital Library

مبارزې لپاره د ستراتيژي موجوديت ، د مبارزينو تر منځ يووالى ، مبارزه له تاو تريخوالى ساتل او د مشر تابه موجوديت اړين دى. ددغو څلورو عناصرو نه موجوديت د ولسي مبارزې د ناكامۍ لامل ګرځي. له دې پر ته ځيني پوهانو د مبارزينو له خوا مخالف اړخ په وړاندې د مبارزې په وړاندې د غبرګ پورته کول په خپله ويره بر لاسى هم د ولسي مبارزې لپاره يو اړين شرط ګڼلى دى. د ولسي مبارزې د بريا لپاره د لومړني اړين توكي په توګه، په دې بحث كې موږ له ستراتيژي پيل كوو .

۱–ستراتيژي:

هره مبارزه بايد موخې ولري. دا چې څرنګه موږ له موجوده حالت راووځو او موخې لاسته راوړو ددغه كار لپاره پلان او فكر ته ستراتيژي ويل كيږي. كله، چې يوه ستونزه موجوده وي، ددغه ستونزې متبادل حالت (حل) يا هغه څه، چې موږ يې غواړو زموږ وسائل ، زموږ مخالفين او ملګري او د مبارزې په لاره اچولو لارې چارې هغه څه دي، چې ستراتيژي يې موږ ته رو ښانه كوي. كه موږ له يوې ستونزې سره مخ شو ددغه حالت سره د چلند په موخه لومړى بايد فكر وشي، چې له هغه څخه دفاع او كه ورسره مخالفت وشي. بل دا چې مبارزين څه ډول مبارزه وكړي. پخپله ميدان ته راودانګي او كه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولنې نور افراد، اشخاص او ګروپونه مبارزې کولو ته را وهڅوي. که مبارزین پخپله مبارزې کولو ته را ودانګې دغه حالت ته مخامخ مبارزه وئیل کېږي او که نور خلک مبارزې کولو ته وهڅوي بیا دغه ډول مبارزې ته غیره مستقیمه مبارزه وئیل کېږي. ستراتیژي دغه ډول خبرې، چې له حالت څخه دفاع وشي او که ورسره مخالفت یې وشي، مبارزین پخپله مخامخ مبارزه وکړي او که د غیر مستقیمې مبارزې په مټ نور خلک مبارزې ته راګډ کړي او دغه ډول نور موضوعات در بر نیسي تر څو مبارزینو ته د وړاندې تللو لپاره روښانه لارو ټاکي.

ستراتیژي څه شی دی او کوم اجزا لري؟ د ستراتیژۍ تعریفول یو ستونزمن کار دی. خو موږ کولای شو د ستراتیژۍ د عناصرو نومونه واخلو. تنظیمول، پیغام لیږدول، لرلید، شته مهارتونه او نور د ولسي مبارزې لپاره د ستراتیژي عناصر دي. ستراتیژي یو عنصر یا یوه وسیله نه، بلکې دیادو عناصرو او ورسره دیو لړ نورو عناصرو ټولګه او د دوی تر منځ اړیکه ده.

اغېزمنه ستراتیژي هغه ده؛ چې یوازې د کاغذ پر مخ نه وي بلکې پلي هم شي. که چېرې ستراتیژي د کوم بدلون لامل ونه ګرځي، مانا یې دا ده، چې دغه سند بیا یوازې پراخ نظریات دي او اقدام په کې نه شته چې دې ته بیا ستراتیژي نه ویل کېږي. له دې امله موږ ویلی شو، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستراتيژي فکر کولو، پلان جوړولو او داقدام کولو ټولګې ته ويل کېږي.

يواځې د تاوير تخوالى نه شتون په هيڅ ډول ديوې مبارزې بريا نه تضمينوي. يوازې مظاهرې او اعتصابونه د ټولنې ژورې ستونزې نه شي اوارولاى او نه هم جګړو ته د پاى ټکې ايښودلاى شي. له دې امله دولسي مبارزې دبريا لپاره ستراتيژي يو اړين توکې دى. دولسي مبارزې ستراتيژي موږ ته وخت راکوي، چې فکر وکړو چې هغه څه چې موږ ورته اړتيا لرو څه ډول ترلاسه کړو. دستراتيژۍ پر مټ موږ خپل وسايل په ځواک بدلوو څو دغه ځواک پر مټ خپل اهداف لاس ته راوړو. ستراتيژي داقدام کولو وخت او دهغو تاکتيکونو په کار اچولو تر منځ مفکوروي تړاو دى، دکوم پر مټ چې موږ خلک محرک کوو.

ستراتيژۍ موږ ته ښيي چې د موخو د لاس ته راوړلو لپاره کومې کړنې په څه ډول ترسره شي. کله چې وسايل محدود وي او غېريقيني فضا حاکمه وي، نو ستراتيژي داړين حرکت ډول او وخت وړاندوينه کوي. ياد تاکل شوې موخې لاسته راوړلو په خاطر مبارزينو ته لارښوونه کوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولسي مبارزې هم د وسله والو مبارزو په څېر ستراتیژي، چمتووالي او پلان ته اړتیا لري. جین شارپ وايي چې ولسي مبارزه هغه مهال د بریالیتوب چانس لري، کله چې ولسي مبارزین هغه کړنې چې مبارزه ناکاموي او هغه کړنې چې مبارزه بریالۍ کوي، وپېژني.

ستراتیژي هغه لارې چارې چې د استبداد په ګونډو کولو لپاره ګټورې وي، په ګوته کوي، د اقدام کولو لپاره مناسب وخت او حالات روښانه کوي، وسایل هم په نښه کوي او د مبارزې د دوام لارې چارې هم په ډاګه کوي.

د ولسي مبارزې لپاره د ستراتیژۍ په رامنځته کولو کې بېلابېلو پوهانو مختلف پړاوونه په نظر کې نیولي دي. موږ د ولسي مبارزې لپاره د ستراتیژۍ په رامنځته کولو کې لاندې پړاوونه په پام کې نیولي.

۱,۱,۱ ستونزه :

ستونزه باید وڅېړل شي په دې پړاو کې موږ ستونزه تعریفوو، هغه حالات ارزوو، چې ستونزه په کې موجوده ده. دا مرحله باید له خلکو سره په ګډه ترسره شي، ځکه بېلابېل خلک د ستونزې د موجودیت لپاره مختلف لاملونه په ګوته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې مرحله کې یوه مهمه خبره دا ده؛ چې دستونزې په پسمنظر یا شالید پوه شو او تاریخي پسمنظر یې پیدا کړو. ستونزه هغو حالاتو ته ویل کیږي د کوم د حل کولو او یا د متبادل لپاره چې مبارزه تر سره کیږي.

د ستونزې چاپېریال باید و ارزول شي، په دې مرحله کې د ستونزې د موجودیت لاملونه راسپړل کیږي، د چاپېریال د مطالعې په ترڅ کې د مبارزې اړوند اړخونه لکه احتمالي ملاتړي(فعال ملاتړي او غیر فعال ملاتړي) مخالفین (فعال مخالفین او غیر فعال مخالفین) او بې پرې اړخونه معرفي کیږي. د غه اړخونه افراد او اشخاص، ګروپونه، ادارې او نورې خواوې ښیي. د مبارزې ملاتړي، غیر فعال ملاتړي، بې پرې اړخونه او غیر فعال مخالفین، افراد او اشخاص، ګروپونه او ادارې دي، چې د بدلون پر وړاندې کوم روښانه دریځ نه لري او مخالفین هغه اړخونه دي کوم، چې د بدلون سره مخالف وي او بدلون نه مني. دغه ټول اړخونه په لاندې ډول ترسیم شوي، ددغه ترسیمولو موخه دا ده، چې اړوندو اړخونه وپیژندل شي او د هغوئ سره د چلند کولو لپاره ځانګړي پروګرامونه رامنځته شي.

ولسي مبارزین تل هڅه کوي، چې د هغه چا سره کار وکړي، چې د بدلون سره مخالف او یا بې پرې دي، تر څو دوي له مبارزې ملاتړ وکړي. که فعال مخالفین او غیر فعال مخالفین له مبارزې ملاتړ ونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي، او يوازې او يوازې بې پرې دريځ غوره کړي دغه هم د مبارزينو لپاره ستره بريا ده. بلـه خبره دا ده، چـې امکـان لـري ټـول مخـالفين د بدلون په اړه بې پرې دريځ غوره کړي او يا له مخالفته لاس په سر شي. خو قوي امکان موجود دی، چې يو شمير مخالفين به يا بې پرې دريـځ خپلو ي او يا به هم له مخالفته لاس په سر او د بدلون ملاتړ به کوي. دغه حالت هم د مبارزې او مبارزينو لپاره ستره لاسته راوړنه ده.

د متحـدينو وېشـدړه تر سيمول د مبـارزينو سره مرسته کـوي تـر څـو د بدلون په تړاو د ټولنې بيلا بيـل دريځ لرونکـي اړخونه ډلبندي کـړي. دغـه کـار د مبـارزينو سره مرسته کـوي، تـر څـو د هـر يـو ګـروپ لپـاره ځانګړي اقدامات او تاکتيکونه په ګوته او تر سره کړي. مبارزين هڅـه کوي، چې د وېشدړه له چپ اړخه بيلابيـل اړخونـه د وېشـدړه ښـي اړخ ته انتقال کړي، په هره اندازه، چې دغه انتقـال ستر وي په همـاغـه انـدازه مبـارزين بريـالي وي. دغـه وسـيله د مبـارزې لپـاره د سـتراتيژي پـه جوړولو کې کارول کيږي او ډيره مؤثره ده.

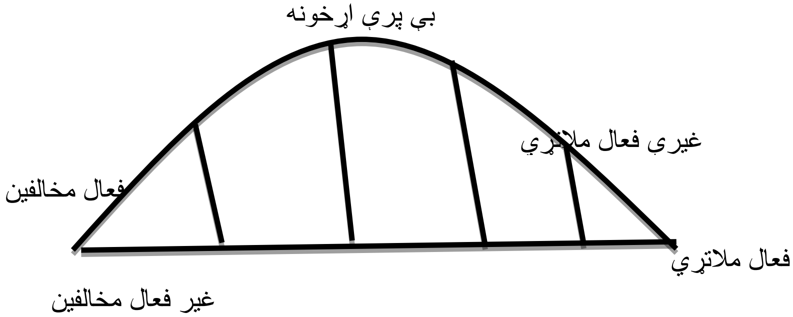

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مبارزينو سره په دې خاطر کار کېږي او هڅول کېږي، چې غير فعال ملاتړي په فعال ملاتړي، بې پرې اړخونه په غير فعال او فعال ملاتړو او فعال او غير فعال مخالفين په بې پرې، غير فعال ملاتړو او يا فعال ملاتړو تبيدل شي.

د ستونزې د تعريفولو په مرحله کې د ستونزې اړوند مخالف او يا موافق اړخونه مالوموو. پر دې سربېره د ستونزې په اړه کلتوري برداشتونه، چال چلند او د ټولنې اقتصادي حالت هم ارزول کېږي. همدا ډول SWOTارزول چې په کې د مبارزې قوت، کمزورۍ، مواقع او ګواښونه څېړل کېږي هم بايد وړاندې له وړاندې وڅېړل شي.

پورتنۍ څېړنه مبارزې ته پرمختګ لپاره لاره روښانه کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ستراټیژۍ کې باید د مبارزې مخالفین او ملاتړي په روښانه ډول په نښه شوي وي. ستراټیژي موږ ته یوازې دا نه راښیي چې موږ چېرته ځو، بلکې دا هم راښیي چې موږ موخې ته څه ډول مزل کوو.

مبارزې دیوه شخص یا دیو څو اشخاصو د فکر زېږنده وي، خود داسې بریالۍ مبارزې، چې یوازې یوه شخص تر سره کړي وي؛ پیدا کول یې ستونزمن دي. له دې امله ولسونه د مبارزو د بریا لپاره ډېر اړین دي. د مبارزې په ستراټیژۍ کې باید د نویو خلکو د راګډولو لپاره لارې چارې په ګوته شي.

۲,۱,۱ د راتلونکې لپاره لرلید:

په ستراټیژۍ کې باید د مبارزې لرلید مالوم وي، یوه مبارزه هغه وخت پیلېږي، کله چې ولس او یا هغه څوک چې مبارزه کوي له موجوده حالاتو څخه ډاډه نه وي. دغه حالت دوی مجبوروي، چې دیوه بل متبادل په لټه کې شي. دغه متبادل هغه نوی حالت دی، چې ولس یا مبارزین یې غواړي او دغه نوي حالت ته د مبارزینو لرلید ویل کېږي.

لرلید د راتلونکې انځور وړاندې کوي، چې په هغه کې د ټولنې نوی حالت لېدل کېږي، دغه نوی حالت د مبارزې موخه ګرځي او مبارزه دې موخې ته یون دی. لرلید د هرې مبارزې لپاره لومړنی ګام دی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

لرليد د دې لامل ګرځي چې مبارزين په خپله شاوخوا کې نور خلک راټول کړي. هره مبارزه چې لرليد ونه لري، هغه پر ته له دې چې کومه پايله ولري، پای ته رسيږي او ځينې وخت په ټولنه کې داسې ستونزې را منځته کوي، چې د اوږدمهال لپاره ټولنه د ستونزو او کشالو کندې ته ور ټيل وهي.

د مبارزې د لرليد لپاره اړينه ده چې مبارزين لنډمهاله، منځمهاله او اوږدمهاله موخې ولري. ډېر وختونه لنډمهاله او منځمهاله موخې د اوږدمهاله موخو د لاسته راوړلو لامل ګرځي.

ولسي مبارزين بايد د لرليد په ټاکلو کې لاندې ټکي په پام کې ونيسي:

- لرليد بايد د خيالاتو پر ځای پر داسې حقايقو ولاړ وي چې ولسي مبارزين وکولای شي هغه لاسته راوړي.
- لرليد بايد روښانه وي، مخالفين، موافقين، لوستي او نالوستي، نر او ښځې ټول بايد د مبارزې په لرليد پوه شي.
- لرليد بايد جامع او هر اړخيز وي، يوازې ديو څو نفرو دلچسپي او ګټې په کې خوندي نه وي، بلکې اکثريت خپل ځان په لرليد کې په روښانه ډول وګوري او داسې فکر وکړي، چې لرليد دوی ټاکلی. څومره چې لرليد جامع وي، په هماغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اندازه زيات ملاتړي لري او څومره چي لرليد زيات ملاتړي ولري، په هماغه اندازه مبارزه زيات ملاتړي لري.

- دلرليد په تر لاسه کولو او يا ورته رسېدلو سره بايد د ولس په ژوند کې مثبت بدلون وليدل شي.
- هغه اشخاص چې لرليد ټاکي، نورو خلکو ته غوږ ږدي او د هغوی اندېښنې او ستونزې اوري، د هغوی ستونزې، اندېښنې او غوښتنې په لرليد کې منعکسېږي.
- خلکو ته غوږ نيول ډېر اړين دي، په خلکو خپل نظريات تپل د ستونزو لامل ګرځي.
- که ستونزه راولاړېږي، نو د بېلابېلو نظرياتو لرونکو خلکو د استازو تر منځ بايد خبرې پرېوشي او د هغې لپاره يوه حل لار راپيدا کړای شي.

۳,۱,۱ موخې:

د ولسي مبارزې په پلان کې موخې هم مخکې تر مخکې بايد په ګوته شي. خو دغه موخې هم بايد حقيقي وي. د ولسي مبارزې موخې بايد مشخصې وي، بايد د اندازه کېدو وړ او اړونده وي (د خلکو له ژوند سره تړاو ولري) او پر وخت وي. پر وخت مانا دا ده؛ چې د موخې د لاسته راوړلو وخت بايد ټاکلی وي، چې په څومره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت کې بايد موخې تر لاسه شي. د وخت زاويه داسې هم تفسيرولای شو، چې دغه ستونزه د وخت د غوښتنې سره سم ده او که نه.

(لرليد، موخې (Goals) او لنډ مهالې موخې (Objectioves) تر منځ توپير ځينې وختونه د ځينو خلکو لپاره ستونزمن وي. په ولسي مبارزه کې چې کله موږ د لرليد په اړه بحث کوو، زموږ موخه هغه نوې چاپيريال رامنځته کول وي په کوم کې، چې موږ او سيدل غواړو. د وخت له لحاظه لرليد هغه حالت ته ويل کيږي کوم ته، چې شايد رسيدل لسيزې په بر کې ونيسي. موخه هغه څه ته ويل کيږي کوم، چې موږ د يوې ځانګړې مبارزې څخه تر لاسه کول غواړو. د موخې د تر لاسه کولو وخت معلوم وي او د لرليد په پرتله موخه ژر تر سره کيږي. موخې ته د رسيدو په لاره کې موږ لنډ مهاله موخې ټاکو، دغه لنډ مهاله موخې (Objectives) موږ موخو ته رسوي. يا په بل عبارت: موخه (Goals) په يو لړ لنډ مهاله موخه ويشل کيږي، چې هغې ته Objectives ويل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

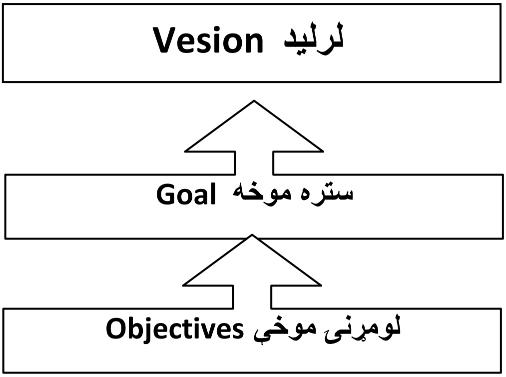

موخې بايد مشخصې، د اندازه کېدو وړ، د وخت سره سمې او د خلکو د ژوند او د چاپېريال سره اړونده او د لاسته راوړل کېدو وړ وي. عمومي، خيالي او خلکو د ژوند او چاپېريال سره نا برابرې موخې په هيڅ ډول د لاسته راوړلو چانس نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴,۱,۱ ګډ پوهاوی:

ولسي مبارزين نظاميان نه دي، چې مشر تابه ورته څه وايي، دوی هماغه کوي. ټول مبارزين بايد همنظره وي، ګډې موخې ولري او د موخو د لاسته راوړلو په لارو چارو باندې پوه وي.

دوی د ستونزو په اړه او همدارنګه د ستونزو د حل لپاره ګډ نظر ولري. د مبارزې مشر تابه بايد داسې لارې چارې ولټوي، چې مبارزينو ته د مبارزې په اړه وخت پر وخت پوهاوی ورکړي، څو د مبارزې په اړه د ټولو مبارزينو تر منځ ګډ پوهاوی رامنځته شي. ستراتيژي بايد د اړونده خواوو تر منځ د ګډ پوهاوي لپاره کړنې په ګوته کړي.

۵,۱,۱ وخت:

وخت ټاکل د ولسي مبارزې د ستراتيژۍ جوړولو لپاره اړين دي. په ستراتيژۍ کې د يو اقدام کولو لپاره بايد وخت مشخص وي. ځينې وختونه د ستونزې څرنګوالی د دې غوښتنه کوي، چې ولسي مبارزين بايد صبر وکړي. خو د صبر کولو مانا دا نه ده؛ چې دوی هېڅ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډول اقدام نه کوي. د ستونزې نوعیت د ستونزې د حل لپاره د اقدام کولو وخت ټاکي. مبارزه که څه هم یوه دوامداره پروسه ده، خو د مبارزې د هر اقدام د ترسره کولو لپاره باید په ستراتیژۍ کې وخت ځانګړی شوی وي.

۶,۱,۱ مهارتونه او وسایل:

په ستراتیژۍ کې باید مهارتونه او وسایل په ګوته شي. همدغه مهارتونه او وسایل دي، چې موږ خپل هدف ته رسوي، که وسایل او مهارتونه مالوم نه وي، نو ستراتیژي نیمګړې ده. په دې ډله کې دمبارزې ګډونوال، د هغوی شمېر او د هغوی ټولنیز حالت، دستونزې په اړه پراخه مالومات، د ولس او ستونزې ترمنځ تړاو، د مبارزې لپاره د شته وسایلو او امکاناتو تفصیل، د مبارزې په واک کې د موجودو امکاناتو لکه پیسو افرادو او اشخاصو او نورو سرچینو ودانیو موجودیت او ټولنیزې اړیکو په اړه مالومات شامل دي.

۷,۱,۱ تاکتیکونه:

ستراتیژي په مبارزه کې د ګډوډیو مخنیوی کوي او فکري تمرکز او د کړنو تر منځ انسجام رامنځته کوي. موږ ته قدم په قدم ښوونه کوي، چې په کوم وخت کې څه وکړو. ستراتیژي همدارنګه له موږ سره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې تاکتيکونو په غوراوي کې مرسته کوي، چې هغه د حالاتو ځواب ويوونکي او د ټولنيزو او سياسي حالاتو مطابق وي. تاکتيکونه د هغه بدلون مطابق غوره کېږي، چې موږ يې رامنځته کول غواړو.

تاکتيکونه بايد يو له بل سره تړاو ولري، ځکه تاکتيکونه يوازې هغه وخت چې دوی مرتبط وي کولای شي پر مخالفينو فشار راوړي او په مبارزه کې خوځښت رامنځته کړي.

د بېلابېلو تکتيکونو کارول د مخالفينو توازن له منځه وړي، ځکه چې مخالف نه شي کولای د مبارزې د راتلونکي قدم په اړه وړاندوينه وکړي. لازمه دا ده چې هره يوه مبارزه بايد ځانګړي مسلکي اخلاق ولري، چې په هغوی کې د مبارزينو ټولې کړنې منظمې شوي وي.

۸,۱,۱ روزنه:

په مبارزه کې وخت پر وخت نوي خلک او ګروپونه شاملېږي. مبارزين اړ دي، چې نويو شاملو شويو خلکو ته روزنه ورکړي او پخواني مبارزين له نويو بدلونونو څخه با خبره او هغوی ته لارښوونه وکړي. له دې امله مبارزينو ته روزنه ورکول د ستراتيژۍ مهمه برخه ده. د ولسي او وسله والې مبارزې تر منځ يو ستر توپير دا دی، چې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

وسله واله مبارزه کې ډېر مالومات له مبارزينو پټ ساتل کېږي. خو بر عکس په ولسي مبارزه کې مبارزينو ته قدم په قدم مالومات ورکول کېږي. د ولسي مبارزې دغه فطرت ايجابوي چې مبارزينو ته وخت پر وخت د مبارزې پر مختګونه شريک شي. چې دوی نه يوازې دا چې د مبارزې له مسير او لاسته راوړنو بلکې د مبارزې پر وړاندې د خنډونو او ستونزو څخه هم خبر شي.

۹,۱,۱ افهام او تفهيم:

افهام او تفهيم د ولسي مبارزې د ستراټيژي يوه مهمه برخه ده. همدا افهام او تفهيم موږ ته ټولو اړخونو ته د مبارزې د پيغام رسولو لاره رابنيي. په نني نړۍ کې چې ټول هېوادونه په يوه بل متکي دي، نړۍ د يوه کلي حيثيت لري د افهام او تفهيم ارزښت نور هم زيات شوی دی، همدغه افهام او تفهيم د دې لامل ګرځېدلي، چې د نړۍ د يو ګوټ او سېدونکي د نړۍ د بل ګوټ له پېښنو د دقيقو په حساب خبرېږي او همدا لامل دی، چې مارشل ميک لوهن په ۱۹۶۰ مه لسيزه کې نړۍ ته د نړيوال کلي نوم ورکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ولسي مبارزې په ستراتيژي کې افهام او تفهيم له لارې مخاطبينو ته د مبارزې ور پيژندل او د مبارزې لپاره يوه ځانګړې پيژندګلوي رامنځته کول يو مهم عنصر دی.

ددغې موخې د لاسته راوړلو لپاره مبارزين د مبارزې لپاره يو ځانګړې لوګو، شعار، نعره، بيرغ، سمبول او ځينې وختونه له يادو شيانو دوه يو څو توکي ټاکي. وروسته بيا ياد توکي د مبارزينو لخوا په دومره پراخه کچه کارول کېږي، چې دغه شيان د مبارزې پيژندګلوي ګرځي. ځينې وختونه يو ځانګړی رنګ او يا د رنګونو ټولګه د مبارزې د پيژاندګلوي لپاره کارول کېږي او دغه رنګ په متداوم ډول د مبارزې براند ګرځي.

په مبارزه کې افهام او تفهيم بايد په يو وخت کې په افقي او عمودي دواړه ډوله دوام پيدا کړي. مشرتابه بايد وخت پر وخت له افرادو او ټيټ پوړي غړو څخه د حالاتو په اړه معلومات واخلي او هغوی ته لارښوونې وکړي. همدارنګه د مبارزې غړي هم بايد په خپل منځ کې افهام او تفهيم ترسره کړي، چې د دغو ټولو چارو دسر ته رسولو لپاره افهام او تفهيم اړين دی او دغه چارې د مبارزې لپاره اړينې دي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خپلو غړو سره په دې خاطر افهام او تفهیم کېږي، چې هغوی وهڅول شي، خطرونه ومني، له نوو تګلارو څخه باخبره شي او چمتو وي. بې تفاوته ولس او د مخالف ملاتړي په دې خاطر د هدف لاندې ګرځي، چې د دوی ملاتړ ترلاسه شي.

د ولسي مبارزې لپاره اړینه ده، چې د افهام او تفهیم ستراتیژي ولري. د افهام او تفهیم ستراتیژي اړونده خواوو ته په وخت او مؤثر ډول پیغام رسولو لپاره یو چوکاټ رامنځته کوي. د افهام او تفهیم ستراتیژي د مبارې په افهام او تفهیم کې د ګډوډیو او سکتګیو مخه نیسي. اګر، چې ولسي مبارزې د افهام او تفهیم ستراتیژي کې باید ډېرو خبرو ته پام وکړي لیکن دلته زه د ولسي مبارزې په دریو مهمو عناصرو

١ مخاطبینو(د موخې لاندې ګروپ) ٢ پیغام ٣ وسیلې تمرکز کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱,۹,۱,۱.مخاطبين (د هدف لاندې ګروپونه، افراد او اشخاص)

اړينه ده چې پوه شو چې ولسي مبارزې د هدف لاندی افراد او اشخاص، ګروپونه، سازمانونه او لوري څوک دي او د دوی ټولنيز، اقتصادي او سياسي حالت څه دی. ځينې وختونه په ټولنه کې داسې ګروپونه او ټولنې موجودې وي، چې هغوی هم له حالاتو خوشاله نه وي او مبارزه کوي، له دوی سره ځکه افهام او تفهيم کېږي، چې له مبارزې سره ملګري شي. همدارنګه له نړيوالې ټولنې سره ځکه افهام او تفهيم کېږي، چې خپل پيغام او د مبارزې موخه ورته ورسول شي.

په پرمختللې نړۍ کې ان تجارتي شرکتونه په بازارا کې د خپلو خدماتو او محصولاتو له عرضه کولو وړاندې د مخاطبيو demographic survey کوي، پدغه سروې کې دوي د خپلو مخاطبينو عمرونه، جنس، امدن، د تعليم کچه او نورو په اړه معلومات تر لاسه کوي او وروسته ددغه معلوماتو په رڼا کې مخاطبينو لپاره پيغام جوړوي او داسې رسنۍ ورته ټاکې، چې دوی ته پيغام په مؤثره توګه ولېږدوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې د مبارزينو لپاره شايد ستونزمنه وي، چې خپلو مخاطبينو په اړه کره معلومات لاسته راوړي ولې دوي اړ دي، چې لږ تر لږه د مخاطبينو اقتصادي حالت، ټوليز حالت او رسنيو ته د لاسرسي په اړه عمومي معلومات لاسته راوړي او دا ځکه چې د هر ګروپ مخاطيبنو لپاره پېغام مختلف وي. د بيلګې په توګه که د ځوانانو لپاره يو پيغام جوړيږي بايد دغه پيغام له سپين ږيرو له پيغام څخه متفاوت وي.

له دې بر علاوه بايد مبارزين پوه شي، چې د دوي مخاطبين په کليو او بانډو کې اوسيږي او که په ښارونو کې او د دوي اقتصادي حالت څه ډول دی؟ او د دوي مخاطبين لوستي خلک دي او که نالوستي افراد، دغه معلومات له موږ سره مرسته کوي ترڅو موږ د خپلو مخاطبينو د پوهې کچه وپيژانو او د هغې مطابق ورته پيغام جوړ او رسنۍ غوره کړو.

په مبارزه کې د مبارزينو ملاتړي، بې پرې خلک او مخالفين پيژندل هم اړين دي، دغه معلومات نه يوازې د پيغام د ادبياتو ډول په ټاکلو بلکې د پيغام په رسولو کې هم مرسته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱,۹,۱,۱ د پیغام جوړول:

د افهام او تفهیم د ستراتیژي په جوړولو کې پیغام جوړول دویم ستر ګام دی. پیغام باید خلکو ته هغه څه ورسوي کوم چې مبارزین غواړي، مبارزین تل د یو حالت پر خلاف مبارزه کوي او هغه حالت غندي ددې لپاره، چې مخاطبین په پیغام پوه شي پیغام باید مخاطبینو ته ووایي، چې د مبارزینو سره د دغه حالت متبادل څه شي دی هغه څه، چې دوي یې غواړي هغه څه شي دی؟.

پیغام باید ډېر روښانه او روان وي د هر ګروپ لپاره پیغام باید د هغه ګروپ ټولنیز حالتو مطابق ولیکل شي. داسې هم ویلی شو، چې د مخاطبینو هر ګروپ ته د پیغام رسولو لپاره ځانګړې رسنۍ غوره کېږي نو ځکه د هرې رسنۍ لپاره باید پیغام رامنځته شي. ټولنیزو رسنیو لپاره پیغام باید د راډیوي او یا هم د علماي کرامو له لارې د پیغام څخه متفاوت وي.

لکه، چې وار د مخه ورته اشاره وشوه مبارزه په ټولنه کې د څو ګروپو خلکو

- ❖ فعال ملاتړو

(c) ketabton.com: The Digital Library

- احتمالي ملاتړو
- ناپيلي لورو
- مخالفينو
- احتمالي مخالفينو

سره مخامخ کېږي له دې امله يادو ګروپونو ته د مبارزې څخه ملاتړ، مخالفين د ځان سره د رايو ځای کولو او مبارزين له ځان سره د ساتلو برعلاوه، مبارزين اړ دي، چې د بشر حقونو د ملاتړو د نړيوالو ادارو او نړيوالې ټولنې د ملاتړ د راجلبولو په خاطر يادو خواو ته خپل پيغام ورسوي. که مبارزين وخت په وخت اړونده خواو ته د افهام او تفهيم له لارې معلومات ورنکړي نه يوازې دا، چې مبارزين، مخالفين، بې پرې خلک او احتمالي مخالفين له ځان سره نشي ملګري کولای بلکې د نړيوالې ټولنې ملاتړ هم نشي راجلبولی او ورسره ورسره خپل ملاتړي هم له لاسه ورکوي. او بالاخره مبارزه له ماتې سره مخ کېږي.

نړيواله ټولنه او د فشار ګروپونه په ولسواکه ټولنو کې زيات رول لري او کولای شي، چې په حکومت يا دولت فشار راوړي او د مبارزينو د غوښتنو منلو ته يې اړ کړي. د اغېز من افهام او تفهيم لپاره اړينه ده، چې افهام او تفهيم دوامداره وي، دا ځکه چې که افهام او تفهيم پرې کېږي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو د هدف لاندې ګروپونو تر منځ اختلاف را پیدا کېږي او د مبارزې د پاشېدلو لامل ګرځي.

څو که پیغام له هرې لارې او هر ډول مخاطبیونو ته لیږدول کېږي، ادبیات، یې باید په ډېر احتیاط سره غوره شي، د موثر پیغام رسولو لپاره اړینه ده، چې هغه خلک، چې د مبارزې لپاره پیغام جوړوي هغه باید وخت په وخت رسنۍ تعقیب کړي، تر څو یوه شي، چې رسنۍ د دوي په اړه څه وايي تر څو د مبارزې په اړه د رسنیو د افکارو په رڼا کې پیغام جوړ کړي.

مخاطبین تل په هغه موضوعاتو کې دلچسپي لري، چې دوي ته په معنوي او فزیکي لحاظ نږدې وي. له دې امله اړینه ده، چې د مخاطبینو کلتوري حالت په نظر کې ونیول شي او پیغام لیکلو کې داسې ادبیات وکارول شي، چې مبارزه له اړونده کلتور سره تړلې وښيي. دموخې لاندې ټولنې حالات په پام کې نه نیول داسې حالات رامنځته کوي، کوم چې د پیغام رسولو کې د ناکامۍ لامل ګرځي بلکې د مبارزې لپاره خطرناکې پایلې لري.

پیغام باید په حقایقو ولاړ وي، چې موخه یې یوازې د پیغام لیږدول نه بلکې د هدف لاندې ګروپ په افکارو او چلند کې تغیر راوستل وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که پيغام د هدف لاندې ګروپ، افرادو او اشخاصو په چلند او افکارو کې تغير رامنځته نکړي پيغام مؤثر ندې.

د پيغام له رسولو وروسته اړينه ده، چې د هدف لاندې ګروپ په غبرګون پوه شو. دغه غبرګون (فيډبک) په حقيقت کې د هدف لاندې ګروپ باندې د پيغام تاثير دی، چې دغه تاثير د خلکو د رويې، چلند او افکارو کې د تغير په بڼه ښکاره کېږي.

نړيوالو ته د مبارزينو د پيغام رسولو په لار کې نړيوالې رسنۍ ډېر رول لري، د پخواني شوروي اتحاد واکمن د نړيوالو رسنيو له دغه رول څخه ښه خبر وه. له همدې امله يې بي بي سي، امريکاغږ او نورو رسنيو ته د خپل واک لاندې سيمو کې د فعاليت اجازه نه ورکوله او که چا دغو نړيوالو راډيوګانو ته غوږ نيوه؛ هغوی زنداني کېدل. که له يوې خوا داخلي او نړيوالې رسنۍ خلک د مبارزې له پيغامه خبروي. له بلې خوا يې د مبارزې ملاتړ ته هم هڅوي، چې دا کار د دې لامل ګرځي چې مبارزې ته نور خلک ورګډ شي.

د امريکا متحده ايالتونو په ۱۹۶۰م کال کې په پخواني چک سلواکيا کې ازادي راډيو جوړه کړه او د باندېنيو رسنيو پر اوربدلو يې له سختو قيوداتو سره سره دازادۍ راډيو څپې له فولادي پردې ورتېرې کړې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

په خلکو يې تاثير وکړ. هغه سياسي، پوځي او ايډيالوژيکي خنډونه چې له دويمې نړيوالې جګړې وروسته پخوانی شوروي اتحاد له لويديځ او غير کمونيستي هيوادونو سره د تماس د مخنيوي په موخه رامينځته کړي وو د پولادي پردې په نوم ياديږي. دغه خنډونه د جګړې له پايې ته رسيدو وروسته له منځه ولاړ. له دې امله د ختيځې اروپا په هېوادونو، چې د شوروي اتحاد د وارسا تړون متحدين و، کې يې د نړيوالو راډيو ګانو دخلکو ترمنځ پوهاوی رامنځته کړو. چې دغه پوهاوی د سړې جګړې له پای ته رسېدو مخکې ولسي خوځښتونو د پيل لامل وګرځيد.

۲,۹,۱,۱ رسنۍ:

د پيغام له جوړولو وروسته بايد هغه وسائيل ولټوو د کومو په مټ، چې پيغام ليږدول کېږي. د پيغام د رسولو لپاره مناسبه وسيله ټاکل دومره اړين دي لکه خومره، چې پخپله د مؤثر پيغام جوړول اړين دي. د نړۍ په کچه د ولسي مبارزې مطالعه ښيي، چې د عربو له پسرلي تر فېلپين او بيا تر صربيا، په ټوله نړۍ کې په ولسي مبارزو کې رسنېو مهم رول تر سره کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسنۍ نه يوازې د مبارزې پيغام د نړيوالو غوږونو ته رسوي، بلکې ولس ته د مبارزې په اړه پوهاوی هم ورکوي. ځينې وختونه مبارزې له داسې مراحلو تېرېږي چې که انځور شي، نو نړۍ به په خوځښت راولي. رسنۍ دي چې دغه انځورونه نړۍ ته رسوي، که رسنۍ نه وي د دغه ډول انځورونو جوړول شايد خپلې موخې تر لاسه نه کړي. رسنۍ نه يوازې دا چې پېښې تر پوښښ لاندې نيسي، بلکې همدا رسنۍ دي چې ځينې پېښې رامنځته کوي. ددې مانا داده چې که رسنۍ په يوه ځانګړې موضوع ډېر تمرکز وکړي بيا بيا يې وڅېړي او ځانګړي اړخونو باندې ډېر فشار واچوي د رسنيو دغه چلند د دې لامل ګرځي چې اړونده موضوع د خلکو د مجلسونو موضوع وګرځي او د اوريدونکو او يا ليدونکو په افکارو کې تغير راولي نو ځکه رسنيو ته د عامه افکارو جوړوونکي هم وايي.

رسنۍ د ولسي مبارزو بريا نه تضمينوي، خو د ولسي مبارزو په بريالي کېدو کې مرسته کولای شي. له دې امله اړينه ده، چې د رسنېو په فطرت او د هغو د کار په ډول پوه شو، تر څو له رسنېو سره داسې چلند وشي چې زموږ په درد وخوري. د دې له پاره چې له رسنيو په درست ډول استفاده وکړو اړينه ده چې موږ رسنېو ته هغه څه ورکړو، چې د دوی په کار وي او رسنۍ اړتيا ورته لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکې تر دې چې رسنۍ زموږ خبر خلکو ته وړاندې کړي، باید پوه شو چې څنګه خپل خبر رسنیو باندې ومنو. د دې لپاره باید ستراتیژي یا تګلاره جوړه شي. رسنیو ته خبر یوازې ورکول کېږي نه، بلکې پر دوی یې منل هم مهم دي، رسنۍ ددی سره علاقه نلري چې مبارزین په حقه دي او که په نا حقه او نه هم د مبارزې پلوي دي، چې هغه څه در ته خپاره کړي چې ته یې غواړې، رسنۍ هغه څه غواړي چې د دوی لپاره مهم وي. له دې امله د داسې یوې لارې چارې پیدا کولو ته اړتیا ده، چې رسنۍ ستا خبر د خبر په توګه ومني او په خپل وار یې بیا خلکو ته وړاندې کړي. د ژور نالېست لپاره د داسې خبر پیدا کول غوره دي، چې نه یوازې مهم وي بلکې د رسنۍ لیدونکو او یا اورېدونکو ته هم ارزښت ولري. نو ځکه مبارزین باید هڅه وکړي، چې رسنیو ته داسې مالومات ورکړې، چې رسنیو ته ارزښتناک ښکاره شي.

په ساینس او ټکنالوژۍ کې د پرمختګ له امله رسنۍ هم په چټکۍ سره بدلېږي. د رسنیو د ستراتیژۍ تر جوړولو وړاندې باید چاپېریال مطالعه شي. د دې خبرې مانا دا ده، چې د رسنیو حالت، ستاسې اورېدونکي او ستاسې تر هدف لاندې ګروپ باید وڅېړل شي. له هر څه مهمه داده چې د رسنیو لنډ سکېپ باید مطالعه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رسنیو لنډ سکېپ په رسنیو کې اقتصادي، سیاسي او ټولنیز بدلون او له دغه بدلون څخه رامنځته شویو امکاناتو ته ویل کېږي.اګر چې په ټکنالوژي کې چټک پرمختګ له امله اوس تر ډېره بریده ټولنیزو رسنیو د رواجي رسنیو لکه راډیو، ټلویزیون، ورځپاڼې او مجلې ځای نیولی دی.اګر چې دغه راډیوګانې هم ډېر اورېدونکي لري، خو په برېښنا لرونکو ښارونو کې بیا تلویزیونونه ډېر لېدونکي لري، چې د دغو تلویزیونونو شمېر د څلوېښتو په شاوخوا کې دی. نړیوالې راډیوګانې بي بي سي، ازادي او امریکا غږ راډیو هم په کلیوالو او ښاري سیمو کې په ډېر شوق سره اورېدل کېږي، که مبارزین خپل پیغام دغو رسنیو ته ورسوي، نو ډېر په اسانۍ کړای شي، چې ولس له خپلې مبارزې خبر کړي او داخلي او خارجي ملاتړ تر لاسه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنيزې رسنۍ

په ټولنيزو رسنيو کې هم ډېر په تېزۍ سره پرمختګ روان دی. په لومړيو کې خو فيسبوک، ياهو او هاټمېل مسېنجرونه وو، خو اوس ټوېټر، مايي سپېس، فورسکوير او نور رامنځته شوي دي. په نړۍ کې داسې ځايونه شته چې له اړوند هېوادونو سره د واټونو له لارې نه وي تړلي خو له نورې نړۍ سره د انټرنټ په مرسته تړل شوي دي.

که څه هم په افغانستان کې يوازې يو څو فيصده خلک انټرنيټ ته لاس رسی لري خو دغه خلک اکثريت د ټولنې مهم خلک دي. دوی په نړيوالو نادولتي انجوګانو، داخلي انجوګانو، سفارتونو، نړيوالو سازمانونو، نړيوالو او داخلي رسنيو، دولتي او شخصي ادارو کې کار کوي. له دې پرته محصلين، د پوهنتونونو استادان او نور سياسي فعالان هم انټرنيټ ته لاس رسی لري. او همدوی د ټولنيزو رسنيو د مهمو کارونکو له جملې څخه دي.

ځوانان د افغاني ټولنې هغه پوړ دی، چې د ټولنې د نورو پوړونو په پرتله انټرنيټ ته زيات لاس رسی لري. په دې وروستيو کې فېس

(c) ketabton.com: The Digital Library

بوک د افغانانو لخوا د سیاسي او ټولنیزو مباحثو او د افکارو د تبادلې لپاره په زیاته کچه کارول کېږي. د ټاکنیزو کمپاینونو لپاره هم ترې کار اخېستل کېږي. فېسبوک د ټولنیزو شبکو د رامنځته کولو او د اعلانونو لپاره هم کارول کېږي. داسې انګېرل کېږي چې د وخت په تېرېدو سره به په افغانستان کې د سیاسي او ټولنیزو موخو لپاره د ټولنیزو رسنیو کارېدنه لا چټکه او رواج شي، خو په اوسني وخت کې هم د افغانانو په ژوند کې د ټولنیزو رسنیو له ارزښت څخه انکار نه شي کېدای.

ټولنیزې رسنۍ عامو خلکو او مبارزینو ته موقع ورکوي، چې د مبارزې پېښې واقعات او کړنې د نورې نړۍ سره شریکې کړي. دغه کار ته د ښاریانو راپور ورکونه Citizan Repoting وایي. اګر چې د ژورنالستانو لخوا راپور ورکونه ددغه ډول راپور ورکونې سره توپیر لري خو په عمومي ډول ولسي مبارزو کې دغه راپور ورکونه ډېره مؤثره وي، د عربو پسرلی او برما کې د انګ سان سو چې لخوا مبارزه کې ددغه ډول راپور ورکونې ډېره استفاده شوې.

کارپوهان باوري دي؛ چې د عربو پسرلي ډېر لاملونه درلودل، چې یو یې ټولنیزې رسنۍ دي. مبارزینو د فېسبوک او ټوېټر له لارې یو شمېر مصریان مبارزې ته راوهڅول او د هغوی ملاتړ یې تر لاسه کړ. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه پرېکنده رول له امله چې فیسبوک د مبارک پر خلاف په مبارزه کې ترسره کړو، د عربو پسرلي ته د فیسبوک او ښتون هم وېل کېږي. نور کارپوهان بیا پدې اند دي چې ټولنیزې رسنۍ د پیغام د تاثیر او انعکاس زیاتوونکي دي او یوائحې پیغام په لویه کچه خپروي.

همدغه ټولنیزې رسنۍ د دې لامل شوې، چې سیاسي استبداد ته بشري بڼه ورکړي. محمد ابو عزیزي هغه شخص دی، چې په تیونس کې یې د ښاروالۍ د مامور له خوا له رټل کېدو او وهل کېدو وروسته ځان ته اور واچاوه.

د ده کېسه په فېسبوک، ټوېټر او یوټیوب کې څو ځله تکراراً خپره شوه او ناراضه خلک یې وهڅول، چې د منځني ختیځ او شمالي افریقا په بېلابېلو هېوادونو کې د خپلو ځانونو د خوندي کولو او ژغورولو لپاره احتجاجونه، مظاهرې او لاریونونه وکړي. تیونسي فعالانو چې ښځې هم په کې شاملې وې، ټولنیزې رسنۍ او ویبلاګونه د رژیم د ربړېزو معاملو د بربنډولو لپاره وکارولې، د بېلګې په توګه په تیونس کې فعالینو د ولسمشر زین العابدین د مېرمنې هغه ویډیو خپره کړه، چې نوموړې دولتي الوتکه د خپلو شخصي موخو لپاره کاروله او اروپا ته د سودا لپاره تلله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عربو پسرلي کې ټولنيزې رسنۍ د دې لامل شوې، چې د مبارزينو تر منځ سياسي بحثونه ګرم او ولسواکه نظرونه خپاره کړي او د يو لړ اقداماتو رامنځته کېدو ته لار اواره کړي.

ډېر پوهان وايي چې د رسنيو او ټولنيزو تحريکونو تر منځ يوه قوي اړيکه موجوده ده، ځينې خو دغه اړيکې ته د (ګډ ژوند) اړيکه وايي. د دې مانا دا ده؛ چې که يو وي بل به هم وي ،او که يو نه وي بل به هم نه وي. د منځنۍ ختيځ او شمالي افريقا او ځينې اروپايي ټولنو کې د برياليو ولسي مبارزو بريا له ټولنيزو رسنيو (فيسبوک، ټويټر، يوټيوب، پالک ټاک او نورو) سره تړل شوي وو. په داسې حال کې چې په دغو ولسي مبارزو کې د ځوانانو تر منځ افقي افهام او تفهيم وو، چې په ولسي مبارزه کې د عمودي افهام او تفهيم بر عکس دغه ډول افهام او تفهيم د ځوانانو د متحرک کولو لپاره زيات موثر ثابت شوي، او دغه ډول افهام او تفهيم کې ټولنيزې رسنۍ ډېر ستر رول لوبوي، نو ځکه د منځنۍ ختيځ په ولسي مبارزه کې د ټولنيزو رسنيو غښتلی رول له نظر نه شي غورځول کېدی. دا چې د ولسي مبارزو او ټولنيزو رسنيو اړيکې ته د ګډ ژوند يا Symboitic Relation وويل شي دا به يو څه مبالغه وي. د منځنۍ ختيځ او يا بل هر ځای کې چې ولسي مبارزو تاريخ ته وکتل شي، مبارزه هېڅکله په خپله نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رامنځته کېږي، بلکې مبارزين او سياسي فعالان ډېر وخت مبارزه تر سره کوي، چې خلکو ته فکر ورکړي او يو نوی متبادل ورته وړاندې کړي، ټولنيزې رسنۍ نه شي کولای چې په خپله خلکو ته يو متبادل ور وړاندې کړي، بلکې د مبارزينو د اوږد وخت د مبارزې مفکوره په ډېر کم وخت کې ډېرو زياتو خلکو ته د رسولو وړتيا لري، ټولنيزې رسنۍ د دې وړتيا لري چې د ثانيو په حساب يو پيغام لکونو خلکو ته ورسوي له دې امله ويلی شو، چې په ولسي مبارزه کې د ټولنيزې رسنۍ د پراخوونکو يا زياتوونکو (Amplifier) رول لري.

که له يوې خوا په افغانستان کې ډله ييزو رسنيو د پخوا په پرتله ډېر پر مختګ کړی او تاثير يې زيات شوی، خو د رواجي رسنيو له ارزښت څخه هم انکار نه شي کېدای، په افغاني ټولنه کې د ديني عالمانو له رول څخه سترګې نشي پټېدای، ديني عالمان د جمعې ورځو او د اخترونو په خطبو کې، د جنازو پر مهال او د نورو ديني لمانځغونډو پر مهال له لوی شمېر خلکو سره مخ کېږي او د اسلام له نظره بېلابېلې موضوعګانې تشريح کوي. زموږ په ټولنه کې د ديني عالمانو رول خورا زيات دی او که ديني عالم له يوې موضوع ملاتړ وکړي، نو د دې قوي امکان موجود دی، چې ولس له هغې موضوع څخه پراخه ملاتړ وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قومي مشران او مخور هم په پیغام رسولو کې اغېزناک رول لوبوي، دوی له لوی شمېر خلکو سره مستقیماً په تماس کې وي او کولای شي، چې د دوی ترمنځ د افهام او تفهیم دیوې اغېزمنې وسیلې رول ترسره کړي.

چاپي مواد لکه بروشورونه بینرونه، پوسترونه، ورځپاڼې، مجلې، فکت شیټونه او نور هم د پیغام رسولو لپاره مؤثرې وسیلې دي ډېر وختونه ولسي مبارزې خلکو ته د پیغام رسولو او د اړونده مسائلو په اړه د خپل دریځ د ښکاره کولو لپاره له ورځپاڼو او یا اونیزو استفاده کوي، په دیوالونو لیکل په دیوالونو ګرافیتي (رسمونه) چې ځانګړې ماناوې لري هم د پیغام رسولو مؤثرې وسیلې دي. په دیوالونو لیکل او ګرافیتي جوړول د ډېرو مبارزینو لپاره دپیغام رسولو ښې وسیلې دي.

۱,۱,۱۰ بیاپخلاینه:

دوسله والې مبارزې برعکس، په ولسي مبارزه کې دواړه، مبارزین او هم د دوی مخالفین، دګټې په کور کې دي. په ولسي مبارزه کې د مخالفینو پر خلاف مبارزه نه کېږي، بلکې د دوی د کړنو پر خلاف مبارزه کېږي. له دې امله اړینه ده، چې د مبارزې له پای ته رسېدو وروسته له مخالف اړخ سره بیا پخلاینه وشي او په ټولنه کې ګډ ژوند

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېل شي. بيا پخلاينه ټولنيز جوړښت قوي کوي او د ټولنې بېوزله پوړ ته واک ورکوي.

و سلواله مبارزه يوه اړخيزه پروسه ده.ولې ولسي مبارزه ډيالوګ، دوه اړخيزه ده. په دغه مبارزه کې مخالف ډيالوګ ته رابلل کېږي، لکه څنګه چې ګاندي ويلي "نه همکاري او غاړه نه ايښودل د سيستم پر خلاف رامنځ ته کېږي. د انسانانو پر خلاف نه" په همدغه ډول د ولسي مبارزې موخه نه يوائځې دا چې په ټولنه کې تاوتريخوالی له منځه وړل دي بلکې د مخالف په رويه کې بدلون راوستل او په ټولنه کې په اساسي توګه د لانجې ريښې وچول دي. ترڅو لانجه بيا په ټولنه کې سر راپورته نه کړي. دغه ډول مبارزه د اشخاصو پر خلاف نه بلکې د اشخاصو په ملتيا ترسره کېږی، ولسي مبارزه په حقيقت کې له ظالمانه سيستم ښکاره سرغړاوی او په مؤثره توګه ډيالوک ته د مخالف اړخ رابللو ته ويل کېږی. همدا لامل دی، چې ولسي مبارزين هغه چا ته چې ولسي مبارزين ورسره مخامخ دي ته دښمن نه بلکې مخالف ويل کېږي. او د مبارزې د پای ته رسيدو وروسته ټولې خواوي خپل عادي ژوند ته دوام ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲,۱ یووالی (اتحاد):

لـه ستمراتیژی جوړولـو بـر علاوه بایـد د مبـارزینو تـر مـنځ د یـو والي رامنځتـه کولـو لپاره هڅې وشـي. اکثره وختونـه د مبـارزې ګډون وال بېلابېل سیاسي، ټولنیز او اقتصادي پسمنظرونه لري، د دوی تـر منځ د ولسي مبارزې په اړه باید واحد فکر موجود وي. دیوې مبارزې لپاره د ډېـر شـمېر خلکـو متحـرک کـول اړیـن وي، چـې بیـا وروسـته د دوی تر منځ یووالی مهم او لازمي فکتور دی.

د عـامو مبـارزینو بر علاوه باید د مبـارزینو د بېلا بېلـو کچـو تـر منځ یو والی رامنځته شي. ولسـي مبـارزه لـه دریـو کچـو مشر تابه، اوپر اتیفي شبکې او عام ولس څخه رامنځته کېږي. د بریالی ولسي مبارزې لپاره اړینه ده، چې د دغه درې واړو کچو تر منځ یـووالی موجـود وي. د دغـه دریو واړو پوړونو تر منځ دیووالي د نه موجودیت له امله په مبـارزه کـې ګـډوډي او بـې نظمـي رامنځتـه کېـږي. پـه ولسـي مبـارزه کـې یـو ډول ګډوډي مخالفینو ته موقع ورکوي، چې د مبـارزینو تر منځ اختلافـات راپیـدا کـړي. د مبـارزینو تـر منځ یـو والـی د مبـارزې بریـالي کېـدو کـې مرسته کـوي او همدا لامل دی چې باید د مبـارزینو تر منځ یو والـی د مبارزې د بریا لپاره یو اساسي فکتور ګڼل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لدې بر علاوه مبارزينو او اړونده اړخونو ترمنځ د موخې يو والی هم اړين دی، په تحريک کې د موخې په اړه بايد يووالی موجود وي او د مبارزې موخې بايد د عام ولس ليوالتياوې منعکس کړي. د موخې په اړه دوه خبرې مهمې دي: لومړی دا چې موخه بايد د زياترو خلکو د دلچسپۍ عکاسي وکړي يا په بل عبارت، د نورو خلکو مقصد وګرځي. دويم دا چې موخه بايد رياليستيکه او حقيقي وي. مبارزه بايد يو محدود د شمېر مقاصدو ولري، د ډېرو مقاصدو موجوديت د مبارزې د ناکامۍ لامل ګرځي. ستراتيژي د دې لامل ګرځي، چې په مبارزه کې نور خلک شامل شي د مخالف له لېکو د خلکو تېښته د دې لامل ګرځي، چې خلک لا زيات محرک او مبارزه قوي شي. ستراتيژي د مخالف په کړنو کې د توقف لامل ګرځي او مخالف کمزوری کوي.

۳,۱ رهبري:

چرته يې درومم په کوم لوري به يې موم

ورکه موندی نشي بې رهبره بې چراغه

له ستراتيژي جوړونې او يووالي رامنځته کولو وروسته د ولسي مبارزې د مشر تابه په اړه بايد فکر وشي. په انساني ټولنه کې زياتره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت ستونزې او مشکلات موجود وي، که څه هم زیاتره خلک د دغو ستونزو له امله ځورېږي او له دې امله د ټولني د ټولو وګړو ورځنی ژوند په یو نه یو ډول په منفي توګه اغېز منبږي، خو زیاتره خلک د مختلفو لاملونو له کبله د حالاتو د بدلون لپاره په اقدام لاس نه پورې کوي.

ډېر وختونه یو شمېر خلک له ستونزو څخه د راوتلو او د حالاتو د بدلون په اړه فکر کوي، مګر یوازې یو یا څو محدود اشخاص ابتکار په لاس کې اخلي او په عملي اقدام لاس پورې کوي. دغه اشخاص خپل نظر له نورو سره شریکوي، نور افراد خپلو لیکو ته جذبوي او په دې ډول تحریک پراخېږي . تحریک اداره غواړي او که سم اداره نه شي، ناورین رامنځته کوي. نو ځکه اړینه ده په مبارزه کې داسې اشخاص موجود وي، چې تحریک په ښه ډول اداره کړي. تحریک ته لرلید وټاکي، نور افراد ورته راجذب کړي، وسایل ورته برابر کړي او تحریک روان وساتي، تر څو چې تحریک بریالی کړي.

مشر تابه د هر حرکت یو مهم عنصر دی، د هر حرکت بریالیتوب د مشر تابه په پوهه او وړتیا ولاړ وي. د حرکت مشر باید یو لړ وړتیاوې ولري او که مشر وړتیا ونه لري مبارزه ناکامېږي. د اسلام له نظره هم مشر تابه ډېر مهم دی، امام شافعي رح فرمایلي: (که زه توان ولرم چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو قوم ته دعا وکړم، نو زه د هغه قوم مشر ته دعا کوم). په ولسي مبارزه کې مشر تابه اړ دی، بشري سرچينې اداره کړي، د مبارزې د مادي وسايلو لپاره پلان جوړ او اداره کړي او همدارنګه مشر تابه د وخت په ښه ډول مديريت کړي.

ګاندي، مارټېر لوتر کينګ، پاچاخان او نيلسن منډېلا هغه مشران دي، چې د ولسي مبارزو له امله مشهور دي. دغه مشرانو نه يوازې دا چې کاريزما درلوده بلکې تر ډېره بريده برياليي هم وو. د ولسي مبارزې لپاره اړينه نده، چې د يادو اشخاصو په څير کاريزما لرونکي مشران ولري، خو د ولسي مبارزې لپاره اړينه ده، چې داسې مشران، چې لرليد، پاکې، موخې او ستراتيژي ولري، ولري.

د پخواني تعريفونو بر عکس اوسني مشر تابه د موخو د لاسته راوړلو لپاره پر خلکو تاثير، د هغوی هڅول او دوی ته د وړتيا ورکولو ته ويل کېږي. د مشر تابه لپاره کوم واحد فورمول نشته، د حالاتو او شرايطو په پام کې نيولو سره د مشر تابه سټايل کارول کېږي. مشر تابه بېلابېل ډولونه لري، خو مشر تابه هغه ډول غوره کوي، کوم چې له حالاتو او شرايطو سره برابر وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشر تابه په ولسي مبارزو کې دافرادو او اشخاصو لپاره د هڅونې نقطه وي. مشر تابه خپل نور ملګري مبارزه کولو ته هڅوي او دوی د نورو لپاره د پوهې او عمل يوه نمونه وي. بل دا چې مشر تابه بايد د وخت او شرايطو سره سمو وړتياو او د موجودو وسايلو څخه په استفادې مبارزه برياليتوب ته سوق کوی

مشر بايد لاندې ځانګړتياوې ولري:

- درا تلونکي لپاره لرليد ولري: مشر بايد پوه وي، چې له مبارزې څخه څه شی لاسته راوړل غواړي .مبارزه فقط د مبارزې په خاطر روانه نه ساتل کيږي. مبارزه د وار دمخه يو تعريف شوی حالت د رامنځته کېدو په خاطر ترسره کيږي. دغه حالاتو ته د مبارزې لرليد ويل کيږي.
- قوي شخصيت ولري: خپلې خبرې ته ودريږي، ژمن او هڅاند واوسي، مشر بايد عام افرادو لپاره د فکر او عمل يوه نمونه وي. تزلزل د مشرۍ قاموس کې ځای نلري.
- پر خپل ځان کنټرول: مشر تابه بايد له واکه ناوړه ګټنه (استفاده) ونه کړي، په خپل ځان بشپړ کنټرول ولري. مشر بايد د نورو خلکو (د عامو مبارزينو او ولس) لپاره د پاکۍ او پرهيزګارۍ يو سمبول وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- مشر تابه په خپله بايد يوه نمونه وي: مشر بايد د سخت کار، حوصلې، عزت او له نورو سره د مرستې يو سمبول وي، داسې چې خلک يې په اشارو قرباني ورکولو ته تيار وي.
- مشري امتياز نه بلکې يو درونده مسؤليت وګڼې. که څه هم يو شمير پوهان مشرۍ لپاره فطري وړتيا درلودل اړين ګڼي. نور پوهان بيا وايي چې مشري يو کسبي شی دی. کسبي وي او که فطري، مشر بايد مشري يو مسؤليت وګڼي او د دغه درونده بار وړتيا لپاره فزيکي او علمي وړتياوي ولري. مشر بايد هغه خلک چې دی يې استازيتوب کوي وپيژني. خلکو ته غوږ کېږدي، له هغوی سره کېني او ځان د هغوی په څېر يو شخص وګڼي او پر دوی ځان اوچت ونه ګڼي.
- وړتيا ولري: مشر بايد د مشر تابه وړتيا ولري او له نورو خلکو څخه د وړتيا په لحاظ متمايز وي.
- مسوولیت ومني: لانجمن چاپېريال کې همېشه حالات د وړاندوينې وړ نه وي او ډېری وختونه مشران سمې پرېکړې نه شي کولای. که چېرته د ناسمې پرېکړې له امله تحريک ناکامېږي، بايد مشر مسوولیت ومني، ډېر کم مشران د ناکامۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسؤليت مني، مګر ښه مشر هغه دی، چې د بريا او ناکامۍ دواړو مسوولیت و مني.

- د بريا نورو ته منسوبول: ښه مشران تل د تحريک برياوې نورو ته منسوبوي، دوی ډېر کم وخت د (ما) او (زه) کلمات کاروي، همېشه موږ کاروي، ښه مشران خپلو افرادو ته حس ورکوي، چې دوی مهم دي او له دوی پرته د مبارزې بريا امکان نه لري.
- د نورو له تجربو زده کړه کول: مشران له خپلو کړنو زده کړه کوي، دويم ځل تېروتنه نه کوي، همدارنګه مشران بايد د نورو مشرانو له تجربو هم زده کړه وکړي. مشران بار بار تجربو کولو لپاره وخت نلري دوی اړ دي چې خپل چاپېريال مطالعه کړي، له نورو زده کړه وکړي او کشتۍ ساحل ته ورسوي.
- دواک لېږد: ښه مشران واک له ځانه سره نه ساتي بلکې واک نورو ته لېږدوي، له دغه لارې دوی نه يوازې دا چې خپل کار اسانوي، بلکې نورو ته د مسؤليت د لېږد له لارې د تحريک د خپل ګډلو حس ورکوي. ښه مشران هڅه نه کوي، چې ټول کارونه په خپله وکړي، بلکې په ګډه له نورو سره کار کوي او دبريا طرف ته قدم اخلي، همدارنګه دواک زيات تمرکز د تحريک د ناکامۍ لامل ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشران د خپل فطرت له مخې په بېلا بېل ډولو سره خپل تحربکونه مخ په وړاندې بيا يي ځينې مشرانو ته مطلق مستبد وي. دا هغه مشران دي، چې نورو خلکو ته فقط امر کوي. دغه ډول مشرتابه د ناورين په وخت کې او هغه وخت چې مبارزې شکست خوړلی وي، ډېر مؤثر وي. په داسې حالاتو کې خلک د مشر طرف ته ګوري او د مشر پرېکنده دريځ ډېر ګټور وي.

يو شمير مشران بيا مشفق مستبد ګڼل کېږي دوی د لاس لاندې افراد هڅوي چې د دوی پرېکړې ومني. ځينې وختونه دغه ډول مشران ټيټ پوړي افرادو ته د پرېکړې کولو موقع ورکوي.

نور مشران بيا مشورې کولو ته اوليت ورکوي او دوی ته پر مشوره ولاړ ديموکراتان ويل کېږي. دغه ډول مشران له پرېکړې کولو وړاندې په پراخه کچه له نورو افرادو سره مشورې کوي، خووروستی پرېکړه په خپله کوي. دغه مشران په خپلو افرادو باور لري. دغه ډول مشرتابه ددې لامل ګرځي چې په مبارزه د خلکو باور پيدا شي او خلک د پرېکړو کولو لپاره وروزل شي.

ځينې نور مشران په برخه اخيستنه ولاړ ډيموکراتان ګڼل کېږي. دغه مشران له پرېکړو کولو وړاندې له نورو افرادو سره مشوره کوي، خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېکړه د رايو په اکثريت سره کوي. د دې ډول مشر تابه زيان دادی؛ چې په دغه ډول پرېکړه کولو وخت ډېر لګېږي او په دغه ډول حالاتو کې که د مشر تابه له اړخه چې کومه پرېکړه راځي، ډېر خلک شايد له هغو سرغړونه وکړي.

۴,۱ د مبارزينو تاوتريخوالي نه کولو ته ژمنتيا:

له تاوتريخوالي خالي نظم دوه ماناوې لري چې يو يې د بدلون پلي کول او بل يې تعقيبول او له تشدده ځان ساتل دي. له تشدده د ځان ساتلو مانا دا ده، چې برخه وال نه تشدد کاروي او نه د تشدد د کارولو ګواښ کوي. اکثره خلک شايد له ولسي مبارزې سره له دې امله ملګري شي، چې دغه ډول مبارزه له تاوتريخوالي پاکه ده. ډېر کم خلک شايد د بدلون لپاره له وسله والې مبارزې سره ملګري شي، نو ځکه اړينه ده، چې ولسي مبارزين له تشدده ځان وساتي

د مبارزينو له خوا تاوتريخوالی نه کول او د مبارزې اصولو ته ژمنتيايو بل مهم فکتور دی چې د مبارزې په بريا کې مرسته کولی شي. نو ځکه مبارزين ټولو اړونده خواوو ته بايد درناوی وکړي. دوی بايد هېڅکله فزيکې مقابله او شفاهي تاوتريخوالی ونه کړي. دوی بايد له

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـاوتريخوالي او لـه نورونـاوړه کړنوڅـان وسـاتي. اقـدام بايـد ولسـواکه وي، مبـارزين بايـد هڅـه وکـړي، چـې خپـل متحـدين وسـاتي او نـوي دوستان او ملګري پيدا کړي.

مبارزين تل بايد لـه تشـدده ځانونـه وسـاتي. همـدا لامـل دی چـې ځينـې مبارزې مبارزين اړ باسي چې د تاوتريخوالي د نه کولو ژمنه وکـړي. د دې ښــه بېلګــه د خــدايي خــدمتګارو ولســي مبــارزه ده. د خــدايي خـدمتګارو هـر غـړی اړ و، چـې پـه مبـارزه کـې لـه ګډون وړانـدې بـه تاوتريخوالي نه کوي او ولسي مبارزې تـه بـه ژمـن پـاتې کېږي. عمومـاً داسې فکـر کېږي، چـې ولسي مبـارزې اسانې او لـه تـاوتريخوالي ډکـې مبــارزې ســتونزمنې وي، خــو حقيقــت ددې بــر عکس دی. اصــلاً تاوتريخوالي ډکې مبارزې اسانې او ولسي مبارزې ستونزمنې وي.

دغـه ډول مبـارزې روزنـې اوژمنتيـا تـه اړتيـا لـري. هغـه خلـک چـې لـه تاوتريخوالي خالي مبارزو کې ګډون کوي، بايد د دغه ډول مبـارزو پـر موثريت عقيده ولري. کـه څـوک د دغـه ډول مبـارزو پـر قـوت بـاور ونـه لري، هغوی ته نه ښايي چې پـه داسـې مبـارزو کـې ګډون وکـړي .ډېـر وختونه مستبد رژيم د مبارزينو پر خلاف زور کاروي، کـه مبـارزين لـه تـاوتريخوالي ځـان وسـاتي، دوی کـولای شـي لـه دې لارې مسـتبد

(c) ketabton.com: The Digital Library

چارواکي د خلکو په نظر کې ناقانونه ښکاره کړي. دغه کار د مبارزې د پیاوړي کېدو لامل ګرځي او د مبارزې مسوولیت زیاتوي.

د تشدد کارونه حکومت ته پلمه ورکوي، چې دوېرې له منځه وړلو او د نظم ساتلو لپاره زور وکاروي. له تشدده خالي مبارزه ددې لامل ګرځي، چې د مخالف ملاتړي راجلب کړای شي، خو کله چې امنیتي ځواکونه د مبارزینو له خوا وګواښل شي، نو دوی بیا زور کاروي. خو که خوځښت د له تشدده خالي مبارزې سابقه ولري او یا دا ثابته کړي، چې د تشدد کارولو اراده نه لري، پولیسو ته بیا د زور کارولو پلمه په لاس نه ورځي. د مبارزینو له خوا د زور کاروونه د حکومت دغه بهانه چې په ټولنه کې ثبات رامنځته کولو لپاره له زوره کار اخلي توجیه کوي. دغه اصول د ستراتیژۍ په جوړولو کې مرسته کوي.

کله چې ولسي مبارزین تاوتریخوالی ته لاس واچوي، مبارزه ناکامېږي. مبارزه د میکروبي کېدو څخه د ساتلو په موخه باید تاوتریخوالی ونشي.

له بلې خوا اکثریت مبارزین له ولسي مبارزینو څخه ځکه ملاتړ کوي، چې مبارزه له تاوتریخوالي خالي وي، کله چې مبارزه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـاوتريخوالي اوړي دعـامو خلکـو تـرمنځ او همدارنګـه د مبـارزينو ترمنځ ملاتړ لـه لاسه ورکـوي. لـه هـر څـه مهمه داده، چـې د مبـارزې مشر تابه د تشدد نه کولو په نوم خلک لـه ځانه سره يوځـاى کړي وي، که مبارزه په تاوتريخوالي اوړي، نو دا له مبارزينو سره يوډول جفـا ده، فريب او جفا د مبارزو د ناکامۍ لامل ګرځي.

لـه تـاوتريخوالي پاکـه مبـارزه لـه زور زيـاتي سـره پـه هـېڅ ډول اړخ نـه لګوي، نوځکه کـه په مبارزه کې داسې اشخاص وموندل شي، چې زور زيـاتى کـوي او يـا د زور کـارولو ګـواښ کـوي، بايـد لـه مبـارزې وويستل شي. بلـه مهمه خبره داده چې ولسي مبارزه د خارجيانو لـه لاسوهنې څخه بايد وساتل شي. ډېر وختونه له تشدده خـالي مبـارزين هڅه کـوي، چـې لـه مخـالف څخـه باندنى ملاتړ راکـم او د ځـان لپـاره باندنى ملاتړ راجلب کړي، په داسې حال کې چې ځينې وختونه شـايد دغه ډول ملاتړ پرېکنده او نور وختونه لړ اغېز ولري.

مبارزين په هېڅ ډول بايد خارجي وګړو ته په مبارزې او مظاهرو کـې د فزيکې حضور اجازه ورنه کړي، همدا ډول شکمنو افـرادو تـه بايـد پـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مبارزه کې د مشر تابه رول هم ورکول نه دي پکار، په مبارزه کې د باندنيو حضور مخالفينو ته د مبارزې د بدنامولو چانس ورکوي.

هغه اقدامات چې په پلان کې نه وي له هغو بايد ډډه وشي، هغه کړنې چې روښانه موخې نه لري او د تحريک د کمزورۍ باعث ګرځي بايد ترسره نه شي. د مبارزې پر مهال د ګډو وډو کارونو ترسره کول ګډوډي رامنځته کوي او د مبارزې د کمزوري کېدو لامل ګرځي. لدې بر علاوه مبارزه بايد د مبارزې د سر ته رسولو اخلاقي اصول ولري. دغه اصول مبارزې ته تګلورۍ په ګوته کوي.

په مبارزه کې بايد داسې تګلارې موجودې وي، چې هغه خلک چې د مبارزې له اصولو سرغړاوی کوي له مبارزې وباسي. داسې اصول بايد موجود وي، چې هغه خلکو يا ګروپونو ته په مبارزه کې د ګډون اجازه ورنه کړي، چې د مبارزې له اصولو سره موافق نه وي. هغه خلک چې د مبارزې له روح سره مخالفت لري، څومره ژر چې کېدای شي بايد له مبارزې وويستل شي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وسلوالي مبارزې بر عکس ولسي مبارزه کې مالومات ډېر پټ نه ساتل کېږي. په ستراتيژيکه ولسي مبارزه کې هر څه بايد رونښانه وي، ډېر کم مالومات کېداى شي پټ وساتل شي، په ډېره کچه محرميت د مبارزې د ناکامۍ لامل ګرځي. که خلکو ته د مبارزې په اړه پوهاوى ورنه کړل شي، نو خلک د مبارزې د موخو او تمويل په اړه شکمنېږي، چې دا کار مبارزه کمزورې کوي.

ولسي مبارزه کې بايد ټولو اړونده خواوو ته درناوى وشي، د مبارزې جوړښت بايد ولسواکه وي، اکثره خلک بايد په پرېکړو تاثير ولري. يو شخص بايد متمرکز واک ونه لري. خو د دې مانا دا نه ده، چې مبارزه بايد مشرتابه ونه لري، مشرتابه د مبارزې لپاره اړين دى، خود پرېکړه کولو پروسه بايد ولسواکه وي. ديکتاتوري مشرتابه د مبارزې د له منځه تللو لامل ګرځي.

بلـه خبره داده چې مبارزه يوه دومداره پروسه ده. د دې د دوام لپاره مهمه ده، چې مبارزين او مشرتابه په دايمي توګه يو له بل سره په اړيکه کې وي. مبارزين بايد د مبارزې د راتلونکې تګلارې په اړه معلومات ولري او همدارنګه له خپل رول څخه هم باخبره واوسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو له دې کبله اړينه ده چې وخت پر وخت مبارزينو ته په مبارزې پورې تړليو بېلابېلو موضوعاتو په اړه پوهاوی ورکړل شی. که چېرې مبارزين ونه روزل شي او په مبارزه کې نظم موجود نه وي، نو مبارزه په اسانۍ سره د مخالفينو له خوا يرغمل کېدای او شايد ناکامه شي.

پوهاند پدې اند دي چې د لېبيا او سوريي مبارزې ځکه بريالۍ نشوي چې دغه مبارزو خپل فطرت له لاسه ورکړو او په وسلوالو مبارزو بدلې شوې. همدا لامل دی چې په يادو هيوادونو کې د عربو پسرلی ناکام او دواړه هيوادونه کورنۍ جګړی ته ورټيل وهي.

۵,۱ وېرې ته په زړه کې ځای نه ورکول:

په تش لاس د دغه مخاطب سره چې د قانون د پلي کولو پلمه د زور کاروونې پوره واک لري سره د مخامخ کېدو پر مهال ويره طبيعي ده او حتمي ده. په ځينې ځايونو کې په مبارزه کې له دې امله چې په راتلونکي کې به نوموړي شخص ته ستونزې پيدا شي ګڼون کول هم له ويرې سره مل وي.

په ولسي مبارزه کې اړينه ده، چې د وېرې موجوديت ومنو خو بايد په دغه ويره برلاسی پيدا کړو او هغې ته په زړه کې ځای ورنه کړو. له دې امله داسې ترتيبات ونيسئ چې نه يوازې دا چې خپله ويره راکمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړئ د مخالف وېره هم را کمه کړئ، مخالفین ځینې وختونه د مبارزینو څخه د وېرې له امله مبارزینو سره زور زیاتې کوي. ددې یوه لار دا ده، چې داسې تاکتیکونه وکارول شي، چې له مخالفینو سره مخامخ کېدل او ټکر را کم شي. د مبارزینو تر منځ دهمغږۍ د زیاتولو په موخه اقدامات وشي او بالاخره تاکتیکونه لکه مظاهره یو ناڅاپه ترسره شي او بېرته ژر خپره شي. تر څو چې مخالفین خبر ېږي چې مبارزینو بریا اعلان کړي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

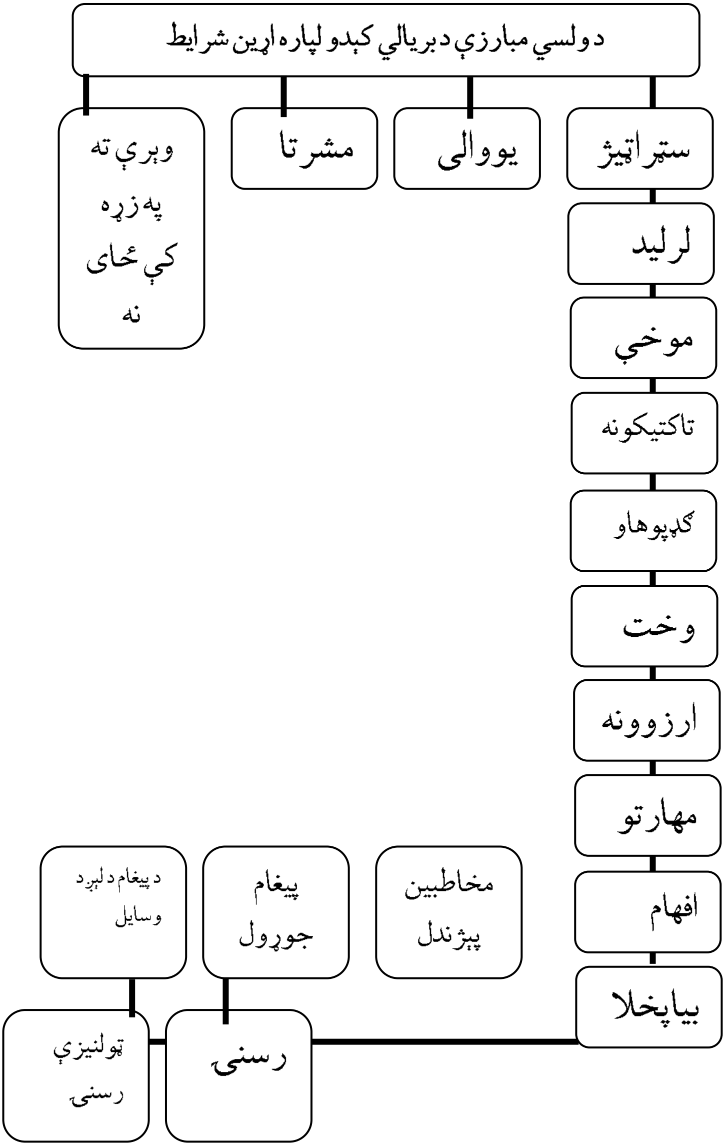

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم څپرک

واک او د واک سرچینې:

واک:

په یو هېواد یا سیمه کې په عملي سیاست د پوهېدو او څېړنو لپاره اړینه ده، چې په اړونده ټولنه کې د واک په اړه په موجوده مفکورې پوه شو. همدا لامل دی، چې له پیړیو راهیسې پوهان د واک په اړه څېړنې کوي. د ولسي مبارزې په اړه د څېړنو لپاره اړینه ده، چې باور ولرو چې واک په ولس پورې اړه لري، که څوک دغه باور نه لري ولسي مبارزه ورته یو بې ماناشی ښکاري. د واک په اړه پخواني تعریفونه لنډ تنګ او یوازې محدودې ساحې تر پوښښ لاندې نیسي.

د پخوانیو تعریفونو له مخې هغه خلک چې واک لري، محدود او هغه خلک چې د دوی د لاس لاندې وي هغه لا محدود دي. د دغه نظر له

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخې واک زور، مجبورولو او کنټرولولو ته ويل کېږي، خو د واک د اوسني تعريف له مخې واک وړتيا، استعداد او پوتنسيال ته ويل کېږي.

د پخوانيو تعريفونو له مخې هغه خلک چې واکمن نه وي، هغوی ته کمزوري ويل کېږي او د واک په اړه له هر ډول موجودې معادلې څخه ويستل شوي دي. پخوا واکمن بر لاسي او د لاس لاندې خلک کمزوري ګڼل کېدل او ياد ګروپونه يو له بل څخه جدا مطالعه کېدل.

د واک په اړه نوي نظريات وايي؛ چې واک يو داسې شی نه دی، چې د يو فرد يا افرادو ملکيت وګڼل شي او يا د دوی ملکيت وي، چې يوازې هغوی يې لري، بلکې واک سره د يوې اړتيا په توګه چلند کېږي، چې وده ورکول کېدای شي او د ټولنې ټول اړخونه په کې شريک وي.

نوې څېړنې ښيي؛ چې واک شخصي نه، بلکې يوه ټولنيزه پديده ده. واک هغه وخت ښودل کېږي، کله چې د خلکو يوه مجموعه موجوده وي. که واک په يو فرد پسې وتړل شي، دغه بيا واک نه، بلکې زور زياتي او کنټرول ته ويل کېږي. اصلاً واک همکاري ده، چې ټول موجوده اړخونه په کې دخيل وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنه اصلاً د ګډو ګټو په پایله کې رامنځته کېږي. دخیل اړخونه په ټولنه کې واک سره شریکوي او هڅه کوي چې دور ځني ژوند د تېرولو او د ګډو موخو د تر لاسه کولو لپاره په ګډه کار وکړي.

واک یو کثیر الوجهي اړیکه ده. په واک باندې د پوهېدلو لپاره د واک د معادلې په ټولو اړخونو پوهېدل اړین دي. یانې د واک په اړه پخواني فکر چې یوازې په واکمنو یې تمرکز کولو او د واک لاندې خلک یې له معادلې څخه لرې کول، په واک باندې پوهېدلو کې مرسته نه شي کولی.

میکاولي د واک پخوانی تعریف ناسم ګڼي او فکر کوي، چې که واک زور زیاتی وي بیا تر ډېره دوام نشي کولای. نوموړی وایي؛ چې زور زیاتی شاید خلک غاړه ایښودلو ته مجبور کړي، خو دغه غاړه ایښودنه دوام نه شي کولای په دغه شان حالاتو کې د واکمنو پر خلاف شاید ډېر ژر وسله وال او یا ولسي ټینګار (مقاومت) رامنځته شي. نو په دغه حالت کې ولس خپل واک د مقاومت په توګه ښکاره کوي.

د واک نوی تعریف د واکمنو لپاره له ولس څخه د مشروعیت تر لاسه کولو اړتیا رامنځته کوي او همدا لامل دی، چې په نوي عصر کې تل د حکومتونو لپاره د مشروعیت د تر لاسه کولو موضوع مطرح کېږي. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

واکمنو پر خلاف د بغاوت له رامنځته کېدو څخه د مخنیوي لپاره واکمن د لاس لاندې خلکو څخه مشروعیت تر لاسه کوي.

برنیس کارول هغه واک چې عام ولس یې لري، ته د ټوټه کېدو واک وایي. نوموړی دغه ډول واک خورا قوي ګڼي او وایي، چې که څه هم دغه ډول واک لنډ مهالی وي، د اوږد مهال لپاره کومه موخه نه لري، خو موجوده ټولنیزو، اقتصادي او سیاسي جوړښتونو کې درزونه رامنځته کوي. کارول وایي؛ چې دغه ډول واک په اوږد مهال کې ان د سترو امپراتوریو د له منځه وړلو توان لري.

د واک دنویو تیوریو د روښانتیا لپاره اړینه ده، چې د واک او زورزیاتي، تاوتریخوالي او د تشدد تر منځ په اړیکه پوه شو. که پخوانۍ تیوري ومنل شي او واک په نورو خلکو د برلاسي په مانا تعبیر شي، دغه وخت واک یوه د سلسله مراتبو اړیکه رامنځته کوي. په دغه ډول واک کې یو نفر پوره وړتیا لري، چې دغه حالات زور زیاتی او یا د زورزیاتي کولو ګواښ رامنځته کوي او واک او زور زیاتی مترادف ګڼل کېږي.

نوې څېړنې واک او تاوتریخوالی له یوه بل سره دوه تړلې نه بلکې متضادې پدیدې ګڼي. واک انساني ځانګړتیا ده او تاوتریخوالی یوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وسيله ده، يانې زور زياتی يوه وسيله او واک يوه موخه ده. زور ټولنه تخريبوي او واک ټولنه رايوځای کوي. د دې لپاره چې زور له منځه لاړ شي، ولسونو ته بايد واک وروليږدول شي.

د واک په اړه که د پخوانيو نظرياتو په اړه په لنډه ډول ووايو، واک د معادلې ديو اړخ لپاره ګټه او د بل لپاره زيان ګڼل کېده. د واک په اړه نويو نظرياتو کې د واک په معادله کې اړونده خواوې د ګټې په کور کې وي او هېڅوک په کې مغلوب نه وي.

نوې تيوريانې وايي، چې واک يو ثابت شی نه دی، واک بدليږي او وخت پر وخت تقويه کېږي. مخالف چې هر څومره استبدادي وي؛ واک يې ثابت نه دی.

په ټولنه کې د واک په اړه موجود بېلابېل فکرونه د واک په دوه متضادو نمونو کې خلاصه کېږي، دغه دواړه نمونې تحريکونه اړباسي، چې د خپلوکړنو لپاره بېلابېلې تګلارې او تر هدف لاندې ګروپونه وټاکي.

د واک لومړنی نمونه وايي؛ چې واک ديو داسې هرم په بڼه دی، چې د هر چا د واک پوړی په کې مالومه وي، د هرم په سر کې واکمن يو نخبه ګان وي، چې واک لري او په پر تليزه توګه بېواکه ولسونه د هرم په قاعده کې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نخبه ګانو او د ولسونو تر منځ اداري او ځيني د نه لمس کېدو جوړښتونه لکه قوانين، رواجونه، ټولنيز اصول او نور موجود وي، چې نخبه ګان د دغو ادارو او د نه لمس کېدونکو جوړښتونو له لارې ولسونه اداره او خپلې ګټې تضمينوي.

د واک په ياده نمونه کې واک له پاسه لاندې خوا ته راځي او عام ولس هيڅ واک نه لري. نو ځکه تحريکونه د ټولنيز بدلون لپاره اړدي چې د نخبه ګانو توجه راجلب کړي او له هغوی سره کار وکړي. د ټاکنو پروسه، لابي کول او محاکمو ته مخ ګرځول هغه لارې چارې دي، چې د واک د دغه ډول نمونې د موجوديت په صورت کې ترې استفاده کېږي . د واک دغه نمونې ته د نخبه ګانو د واک نمونه يا مونوليتک نمونه وايي.

د واک پدغه نمونه کې ټولنه د سلسله مراتبو لرونکي هرم شکل ته ورته جوړښت لري، هغه خلک، چې واک لري هغه د هرم په پاس خوا او هغه خلک، چې واک نلري هغه د هرم په لاندې خوا کې موقعيت لري. عام بهير سياسي او ټولنيزې تيوريانې لاهم د واک پدغه نمونه باور لري. د واک دغه نمونې د روح مطابق واک جامد شکل لري، تغير نه خوري. يوازې هغه شخص يا اشخاص چې د هرم ډوله شکل په سر کې واقع وي، تغير خوري. دغه واکمن هم د کودتا يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

انقلابونو په پایله کې له واکه لرې کېږي. په دغه ډول رژیمونو کې وړو برخو ته تغیر ورکول کېدای شي، خو ټول هرم ته تغیر ورکول امکان نه لري.

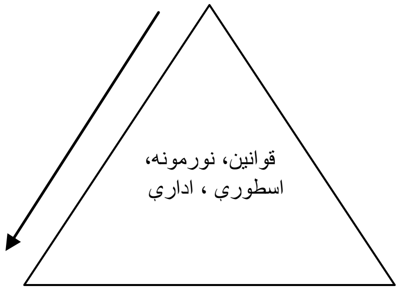

له بلې خوا د واک دویمه نمونې ته د خلکو د واک نمونه وایي دغه نمونه واک له خلکو سره تړي. د دغه نمونې له مخې په هغو ټولنو کې چې قوي نخبه ګان لري لکه د امریکا متحده ایالتونه او ان په ځینو دیکتاتوري ټولنو کې هم واک د خلکو پر غاړه ایښودنه او ملاتړ ولاړ دی. د واک دغه نمونه د سر چپه هرم بڼه لري. د دغه هرم قاعده عام ولس او سریې نخبه ګان ښیي. په دغه نمونه کې واک د خلکو له خوا نخبه ګانو ته لېږدول کېږي. د واک په اړه دغه ډول فکر لرونکي کسان په دې اند دي، چې واکمن تر هغه په واک کې پاتې کېږي، څو چې عا

(c) ketabton.com: The Digital Library

م ولس وغواړي او هغه وخت چې عام ولس وغواړي له واکمنو واک بېر ته اخلي او واکمن له واکه ایسته کېږي.

دغه نمونه یو ایډیال حالت دی، چې د یوې دایمي سیاسي مفکورې په توګه لا تر اوسه ندی تر لاسه شوی (اګر چې د ټولنیزو فعالیتونو پر مهال اکثره تر لاسه کېږي). ولې د دې سره سره تر ډېره بریده په هغو ټولنو کې، چې قوي نخبه ګان لري، که هغه د امریکا په څیر پر مختللې ولسواکي هم وي او یا پوځي دیکتاتوري حکومتونه. د واکمنو واک د عامو خلکو په غاړه ایښودنې، ملاتړ او همکارۍ باندې متکي وي.

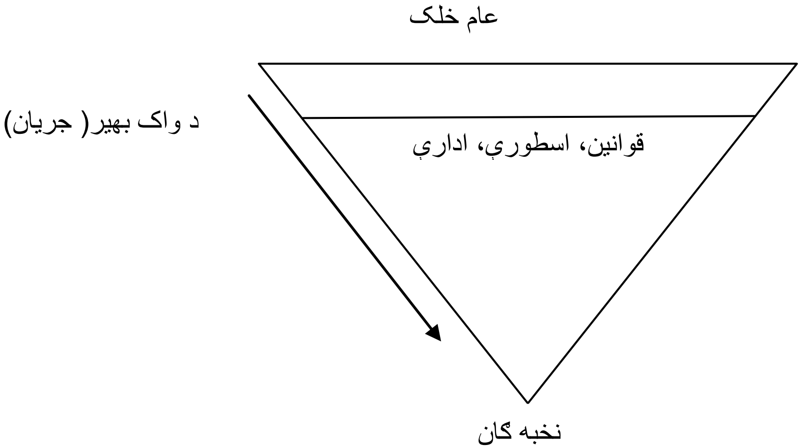

دغه نمونه د ټولنیزو تحریکونو له خوا کارول کېږي. په دغه ډول حالاتو کې ټولنیز تحریکونه یوازې په نورماله لارو چارو لکه د لابي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولو، قوانینو په جوړولو او ټاکنو سر بېره په ټیټه کچه ولسونو ته پوهاوی ورکوي او مبارزې ته یې راګډوي. د واک دغې نمونې ته پلورالستیکي نمونه هم ویل کېږي.

د واک د دغې نمونې له مخې سیاسي واک له ولس او په ځانګړي توګه له فرد څخه پیلېږي. که یو فرد د واک د جوړښت په اړه خپل فکر ته تغیر ورکړي، دغه تغیر د واک په جوړښت کې د تغیر لامل ګرځي. واکمن یوازې هغه واک لري، چې د ولس له خوا ورته ورکول کېږي.

افراد دغه واک په دیموکراتیکو ټولنو کې په خپله خوښه واکمنو ته ورکوي، نور افراد بیا د پېښو پر وړاندې بې تفاوته وي او استبدادي رژیم بیا د خلکو د خوښې پر خلاف پر ولس حکومت کوي او واک ترې اخلي. ولسي مبارزې ځکه مهمې دي، چې په دې مبارزو کې خلکو ته د دوی د وړتیا په اړه پوهاوی ورکول کېږي، چې دوی په ټولنه کې د هر ډول تغیر راوستلو وړتیا لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټولنو کې د واک سرچينې:

رابرټ دهل وايي، چې واک هغه وړتيا ته ويل کېږي، چې خلکو ته داسي وړتيا ورکوي چې داسې وکړی، چې لدغه مجبوريت پرته به يې نه وي کړي. دعام فکر پر خلاف، چې واک پر واکمنو پورې اړه لري، واک اصلاً د ټولنې په يو لړ فکتورونو او ګروپونو پورې اړه لري. هره ټولنه د واک خپلې سرچينې لري، خو ځينې سرچينې داسې دي، چې په ټولو ټولنو کې واکمنو ته واک لېږدوي.

اکثره وختونه د ولسې مبارزو ستر مقصد د واک لاسته راوړل او نور خلک له واک څخه محروموول وي. د استبداد له منځه وړل او د راتلونکي لرليد لاسته راوړل د واک له موجوديته پرته امکان نه لري. له دې کبله اړينه ده؛ چې په ټولنه کې د واک سرچينې وپېژندل شي، کله چې انسانان له استبداد سره مخ شي نو دوي دوه لارې غوره کوي، غبرګون ښکاره کوي او يا خاموشه پاتې کېږي. که د غبرګون ښکاره کولو پرېکړه وکړي، نو يا وسله والې مبارزې له لارې مبارزه کوي او يا هم ولسې مبارزې له لارې مبارزې ته متې رابډوهي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمونږ د بحث موضوع له تشدده خالي مبارزه ده، دغه مبارزه لکه څنګه چې فکر کېږي، له ننګونو خالي نه ده، ستونزې او مشکلات لري. د جين شارپ په اند سياسي واک د وسايلو، نفوذ او فشارونو چې له صلاحيتونو، بنديزونو او معاوضې څخه عبارت دي، تولګې ته ويل کېږي.

په ټولنه کې واک مختلفې سرچينې لري، چې شپږ يې له نورو مهمې دي:

مشروعيت: ولسونه هغه وخت د واکمنو حکم منلو ته تر هغه غاړه ږدي، تر کومه چې دوی ته واکمن مشروع ښکاري. نو ځکه مشروعيت د واک لومړۍ سرچينه ده. مشروعيت يو ذهني حالت دی، چې خلک غاړه ايښودلو ته اړ باسي. واکمن د مشروعيت د تر لاسه کولو لپاره بيلا بيلې لارې چارې لټوي، په ولسواکه نظامونو کې واکمن له ولسه د مشروعيت د تر لاسه کولو لپاره ټاکنې تر سره کوي. په شاهي نظام کې نوی واکمن بايد د بادشاه وارث وي، او دغه ميراث نوي واکمن ته مشروعيت ورکوي. فلکوريکې کيسې بيا مشروعيت له ځينې نورو ډولونه لکه د نوي پاچا د ټاکلو لپاره د پاچا پر سر ديوې ځانګړې مرغۍ کېناستل او له ورته نورو لارو چارو روايت کوي. هر

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ځوک، چې مشروعیت تر لاسه کړي هغه په حقیقت کې د واک یوه سرچېنه تر لاسه کړې وي.

بشري منابع: واکمن هغه وخت حکومت کولی شي، کله چې له دوي سره ترلي نور مسلکي خلک له حکومتي چارې ترسره کړې. واکمن په یوازې ځان د حکومت ټولې ورځنۍ چارې او مسؤلیتونه سر ته نه شي رسولی. بشري منابع هغو اشخاصو ته وېل کېږي، چې په بېلابېلو ادارو کې کار کوي د حکومت مشینري چلوي او د حکومت د تګلارو په پیاده کولو کې مرسته کوي.

واکمن اړ دی، چې د خلکو د ورځنیو اړتیاوو د پوره کولو او د حکومت د ورځنیو چارو تر سره کولو لپاره په بېلا بیلو ډګرونو کې د مسلکي او ارزول شویو افرادو یو لوی شمیر ته لاسرسی ولري. مسلکي افراد د واک یوه قوي سرچېنه ده.

مهارتونه او پوهه: دا هغه مهارتونه دي، چې واکمن ورته د ورځنیو چارو د سر ته رسولو لپاره اړتیا لري او افرادیې عرضه کوي. هېڅ واکمن ټول مهارتونه نه لري او که افراد او اشخاص واکمن سره مرسته او همکاري ونه کړي، نو د حکومت چارې په ټپه دربږي. آن دیوه معمولي ترافیک کړنې د حکومت دمشینرۍ د څرخ د ګرځیدو لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړيني دي او د نوموړي مهارت پياده کېدو ته اړتيا ليدل کېږي. دغه پوهاوی د حکومتداری نه بيا تر امنيت، دفاع، کرنې، ښوونې او روزنې، ډيپلوماسی، مالي چارو او نورو ساحو پورې ټول په خپله لمن کې رانغاړي.

مادي وسايل: مادي وسايل واکمنو ته د حکومت د ماشينری چلولو وړتيا ورکوي. واکمن جايدادونو، ملکېتونو، طبيعي منابعو، مالي منابعو، د تلو راتلو وسايلو ته لاس رسی لري. له دې پر ته په يوه هېواد کې موجودې طبيعي زېرمې لکه کانونه، اوبه او نور هم د مادي وسايلو بېلګې دي.

د وسايلو په زياتېدو سره واک زياتېږي او په کمېدو سره يې واک کمېږي. په هره اندازه، چې مادي وسايل زيات وي په هماغه اندازه واک غښتلی وي، خو اړينه ده چې له دغو مادي وسايلو څخه په فني ډول ګټه واخيستل شي. د مادي سرچينو شته والی قوي مديريت او فني پوهې ته اړتيا لري. ډېری وختونه دغه مادي وسايل په خپله په ټولنه کې د لانجو او تاو تريخوالي لامل ګرځي. خو په ورته وخت کې مادي وسايل د واک له سترو سرچينو څخه يوه ګڼل کېږي. د مادي وسائلو د نه درلودلو په صورت کې واکمن او هم هيواد بيوزله وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه لمس کېدونکي فکتورونه: عادتونه، رواجونه، رواني، کلتوري، مذهبي او نظرياتي افکار چې خلک واکمن ته په غاړه اېښودنه مجبوروي، هم د واک سرچينې دي. مذهب ډېرى وختونه خلک واکمنو ته په غاړه ايښودنې مجبوروي او که مذهب او کلتور د واکمنو په طرف وي واکمن په اسانۍ سره واک کارولی شي. په ډېرو هيوادونو کې د واکمنو د مشروعيت يوازينۍ سرچېنه مذهب وي او واکمن د مذهب په مټ خپل موجوديت توجيه کوي. دا يو تاريخي حقيقت دی چې ان په لوديځه نړۍ کې پخواني واکمنانو له مذهبي مشروعيت تر لاسه کولو وروسته سياسي مشروعيت تر لاسه کړی. جان لاک همدغه حقايق داسې بيان کړي: ((سياسي مشروعيت له مذهبي مشروعيت څخه سرچينه اخلي)).

جزا: خلک له قوانينو څخه د سر غړاوي په صورت کې د جزا له وېرې غاړه ږدي. د جزاګانو وېره په خپله له جزا څخه ډېره قوي ده او دغه وېره خلک غاړه ايښودلو ته مجبوروي. د دولت د نوي تعريف له مخې دولت هغه ارګان ته ويل کېږي، چې په خپله جغرافيه کې د زور کارولو صلاحيت لري، همدغه د زور کارونه او يا د زور د کارونې وېره ده، چې ډېرى وخت ولسونه دولت ته په غاړه ايښودنه مجبوروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولس ولې حکومت ته غاړه ږدي؟:

دغه پوښتنې ته د ځواب لپاره شايد د خلکو ذهنونو ته ډول ډول جوابونه ودرېږي. د ځينې خلک ذهن ته د ټولنيز تړون د دغه پوښتنې لامل په توګه ودرېږي. ټولنيز تړون د ټولنې د افرادو تر منځ يو نا ويل شوی تړون دی، چې له مخې يې د ټولنې افراد د اخلاقي او سياسي مسوليت له مخې ګډه ټولنه رامنځته کوي. هوبس وايي چې انسانان د خپل فطرت له مخې د خپل ځان د ګټې په لټه کې دي. دوی ځکه يو حاکم يا واکمن ته غاړه ږدي، چې په غاړه ايښودنه کې د دوی ګټې خوندي وي او دوی په ټولنه کې د اوسېدو وړتيا پيدا کوي. ټولنيز قرارداد دوه ټکي روښانه کوي. لومړی دا چې افراد چې د state of Nature په وخت کې کوم واکونه درلوده او ديو او بل پر خلاف يې کارول هغه له لاسه ورکوي. دويم دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دوی دغه واک یو شخص یا دافرادو یوې ډلې ته ورکوي.

روسو ټولنیز قرارداد د حکومت رامنځته کېدو سره تړي. نوموړی وایي وروسته چې انساني نفوس زیات شو د انساني اړتیاو پوره کولو لپاره وسایلو هم تغییر وموند. دا هغه مهال و چې خلکو په وړو کتلو او فامیلونو کې ژوند کول پیل کړل. دغه وخت د شخصي شتمنۍ درلودلو اړتیا پیدا شوه او همدغه د شخصي شتمنیو د خوندیتوب د تضمین د رامنځته کېدو اړتیا احساس کړه او دوی ددغه خوندیتوب د تضمینولو په خاطر حکومت د یوې وسیلې په توګه رامنځته کېدل اړین ګڼل. له دې امله حکومت د خلکو د شخصي شتمنیو د خوندیتوب د تضمینولو په خاطر دخلکو ترمنځ د یو ټولنیز قرارداد په پایله کې رامنځته شو.

ټولنیز قرارداد په اړه روسو وایي په ټولیزه توګه دافرادو له خوا دانفرادي حقونو او ازادیو لاس په سر کېدل او دغه حقونه یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوی شخص ته لېږدول دي. د ټولنيز عدالت دغه نمونه د دوه اړخيزو مسوليتونو، چې په کې واکمن د افرادو ښو ته ژمن وي او هر يو فرد د نورو افرادو ښو ته ژمن وي ويل کېږي، روسو وايې چې حکومت ته غاړه ايښودل د انفرادي او ټولنيزو ګټو د ترلاسه کولو په خاطر ترسره کېږي.

روسو state of Nature ته د روسوله ييز حالت په سترګه ګوري او وايې چې دغه مهال افرادو انفرادي ژوندل کولو، دغه وخت د انسانانو نفوس کم و، نو ځکه په طبعيت کې د شيانو کثرت و. دغه مهال خلک ډېر کم د يو بل سره مخامخېدل او له دغه امله د انسانانو ترمنځ د ټکر چانس ډېر کم وو. روسو وايي چې انسانانو دغه وخت په ازادانه توګه هغه څه ترسره کول، چې دوی يې کول غوښتل.

جان لاک بيا د state of Nature په اړه وايي چې دغه د جګړې حالت نه دی، چې په کوم کې خلک د يو بل په حقونو تېری کوي، بلکې افراد خپل پلانونه په داسې توګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

عملي کوي. چې نورو ته يې زيان ونه رسېږي. هوبس ته د جان لاک او روسو برخلاف state of Nature د يوې دوامدارې جګړې حالت ښکاري په کوم کې چې خلکو د يوبل سره په دوامداره توګه ښکرې اړم کړي وي.

حکومت او واکمنو ته غاړه اېښودنه د حکومت د دوام لپاره يو مهم فکتور دی، ډاکټر جين شارپ وايي: د ولس لخوا له غاړه اېښودنې پرته حکومت دوام نه شي کولای او دا ځکه چې که ولس حکومت ته غاړه کېنږدي او خبره يې ونه مني، نو حکومت دوام نه شي کولی، له ټولنيز تړون پرته په ټولنه کې يو ډول مري او غير مري رواني او مادی فکتورونه موجود دی، دغه فکتورونه ددې لامل ګرځي، چې ولس او يا افراد واکمنو ته غاړه کېږدي. دغه فکتورونه په بېلابېلو ټولنو کې توپير کوي. د ټولنې سياسي، اقتصادي او ټولنيز حالات ددغه فکتورونو په ټاکلو کې رول لري. ولسي مبارزه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدغه فلسفه ولاړه ده او همدا لامل دی، چې په ولسي مبارزو کې ولس ځکه هدف ګرځول کېږي، چې ولس له حکومته مخ واړوي، نو حکومت دوام نه شي کولای.

ولسي مبارزین اړ دي، چې همدغه لاملونه، کوم چې د ولس د غاړې ایښودنې لامل ګرځي وپېژني. ددغه لاملونو په اړه پوهاوی ددې باعث ګرځي، چې مبارزین د خلکو وفاداري له حکومت څخه خپل طرف ته راجلب کړي.

عادت: له ورو کتوبه خلکو د غاړه ایښودنې عادت اخیستی وي چې دغه عادت د وخت په تېرېدو سره وده کوي. موږ په ټولنه کې د مشرانو، مور، پلار، د مشرانو وروڼو او خوېندو اوامرو ته غاړه ږدو. دغه غاړه ایښودنه ددې لامل ګرځي، چې موږ له حکومت څخه فرمانبرداري کوو. اکثره وختونه آن علامې موږ مجبوري چې غاړه کېږدو. د بېلګې په توګه کله چې موږ د STOP نښه ګورو، ودرېږو. او یا سره ترافیکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ننبه ګورو درېږو نو ځکه ډېر خلک د غاړه ایښودنې د عادت له مخې بیا حکومت ته هم غاړه نږدي.

شخصي ګټه: ډېر وختونه ولسونه له دیکتاتورانو او مستبدو رژیمونو څخه کرکه کوي، خو نور خلک بیا له دې امله چې شخصي، سمتي او یا تنظیمي ګټې یې په دغه ډول رژیمونو کې خوندي وي، له هغوی څخه ملاتړ کوي. بناً دغه ګټې ددې لامل ګرځي چې دغه ډول خلک هغوي حکومتونو ته غاړه ږدي.

د جزا ویره: اکثره خلک له دې امله چې که له واکمنو څخه سرغړونه وکړي بنایي جزا ورکړل شي، بندي شي، له مالي او مادي حقونو محروم شي واکمنو ته غاړه ږدي. ډېر وختونه مستبد رژیمونه هغه خلک له دندو محروموي، چې دوی ته غاړه نه ږدي. دا، چې یوازې دولت د زور کاروني واک لري دغه فکتور ولسونه دولت ته په غاړه ایښودنو مجبوروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې تفاوتي: په ټولنه کې ډېر داسې خلک موجود دي، چې د حالاتو پر وړاندې بې تفاوته وي. فکر کوي هغه چې د استبداد په وړاندې دریدل یوه ستره ننګونه ده او هغه خلک چې دغه ډول فکر لري د استبداد پر وړاندې اکثر وختونه بې تفاوته پاتې کېږي او د دوی بې تفاوتي د دې لامل ګرځي چې مستبد واکمن خپل واک ته دوام ورکړي. د ولسي مبارزې یوه موخه د حالاتو پر وړاندې د بې تفاوته خلکو متحرک کول دي. بې تفاوتي یوه ستره ستونزه ده، که په ټولنه کې بې تفاوتي له منځه ولاړه شي شاید ډېری ناخوالې له منځه ولاړې شي او واکمن پر ولسونو د ځان او خپلې ارادې تپلو چانس له لاسه ورکړي.

پر ځان د باور نه موجودیت: ډېر وختونه چې کله عادي ولس ته په حکومتي چارو کې ونډه ور نه کړل شي، ولسونه بیا د ضعف او ناتوانۍ احساس کوي، دوی بیا فکر کوي چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیڅ کار وړتیا نه لري او حکومت د هر څه مسؤلیت پر غاړه لري، پر ځان دغه بې باوري د خلکو د بې تفاوتۍ او بالاخره د مستبد واک د دوام لامل ګرځي. کله چې د بدلون د راوستلو د وړتیا نه درلودلو ذهنیت ته په ټولنه کې بدلون ورکړی شي. او خلک فکر وکړي، چې دوي هر ډول بدلون راوستلی شي، یوازې دغه وخت په ټولنه کې د مثبتو بدلونونو رامنځته کېدو طمعه کېدای شي. زموږ په ټولنه کې پر ځان نا باوري د شته بدمرغیو له سترو لاملونو څخه ګڼل کېږي. ولس د هر ډول اقتصادي، سیاسي او ټولنیز بدلونو راوستلو لپاره حکومت ته ګوري، دوی په دې اند دي چې هر ډول بدلون باید حکومت راولي او د بدلون راوستلو لپاره پر ځان باور نه لري. په ټوله کې دغه ذهنیت ددې لامل شوی، چې ټولنه په ستونزو کې ښکېله شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناکامۍ وېره: کله چې خلک نورې مبارزې وګوري چې ناکامېږي، دوی هم مبارزه کولو ته زړه نه ښه کوي، دوی فکر کوي چې څه تغییر نه شي کولی، نو ځکه بر حاله واکمن ورته ښه ښکاري او د هغه ملاتړ ته دوام ورکوي.

اخلاقي مسوولیت: ډېر خلک ځکه واکمنو ته غاړه ږدي، چې دوی فکر کوي واکمنو ته غاړه اېښودنه د دوی دیني او اخلاقي مسؤلیت دی. له دې بر علاوه خلک فکر کوي، چې که موجود واکمن لرې شي، نو نوی واکمن به په ټولنه کې د ګډوډۍ لامل وګرځي. ځکه دوی فکر کوي چې د موجود واکمن د واک دوام په ټولنه کې د نظم مانا لري او له دې امله دوی دغه واکمن ته غاړه ږدي. چارواکي هم له دغه مفکورې استفاده کوي تر څو د دوي پر خلاف مزاحمت را پیدا نه شي، کله چې خوشال خان د مغلو پر خلاف مبارزه کوله، مغلو ځینې خلک چې نیمچه ملایان په کې هم وو، خوشال خان پر خلاف راپاڅول

.دغو خلکو به د خوشال خان خلاف کولو او ویل به یې چې مغل اولولامر دي او د اسلام له نظره باید رعایا اولولامرو ته غاړه کېږدي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوشال خان به دغه خلکو ته په ځواب کې ویل چې مغل ظالمان دي او په اسلام کې ظالمانو ته غاړه ایښودنه ناروا ده. خوشال خان به دوی ته ویل:

اطاعت د اولوالامر ځکه نه کړم

خلیفه د زمانې په زړه کافر دی

د خوشال خان مخالفینو د خوشال خان سره مخالفت کول د مذهب پر اساس توجیه کول، نو خوشال خان هم اړ و، چې د خپلې مبارزې لپاره مذهبي دلیل پیدا کړي . خوشال خان دغه کار کښې تر یوه بریده بریالی و.

له واکمن سره رواني اړیکې: کوم شخص چې په واک کې وي، له هغه سره د خلکو یو ډول رواني تړاو رامنځته کېږي او خلک یې په خفګان ځورېږي، دغه رواني تړاو د دې لامل ګرځي، چې ولس له واکمنو ملاتړ وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مافوق الانساني حيثيت: هغه ځوک چې په واک کې وي د نورو انسانانو په پرتله داوچت مقام لرونکي ښکاري. په ځينې کلتورونو کې پاچا ولس ته د خدای سيوری ښکاري. له دغه امله ولس له پاچا څخه ملاتړ کوي.

نور خلک چې څه کوي؟: ولس ډېر وخت هغه څه کوي، چې اکثريت يې کوي، (د ړندو په بازار چې وربرابر شې، ته هم يوه ستر ګه پټوه) خلک همدغه شان کوي او له واکمنه ملاتړ کوي. ددې مانا دا ده، چې دغه ډول خلک د ښو او بدو په اړه خپل تحليل نلري بس هغه څه کوي، چې نور خلک يې کوي او دا کار د ټولنې او هېواد لپاره ډېر بد عواقب لري.

دغاړه ايښودنې لاملونو باندې پوهېدل ځکه اړين دي، چې کله مبارزين په دغه لاملونو پوه شي، بيا د موجودو واکمنو څخه خلک مبارزې ته د رااړولو لپاره لارې چارې او دلايل پيدا کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلورم څپرکي

د ولسي مبارزي تاکتیکونه :

د ولسي مبارزې ټول ډولونه (له تشدده خالي احتجاج، دا ړ ایستلو لارې چارې او د ولسي مبارزې طریقې) له هغه کلتور سره ژور تړاو لري، چې یوه مبارزه په کې ترسره کېږي.

سیاسي، ټولنیز، اقتصادي او جغرافیایي حالت په ولسي مبارزو کې کارېدونکې طریقې او تاکتیکونه ټاکي. د ولسی مبارزی تاکتیکونه باید د پراخه ستراتیژی یوه برخه وي، تاکتیکونه په یوازی ځان شاید د هېڅ رنځ دوا نه شي. ولې د ولسي مبارزې د پراخه ستراتیژي یوه قوي برخه ده.

جین شارپ په بېلابېلو مبارزو کې ترسره شوې طریقې په ۱۹۸ تاکتیکونو کې خلاصه کړې دي. له دې پرته ځینې نورو پوهانو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولسي مبارزې د سر ته رسولو لپاره بيا د دوی د کلتور او ټولنې د حقايقو په نظر کې نيولو سره سم ډول ډول لارې چارې وړاندې کړې دي. دغه لارو چارو ته تاکتيکونه ويل کېږي.

تاکتيکونه هغه کړنواو يا مانورونو ته ويل کېږي، چې موخه يې په يوه مبارزه کې د کاميابۍ لاسته راوړل وي، تاکتيکونه د مبارزې پر مهال منظمو لنډمهاله کړنو ته ويل کېږي. جين شارپ له ولسي مبارزې سره تړلي تاکتيکونه په لاندې ډول په درې ډلګيو وېشلي.

۱ : هڅول، نېوکه او احتجاج کول.

۲ : همکاري نه کول.

۳ : سوله ييزه مداخله او اخلال رامنځته کول.

هڅولو، نيوکې او احتجاج کولو ډله کې هغه طريقې شاملې دي، چې سمبوليکه بڼه لري. د دغه طريقو موخه د مخالفينو، عام ولس او د متاثرينو تر اغېز لاندې راوستل دي. عموماً د تاکتيکونو دغه ډله لومړنی قدم او د مبارزې نورو لارو چارو ته زمينه برابر وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د همکاري نه کولو په لارو چارو کې مبارزین هغه همکاري نه کوي، چې دوی یې په عادي حالت کې له مبارزې وړاندې له مخالف اړخ سره لري او یا هم په ټولنیزو، اقتصادي او سیاسي ډګرونو کې د اړینو نویو همکاریو له کولو څخه ډډه کوي.

د سوله ییزې مداخلې او اخلال رامنځته کولو په طریقو کې هغه لارې چارې شاملې دي. چې مبارزین په کې مخکې تر مخکې په موجودو تګلارو، اړیکو، ادارو او رواجونو کې لاس وهنه کوي او اخلال په کې رامنځته کوي. د جین شارپ له تاکتیکونو یې ځینې په لاندې ډول دي.

- ولسي تعزیرونه
- دیوې موضوع په مخالفت او یا ملاتړ کې اړونده اړخ ته لیکونه لیږل
- د سازمانونو او ادارو له خوا اعلامیې خپرول
- لاسلیک شوې ولسي اعلامیې
- د افرادو او ادارو له خوا دیو چا د سمبولیکې محاکمې اعلانول

(c) ketabton.com: The Digital Library

- دليک له لارې ديو لوی شمېر خلکو له خوا ديوې غوښتنې مطرح کول
- شعارونه، کاريکاتورونه او سمبولونه جوړول
- بنرونه، پوسترې، او په ديوالونو ليکنې
- کتابونه، پمفليټونه او کېستې (پېټې) خپرول
- ورځپاڼې او ژورنالونه
- راډيو او تلويزيونونه
- په هوا او په ځمکه ليکل کول
- پلاوی لېږل
- نمونه يي مړالونه ورکول
- دګروپ په بڼه ديوې موضوع لپاره ملاتړ ترلاسه کول (لابي کول)
- يوې ودانۍ ته دودانۍ له ظرفيته دزياتو خلکو ورننوتل
- نمونه يي ټاکنې کول
- دبېرغونو او سمبولونو راځړول او له ځان سره يې لېږدول
- دسمبولونو کارول / اغوستل

(c) ketabton.com: The Digital Library

- دوعاګانې او عبادت کول
- د سمبوليکه شيانو رسمول
- دانځورونو ښودل / لېږدول
- د خپل جايدادونو له مينځه وړل
- سمبوليکې رڼاګانې کول/سمبوليکې روښنايۍ
- دانځورونو او ګوډاګيانو ښودل
- داحتجاج په توګه ځان په ځانګړيو رنګونو رنګول
- نوې نښې او نومونه رامينځته کول
- سمبوليکې نعرې وهل
- اعتصاب / دندې او نور مستردول
- ځانګړې ګروپ او اشخاصو ته بې ادبه اشارې کول
- چارواکو ته په لوی شمير کې ورتلل
- چارواکې ځورول
- همدردۍ ګروپونه جوړول
- ناستې کول
- ډرامې او موسيقي غږول

(c) ketabton.com: The Digital Library

- سندرې ویل
- مارشونه کول
- رسم گذشت کول
- مذهبي غونډې کول
- اوږد سفر کول – مذهبي سفر کول
- د ستر قطار په بڼه موټرېیو طرف ته بېول
- سیاسي ویرونه کول
- نمونه یي جنازې کول
- نمایشي جنازې کول
- د ملاتړ یا احتجاج غونډې کول
- احتجاجي غونډې کول
- احتجاجي وتل
- چوپتیا غوره کول
- حکومت نه د القابو بیر ته ستنول
- مخ اړول
- ټولنیز پریکون

(c) ketabton.com: The Digital Library

- انتخابي ټولنيز پرېكون
- د خبرو بندول
- د ټولنيزو او سپورټي فعاليتونو ځنډول
- ټولنيزو مسايلو سره پرېكون كول
- د محصلينو له خوا احتجاج كول
- ټولنيزه غاړه نه اېښنودنه
- له ټولنيزو ادارو دخپل غړيتوب بېرته اخيستل
- د مبارزينو له خوا په كورونو كې ناسته كول
- بشپړ انفرادي پرېكون كول
- د كاركرانو تېښته
- پناه ګاه/ پټنځای
- ټولنيز غيابت
- هجرت كول
- د مستهلكينو له خوا پرېكون كول
- د هغه موادونه كارونه چې پرېكون ورسره شوی
- لګښت كمول

(c) ketabton.com: The Digital Library

- دکورونو د کرایو نه ورکول
- په کرایه نیولو څخه انکار کول
- په ملي کچه د مستهلکینو پر یکون کول
- په نړیواله کچه د مستهلیکینو له خوا پر یکون کول
- د کارګرانو له خوا پر یکون کول
- د تولید کوونکو له خوا پر یکون کول
- د عرضه کوونکو پر یکون کول
- د سوداګرو پر یکون کول
- د جایدادونو له پیریدلو انکار
- ځانونه په کورونو کې بندول
- له صنعتي کمک څخه ملاتړ کول
- د تجارانو له خوا عمومي اعتصاب کول
- په ډله ییزه توګه له بانکونو خپلې روپۍ راویستل
- دقسطونو او باقیاتو له ورکړې انکار کول
- د قرضونو او بانکي سودونو له ورکړې انکار کول
- د حکومتي روپیو له اخیستلو انکار کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

- دسوداګرۍ پر مالونو بنديز لګول
- په تور لست کې د تجارانو شاملول
- پر نړيوالو سوداګرو بنديز لګول
- د نړيوالو پيريدونکو له خوا بنديز لګول
- نړيوال تجارتي بنديز نافذول
- احتجاجي اعتصاب کول
- د بزګرانو له خوا اعتصاب کول
- د کروندګرو له خوا اعتصاب کول
- د بنديانو لخوا اعتصاب
- مسلکي اعتصاب
- پراخه لاريون
- دناروغۍ په پلمه کارونو ته نه تلل
- په احتجاجي ډول د دندو پريښودل
- محدود احتجاج کول
- انتخابي احتجاج کول
- هر اړخيز احتجاج کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

- عمومي احتجاج کول
- هرتال (اعتصاب) کول
- اقتصادي رکود
- د وفادارو ځنډول او یا بېرته اخیستل
- د ولسي ملاتړ ځنډول
- مقاومت هڅوونکي ویناوې او ادبیات کارول
- له قانون جوړوونکو ادارو سره پرېکون کول
- له ټاکنو سره پرېکون کول
- له حکومتي دندو سره پرېکون کول
- له حکومتي ادارو سره پرېکون کول
- له دولتي تعلیمي ادارو سره د همکارۍ پرېکون کول
- له حکومتي دندو او مقامونو سره پرېکون کول
- د حکومت ملاتړو ادارو سره پرېکون کول
- د اجرایوي چارواکو له ملاتړ څخه انکار کول
- درسنیو او دلوحو لرې کول
- د ټاکل شویو چارواکو له منلو انکار کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

- زړه نازړه توب او غاړه نه ایښودنه
- د مخامخ څارونکي په نه موجودیت کې زړه نازړه غاړه ایښودنه
- ولسي غاړه نه ایښودنه
- غیر مستقیم غاړه نه ایښودنه
- دیوې غونډې له خپرېدو انکار کول
- ناستې کول
- د مکلفیت دورې له تېرولو سرغړونه کول او نورو مسلکونو ته تلل
- پټېدل، تښتېدل او کاذبه پېژندګلوي
- ناروا قوانینو ته ولسي غاړه نه ایښودل
- د حکومت د ځانګړو مرستو له منلو انکار کول
- د قوماندې او مالوماتو د وسایلو بندول
- عمومي اداري نه همکاري کول
- قضایي نه همکاري کول
- داجرائیه مامورینوله خوا اراداتاً نه همکاري کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د حکومت جوړونکو اجزاو له خوا نه همکاري کول
- په ډيپلوماتيکو او نورو استازولېو کې بدلون راوستل
- د ډيپلوماتيکو غونډو فسخ او وروسته کول
- د ډيپلوماتيک رسميت پېژندلو تعليق
- د ډيپلوماتيکو اړيکو سختول
- د نړيوالو ادارو له غړيتوبه وتل
- په نړيوالو ادارو کې له غړيتوبه انکار
- له نړيوالو ادارو او سازمانونو وتل
- روژه نيول
  - د ذهني فشار رامنځته کولو لپاره روژه نيول
  - دلوږې يا د نه خوړلو اعتصاب
- سرچپه محاکمې دايرول
- له تشدده خالي وېرول
- احتيجاجي دربدني
- له تشدده خالي بريد کول
- له تشدده خالی اشغال

(c) ketabton.com: The Digital Library

- نوې ټولنيزې کړنې رامنځته کول
- متبادلې ټولنيزې ادارې رامنځته کول
- متبادل افهام او تفهيم رامنځته کول
- له زور زياتي پر ته ديو ځای اشغال
- له بنديزونو سرغړاوی
- ډمپينګ (ځينې سوداګر ځانګړي توکي په ډېره لويه کچه مارکېټ ته راوړي، چې دغه کار په مارکېټ کې د ياد توکي د نرخ دلوېدو لامل ګرځي. په پايله کې يې نور تجاران مجبوريږي، چې خپل توکي ارزان وپلوري او په پايله کې نور دکانداران تاوان کوي.)
- متبادل بازارونه رامنځته کول
- متبادل ټرانسپورټ رامنځته کول
- متبادلې اقتصادي ادارې رامنځته کول
- په ادارو کې ازدحام
- د پټو اجنټانو ښکاره کول
- زندانونو ته د تللو هڅه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د (بېطرفه) قوانینو ولسي عدم اطاعت: قوانینو ته غاړه نه ایښودنه
- متوازن حکومت رامنځته کول
- متوازني اداري رامنځته کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې د ولسي مبارزې ځینې تاکتیکونه

ولسي مبارزین باید د هغه ځای، چې مبارزه پکې رامنځته کېږي د هغه اقتصادي، سیاسي، مذهبي او ټولنیز چاپېریال په نظر کې نیولو سره د مبارزې د پر مخ بېولو لارې چارې ترتیب او وضع کړي. هره مبارزه خپل ځانګړی چاپېریال لري او که دغه چاپېریال په پام کې ونه نېول شي او مبارزه تر سره شي، نو نه یوازې دا چې مبارزه به بریالۍ نه شي، بلکې مبارزین به له سختو ستونزو سره مخ شي، د دغه ډول مبارزو تر سره کول په ټولنه کې د نورو زیاتو خرابیو لامل ګرځي.

د افغانستان ځانګړی اقتصادي، سیاسي، مذهبي او ټولنیز چاپېریال ددې غوښتنه کوي، چې مبارزین د تاکتیکونو د غوره کولو پر مهال باید د ټولنې د شرایطو او حالاتو سربېره د خلکو د پوهاوي کچې ته هم پام وکړي. ده موجودو حالاتو په رڼا کې باید مبارزین د مبارزې لپاره ستراتېژي او د ستراتېژۍ د یوې برخې په توګه له هغه تاکتیکونو ګټه واخلي، چې مخالف طرف د خپل موقف پرېښودلو ته اړباسي او له نورو تاکتیکونو ډېر ګټور وي. تاکتیکونه باید داسې وي، چې مبارزینو ته یې تر سره کول اسانه وي. دلته یو لړ هغه تاکتیکونه چې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغاني ټولنه کې پياده شوي او اوس هم د پياده کېدو وړتيا لري، څېړل کېږي. خو د دې مانا دا نه ده، چې په افغاني ټولنه کې يوازې همدغه تاکتيکونه د پياده کېدو وړ او نور تاکتيکونه نه شته او يا دا چې په راتلونکي کې نور تاکتيکونه نه شي راپيدا کېداى. تاکتيکونه هر وخت شايد تغير وکړي، موثريت يې کم يا زيات شي او نوي تاکتيکونه له وړاندې نه د موجوده تاکتيکونو ځاى ونيسي.

جرګه: جرګه شايد له يو تاکتيک څخه ستره وي. جرګه د نورو تاکتيکونو برابرولو ته لاره اواروي. جرګه يو ګټور افغاني تاکتيک دى او په ولسي مبارزه کې ډېره استفاده ترې کېداى شي. د ديني عالمانو او قومي مشرانو پرېکړې ډېرې ګټورې وي. د دوى ملاتړ او يا مخالفت ژور بدلون رامنځته کولاى شي، د جرګې پرېکړې د ژورو ټولنيزو او سياسي بدلونونو لامل ګرځي.

تقريرونه: مبارزين کولاى شي له دغه تاکتيک څخه استفاده وکړي، تقريرونه عموماً ديوې ځانګړې موخې د ترلاسه کولو په خاطر د هغو خلکو له خوا ترسره کېږي چې په ټولنه کې مؤثر وي او ديني يا دنياوي پوهه ولري.

د موازي ادارو جوړول: له دولت سره موازي ادارې جوړول هم د ولسي مبارزې يو ګټور تاکتيک دى. له دې تاکتيک نه د ۱۹۸۰ يمې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسيزې په وروستيو کې پېښور ميشتو مجاهدينو ډلو استفاده وکړه او په پېښور کې يې يو جلا وطنه عبوري حکومت را منځته کړ.

که څه هم د دغه حکومت جوړېدل تر ډېره بريده يوه ناکامه تجربه وه، خو دغه تجربه د ولسي مبارزې يوه ښه بېلګه ده. که له ملي کچې راتېر شو، نو دا تاکتيک د ولسوالۍ او ولايت په کچه هم کارېدای شي.

ليکونه لېږدول: مبارزين خپلې غوښتنې اړونده مرجع ته د يو ليک په بڼه ليکې او د ولس له خوا لاسليکېږي، څومره چې لاسليکونه زيات وي، په هماغه اندازه د ليک مؤثريت زياتېږي. ځينې وختونه ليک د مدني ټولنې له خوا ليکل کېږي او له اړوند مرجع څخه په کې خپلې غوښتنې مطرح کېږي.

شعارونـــه، کاريکاتـــورونه او سمبولونه: شعارونه، کاريکاتورونه او سمبولونه ځينې وخت په پټه ليکل کېږي، خو که موضوع ډېره جدي او خطرناکه نه وي، نو بيا په ډېر کم وخت کې ددغه تاکتيک له لارې ډېرو خلکو ته پيغام رسول کېږي. په ځينو موارد و کې ديو چا کاريکاتور رسمول کېدای شي اخلاقاً بد وګڼل شي، خو بيا هم په افغانستان کې له دغه تاکتيکه ګټه پورته کېږي.

بېنرونه، پوسټرونه او ليکل شوي پيغامونه کارول: له دې لارې په کم وخت کې زياتو خلکو ته پيغام رسول کېږي. مبارزين کولای شي، چې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغو تاکتیکونو څخه په اسانۍ سره ګټه واخلي. که چېرې هدف لوستو کسانو ته د پیغام رسول وي، نو په دې صورت کې دغه تکتیک ډېر ګټور دی.

راډیو، تلویزیون او ورځپاڼې کارول : دغه درې واړه تاکتیکونه د مبارزینو لپاره موثرې وسیلې دي، خو په افغانستان کې راډیو د پیغام رسولو تر ټولو مؤثره وسیله ده، چې لوستي او نا لوستي خلک ټول ورڅخه په اسانۍ ګټه اخیستلای شي.

ټولنیزې رسنۍ کارول : که څه هم په افغانستان کې د انټرنیټ کارول کم دي، خو اکثره لوستي ځوانان، د مدني ټولنو غړي او دولتي چارواکي فېسبوک، ټویټر او نورو ټولنیزو رسنیو ته لاسرسی لري، له دې امله ټولنیزې رسنۍ لوستو ځوانانو ته د پیغام رسولو ښه وسیله ده.

ډله ییز بریښنالیکونه لیږدول:

په اوسني عصر کې مبارزین ډیر وخت د ګروپي بریښنالیک له لارې خپله غوښتنه ډیرو خلکو ته رسوي او له هغو د اقدام کولو غوښتنه کوې. دغه تاکتیک په افغانستان کې هم په رواجیدو دی. موثر تاکتیک دی .

ګرځنده تلېفون: د دې وسیلې له لارې نه یوازې خلکو ته د خبرو کولو له لارې پیغام رسولی شو، بلکې د ګرځنده تلیفون پیغام کولای

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي په لږ وخت کې ډېرو خلکو ته د مبارزې اهداف ورسوي. افغانستان کې د نفوسو یوه ستره فیصدي ګرځنده تلیفونونه لري. ګرځنده تلیفون په اوسني وخت کې د پېغام د لېږد یوه ګټوره وسیله ده.

د بیرغونو او ځانګړو رنګونو لرونکې جامې: دغه تاکتیک د احتجاجي مبارزو پر مهال مبارزین له واکمنانو سره د مخالفت او ځینې وختونه د یوې تګلارې څخه د ملاتړ په وخت کې کاروي.

د ګوډاګي جوړول: دغه تاکتیک د اشخاصو پر خلاف مبارزو کې ډېر کارول کېږي. ځینې وختونه د هغه شخص ګوډاګی سوځول کېږي چې پر ضدیې احتجاج کېږي.

د ترانو ویل: د مبارزو پر ملاتړ او د مخالف په مخالفت کې ترانې او شعارونه ویل هم یو تاکتیک دی.

مارش کول: د مخالف پر خلاف یا د ځانګړو اهدافو د تر لاسه کولو په خاطر مارشونه کېږي.

ناستې: مبارزین په یو ځای کې خېمې لګوي او یا هم تر شنه اسمان لاندې کېني، ټوله ورځ تېروي او ځینې وختونه شپې هم تېروي، چار چاپېره بېنرونه لګوي، رسنۍ هم رابلل کېږي، چې پېښه منعکس کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له غونډو وتل: دا ډول ښینې اکثره وخت په رسمي مجلسونو کې تر سره کیږي. له غونډې وتونکي هغه وخت غونډه پرېږدي، چې له پریکړو سره مخالف وي.

خاموشي: په دغه تاکتیک کې مبارزین د مالوم وخت لپاره د یوې ځانګړې موخې په خاطر سکوت اختیار وي او خبرې نه کوي.

احتجاجي غونډې: په دغه ډول غونډو کې مبارزین په یو ځای کې راټولیږي او د مخالف هغه کړنې غندي، چې دوی یې پر خلاف مبارزه کوي. د احتجاجي غونډو ډولونه تغیر کوي. ځینې وختونه مبارزین له ځانه سره بېنرونه او بیرغونه لیږدوي او ځینې نور وختونه بیا د مخالف ګوډاګي سوځوي.

د دندو پرېښودل: که مبارزه د ټولنې د یو ځانګړي مشر له خوا وي او دغه مشر په یوه ځانګړې اداره کې کار کوي، نو د کار کوونکو له خوا په ټولیز ډول د خپلو دندو پرېښودل هم پر مخالف فشار واردوي او د دوی د غوښتنو منلو ته یې اړ باسي.

تحریمول: د دغه تاکتیک ښه بېلګه د ژورنالستانو له خوا د یوې ادارې تحریمول او د هغوی د کړنو د راپور نه ورکول دي. د ژورنالستانو له خوا د یوې ادارې تحریم د دې لامل ګرځي، چې اداره د دوی غوښتنې ومني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دیوې فابریکې یا هېواد محصولات نه اخیستل: دغه کار یو مؤثر اقتصادي تاکتیک دی، چې مخالف لوري ته زیات اقتصادي زیان ور اړوي. د بېلګې په توګه که افغانان د هغو هېوادونو د محصولاتو له اخېستلو ډډه وکړي، چې په افغانستان کې لاس وهنه کوي، دا کار به ددې لامل شي، چې دغه هیوادونه په اقتصادي ډګر کې زیان وومومي او په افغانستان کې په خپله تګلاره له سره غور وکړي.

مظاهرې او لاریونونه: دغه تاکتیک په دې وروستیو کې په افغانستان کې ډېر رواج موندلی. ځای پر ځای خلک د خپلو حقونو د لاسته راوړلو په خاطر مظاهرې کوي، خو که مظاهرې سمې منظمې نه شي او خلکو ته سم پوهاوی ورنه کړل شي، نو ددې امکان شته چې مظاهرې په تاوتریخوالي واوړي او د مبارزې د کمزورۍ لامل شي.

پرېکوون: ځینې وختونه خلک له مخالفینو سره پرېکون اعلانوي، هر ډول اړیکې ورسره پرېکوي. پرېکون هم په زیاتو ځایونو کې موثر تمام شوی او مخالفین یې د مبارزې پر وړاندې مات کړي.

له بانکونو خپلې ټولې روپۍ راویستل: دا هم ډېر موثر تاکتیک دی، په تېره بیا په هغه وخت چې مخالف لوری دولت وي. دا تاکتیک پر حکومت قوي اقتصادي فشار راوړي، خو د موثریت لپاره یې اړینه ده، چې دا تاکتیک په ټولیزه توګه ترسره شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بېلونو او پورونو نه ورکول: په دغه تاکتيک کې ولس د اوبو او يا برېښنا بېل نه ورکوي، د بانکونو د پورونو له ورکولو ډډه کېږي، خو شرط دا دی چې دغه تاکتيک د ولس له خوا په ټوليزه توګه ترسره شي. په دې تاکتيک کې حکومت ته د ماليې له ورکولو څخه انکار هم شامل دی.

دولتي ودانيو ته د هغوی له ظرفيت څخه په زياته اندازه ورننوتل: په دغه تاکتيک کې خلک دولتي ودانيو ته له ظرفيت نه په زياته اندازه ورننوځي چې له امله يې هلته موجود دولتي مامورين له ذهني فشار سره مخ کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځینی هغه تاکتیکونه چې په بېلابېلو هېوادونو کې د اختلاس پرخلاف ترې په ولسي مبارزو کې کار اخیستل شوی

په دې وروستیو کلونو کې اختلاس یوه ستره نړیواله موضوع ګرځېدلې، په لکونو انسانان په بېلابېلو ټولنو کې په یو نه یو ډول د اختلاس له امله په یو او یا بل ډول زیانمنېږي. اختلاس د نورو انسانانو په حقونو تېری دی، نو ځکه د اختلاس پر وړاندې مبارزه کول د بشري حقونو د تحقق لپاره مبارزه ګڼل کېږي. ولسي مبارزې تل د عدالت د رامنځته کېدو او د بشري حقونو د خوندیتوب او تحقق لپاره ترسره کېږي، نو ځکه د اختلاس پر وړاندې هم ولسي مبارزه د یوې قوي وسیلې په توګه په بېلابېلو ټولنو کې کارول شوې ده.

د هند یوې ډلې مبارزینو په خپل هېواد کې د اختلاس پر وړاندې مبارزه کې یوه نوې طریقه کارولې ده، دغه مبارزینو د هند جعلي بانکنوټونو چاپ او د خلکو او په ځانګړې توګه د مبارزینو تر منځ وېشل، کله چې به کوم چارواکي د چا کار نه کولو او یا به یې ترې

(c) ketabton.com: The Digital Library

رشوت غوښتلو نو خلکو له دغه نوټونو چې په پراخه کچه وېشل شوي وو يو نوټ ورکولو، خو وړاندې له دې چې دغه نوټونه ووېشل شي په اړه يې پراخه عامه پوهاوی شوی و. مبارزينو د هند په بيلابيلو برخو کې پراخه شبکې رامنځته کړې وې او کله چې به کوم يو شخص څخه د کار د اجرا کولو لپاره د رشوت غوښتنه کېدله مبارز به چارواکې ته د رشوت غوښتلو په بدل کې جعلي نوټ ورکولو دغه کار به د يو شخص کړنه نه بلکې د يوې پراخه شبکې کار ګڼل کېدو او له دې امله به دغه ډول چارواکي له يو پراخه غبرګون له وېرې له رشوت اخيستلو ډډه کوله. د اختلاس پر خلاف په ځينې ټولنو کې کراول شوي تاکتيکونه په لاندې دول دی:

- ❖ کوريا کې متقلب وکېلانو نومونه د مدنی ټولني د فعالانو له خوا په تور لسيت کې اچول کېدل او د دوی جرمي سابقي يې چاپولي.
- ❖ د ترکي د حکومتی تقلب پر خلاف خلکو په يو مالوم وخت کې هره ورځ لوښې درزول او د موټرانو هرنډونه يې غږول.
- ❖ په يو وخت کې د مالوم وخت لپاره د برقونو روښانه کول او بندولو تاکتيک هم په ترکيه کې وکارېدلو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ❖ راډیوګانو ته د ولس له خوا د چارواکو د اختلاس په اړه د زنګونو وهلو ژوندی پروګرامونو نشرول هم یو تاکتیک دی، چې په ځینو ټولنو کې کارول شوی دی.
- ❖ د بېلابېلو پر مختیایي پروګرامونو په اړه د مالوماتو راټولول یو بل اغېز من تاکتیک دی.
- ❖ په ښوونځیو او پوهنتونونو کې د اختلاس پر خلاف مشخص ټولګي دایروي چې اختلاس کې ککړ خلک د وېرې حس وکړي او له اختلاسه لاس واخلي.
- ❖ د موټرو ستر کاروان لکه، چې په کوریا کې رامنځته شوی وو رامنځته کول هم یو ښه تاکتیک و.
- ❖ د تلیفوني لیکل شوي پیغامونو له لارې د اختلاس بربنډول د اختلاس په راکمولو کې مرسته کوي.
- ❖ د اختلاس پر خلاف د فسبوک ګروپونه برابرول او هغه کې غړیتوب تر لاسه کول
- ❖ د بریښنایي لیکنو له لارې چارواکو ته پیغامونه لېږل او په هغوی فشار راوړل چې د اختلاس مخه ونیسي.
- ❖ د غیر رسمي لارو پر مټ مالومات تر لاسه کول
- ❖ خبري ناستې کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د ځانګړو سمبولونو ښودل
- دولسی مبارزی د ورکشاپونو دایرول
- د مدني زدکړو د ورکشاپونو برابرول
- عمومې غونډو ته ویناکول
- دولسی مبارزی د روزونکو لپاره د ورکشاپونو دایرول
- دولسی مبارزی لپاره له خلکو څخه بسپنه راټولول

(c) ketabton.com: The Digital Library

مظاهره کول:

مظاهره او احتجاج منطقي او احساساتي کړنه ده له دې امله اړينه ده، چې د مظاهرې کولو د وخت، ځای او څرنګوالي په اړه دقيق فکر وشي. ډېری وخت مظاهرې داسې مهال تر سره کېږي، چې سيمې ته يو لوړپوړی چارواکې راځي او يا د مظاهرې کولو ورځ د يوې ځانګړې پيښې له رامنځته کېدو سره متصادف وي.

د يوې سيمې اقتصادي، ټولنيز، سياسي حالات د بلې سيمې څخه توپير کوي، له دې امله هغه اقدام، چې په يوه سيمه کې مؤثر وي، هغه شايد په بله سيمه کې مؤثر نه وي ځکه د مظاهرې د په لاره اچولو لپاره اړينه ده، چې د اړونده ټولنې حالات په نظر کې ونيول شي.

په ولسواکه ټولنه کې مظاهره کول د ولس قانوني حق دی، خو د دې مانا دا نه ده، چې هر څوک چې هر وخت او هر چېرې وغواړي مظاهره وکړي. مظاهره ځانګړې شرايط لري.

د افغانستان د اساسي قانون شپږ دېرشمه ماده کې مظاهره د افغانانو مدني حق ګڼل شوی. ((افغانان د روا او سوله ييزو غوښتنو د تامين لپاره له قانون سره سم د بې وسلې غونډو او مظاهرې کولو حق

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري)). د مظاهرينو لپاره اړينه ده، چې غوښتنې يې قانوني وي، هېڅکله له قانوني لارو غېر قانوني غوښتنې قانوني نه شي ګرځېدلی.
دويم دا چې د مظاهره کوونکو کړنې بايد په کرکه او نفرت نه وي ولاړې، بلکې مظاهرې بايد د قانون په چوکاټ کې تر سره کړي.

په هغو هېوادونو کې بايد مظاهره کولو ته ډېره پاملرنه وشي، چې تازه له ناورين څخه راوتلي وي او يا اوس هم په کې ناورين روان وي. که پاملرنه ونه شي، نو په دغه ډول ټولنو کې مظاهرې په تاوتريخوالي اوړي، په ولسي مبارزه کې مظاهره کول يو قوي تاکتيک دی، خو د مظاهرې کولو لپاره بايد ځانګړي شرايط په پام کې ونيول شي.

تر هر څه وړاندې اړينه ده، چې د مظاهرې کولو موخه مالومه وي، ټول مظاهره کوونکي بايد د مظاهرې د موخو په اړه يوه خوله وي، که د مظاهرينو موخې سره توپير ولري، نو د مظاهرې په جريان کې ستونزې راولاړېږي او د مظاهرې اصلي موخې نه تر لاسه کېږي. د مظاهرې موخه د ستونزې بربنډول وي.

چې ستونزه بربنډه شي، ولس ترې خبر شي، رسنۍ يې په ملي او نړيواله کچه منعکس کړي او د چارواکو غوږونو ته ورسېږي، نو لازمه ده چې مظاهره په داسې يوځای کې تر سره شي، چې پورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادې شوې موخې ترې لاس ته راشي، که مظاهره په داسې ځای کې وشي، چې څوک نه شي ورتلای او رسنۍ ورته لاسرسی نه لري، دغه ډول مظاهره کومه پايله نه لري.

د مظاهرې له تر سره کولو وړاندې بايد مظاهرين چمتوالی ونيسي او دحالاتو کره جاج واخلي. امنيتي حالات بايدوارزول شي، مظاهره بايد په داسې يو ځای کې تر سره شي چې په امنيتي لحاظ خوندي وي، د مظاهره کوونکو امنيت ډېر مهم دی او له بلې خوا مظاهره کوونکي هم بايد د نورو خلکو امنيت په پام کې ونيسي. د چا پر مال او ځان ونه بلوسي، د افغانستان په شان ټولنو کې د مظاهرو په تړاو د دې قوي امکان موجود دی، چې مظاهرې ته اخلال ګر او ورانکاري ورننوځي او سوله ييزه مظاهره په تاوتريخوالي بدله کړي، نو ځکه اړينه ده، چې د مظاهرې لپاره داسې يو ځای وټاکل شي، چې امنيتي ځواکونه په اسانه د مظاهره کوونکو امنيت خوندي کړای شي.

مظاهره کوونکي بايد مخکې تر دې چې مظاهره وکړي، له امنيتي ځواکونو سره د مظاهرې د مسير او وخت په اړه توافق وکړي، که چېرې د مظاهرې وخت او مسير بدلېږي بايد امنيتي ځواکونو ته خبر ورکړل شي. مظاهره د يو شخص کار نه دی. ټول خلک او يا لږ تر لږه هغه اشخاص چې په مشرتابه کې دي، بايد د مظاهرې په تر سره کولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې له یوه بل سره مسولیتونه وویشي. هغه اشخاص باید په ګوته شي، چې له رسنیو سره خبرې کوي، هر سړی باید په خپل سر له رسنیو سره ونه غږېږي. د مظاهرې د جریان د عکاسۍ او ثبت لپاره باید ځانګړي کسان وي او همدارنګه ټولنیزو رسنیو ته د مالوماتو د لېږد اشخاص هم باید مشخص وي، دغه ډلې ته د رسنیو ډله هم ویلی شو.

بله ډله کسان باید له پولیسو سره په اړیکه کې وي، چې د پولیسو سره د اړیکو ګروپ یا د اړیکو ډله هم ورته ویل کېږي. دوی باید وخت پر وخت له پولیسو سره په اړیکه کې وي چې د ناوړه پېښو مخه ونیول شي. د اړیکو د مرستیال ګروپ په نوم باید یوه بله ډله هم موجوده وي، په دغه ډله کې داسې اشخاص شامل وي، چې د مظاهرې داخلي حالت کنټرولوي، دوی ټول جریان څاري چې څه روان دي، که په هر چاپې شک راځي چې مظاهره اخلالوي، د اړیکو ډلې ته باید راپور ورکوي.

داسې یو کس یا د کسانو یوه ډله باید وي، چې ټول حالات ارزوي، د سیمې نقشه جوړوي او که لازمه وګڼي مظاهره معطل او یا لغوه کړي. د بینرونو او شعارونو د لېږد لپاره هم د یوې ډلې موجودیت اړین دی، جلسې ته د خبرو کولو لپاره باید ځانګړي کسان ټاکل شوي وي. طبي ګروپ هم باید مالوم وي، که هوا توده وي نو د ځوانانو یوه داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډله دې وي، چې خلکو ته سرې اوبه برابرې کړي. د مظاهرې لپاره اړين وسايل لکه مايکروفون، لاوډسپيکر، بېټرۍ او نور توکي بايد مخکې تر مخکې چمتو شي، هغه لاره هم بايد وکتل شي، چې مظاهره ترې تېرېږي. ټول خلک بايد په څلور کسيزو او يا شپږ کسيزو وړو وړو ټوليو وويشل شي، چې هر يو په نورو نظر وساتي.

که د مظاهرې پر مهال د تخريب رامنځته کېدو امکان را پيدا شي، مظاهره بايد پای ته ورسول شي. که امکان ولري نو د مظاهرې ټولو خواوو ته دې د مالومو کسانو د لاسونو زنځير رامنځته شي، چې نور خلک مظاهرې ته له ورننوتلو منع کړي. د مظاهرې پر مهال له مظاهره کوونکو سره بايد په دوامداره توګه خبرې وشي، وخت پر وخت بايد د مظاهرې د تېريدو لار وڅارل شي او که په کوم چا شک پيدا کېږي، بايد د مظاهرې امنيتي مسؤل ته خبر ورکړل شي. د مبارزې د مشرتابه ټول کسان بايد په مظاهره کې نه وي.

بايد يادونه وکړو، چې عموماً د دريېمې نړۍ او تازه په ولسواکۍ کې داخل شويو ټولنو کې د مظاهرو په تړاو درې سترې ستونزې موجودې وي، دغه ستونزې د دې لامل ګرځي، چې سوله ييزې مظاهرې په تاوتريخوالي واړوي. لومړۍ ستونزه د مظاهره کوونکو او پوليسو د يو بل په اړه منفي ذهنيت دی، دواړه غاړې يو او بل خپل دښمن ګڼي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

پولیس مظاهره چېانو ته د سیستم د مخالفانو په ستر که ګوري او له دې امله د دوی د ځپلو هڅه کوي، مظاهره کوونکي هم پولیسو ته د دښمن په ستر که ګوري او څومره چې یې توان وي، هغومره د پولیسو د راپارولو هڅه کوي. په دغه ډول ټولنو کې د مظاهرو کلتور ډېر عام نه وي.

نو ځکه دواړه (امنیتي ځواکونه او مظاهره کوونکي) د مظاهرې د زغم او په سم ډول د مظاهرې کولو ورتیا نه لري، دویمه ستونزه د مظاهرې لپاره په دغه ډول ټولنو کې داړینې زېربنا نشتوالی (د مظاهرې د کلتوری سره نابلدتیا) دی. چې مظاهره کوونکي په ډېره اسانۍ د مغرضو او ځینې وختونه ان د هېواد د مخالفینو او یا نورو ګاونډیو هېوادونو له خوا په غېر شعوري توګه د هیواد د ملي ګټو پر خلاف مظاهرې کوي، د خلکو جایدادونو ته زیان رسوي او ډېر وختونه مرګ ژوبله رامنځته کوي. مظاهره کوونکي په دغه ډول ټولنو کې اړین سیاسي پوهاوی نه لري او د نورو له خوا په اسانۍ سره کارول کېږي، پولیس هم له مظاهرینو سره د چلند وسایل او مسلکي ورتیا نه لري.

دریيمه ستونزه د مظاهره کوونکو تر منځ د نظم او دسپلین نه موجودیت دی چې له دې امله نامطلوب اشخاص هم په مظاهره کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاملېږي او د خپلو ځانګړو موخو لپاره له مظاهرې ناوړه ګټنه کوي.
مظاهره چېان معمولاً د مظاهرې په پای کې خپلې غوښتنې دیو پریکړه لیک په بڼه درسنیو په موجودیت کې مطرح کوي او یا یې هم اړونده مرجع او ځینې وخت نړېوالې ټولنې ته په لیکلې بڼه ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستراتېژيکه کړنه:

د مبارزې پر مهال مبارزين د نورمالو ورځنيو کړنو پر خلاف ځينې وختونه داسې کړنې ترسره کوي، چې که حکومت د مبارزينو ځپل تر سره کوي هم مبارزه قوي کېږي او که مبارزين د کړنې ترسره کولو ته پرېښودل کېږي بيا هم مبارزه قوي کېږي. دېر وختونه د ستراتېژيکې کړنې پايله کې د ولسي مبارزينو غوښتنې منل کېږي او يا د ولس په منځ کې د حکومت حيثيت زيانمنوي.

په ولسي مبارزو کې ستراتېژيک افعال دوړو وړو لاسته راوړنو لامل ګرځي، چې د تحريک د عمومي اهدافو په لاس ته راوړنو کې مرسته کوي. ستراتېژيکې کړنې بايد داسې طرحه شي، چې په لويه کچه په کې ولسي خلک ګډون وکړي.

د ستراتېژيکې کړنې موخې بايد وار له مخه تعين او د هغوی د لاسته راوړلو لپاره هڅه وشي. د ستراتېژيکې کړنې لپاره بايد يوه دقيقه کړنلاره جوړه شي او ستراتېژيکې کړنه يو تصادف نه وي، بلکې د دغه ډول کار د سرته رسولو لارې چارې، موخې او نور بايد مخکې ورته وټاکل شي. د ستراتېژيکې کړنې موخه دا ده؛ چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخالف لپاره داسې يو حالت رامنځته کړای شي، ، چې که قدم پورته کوي او يا غلې پاتې کېږي په دواړو حالاتو کې زيانمنېږي. په ستراتيژيکي کړنه کې بايد مبارزين داسې ستونزه په ګوته کړي، چې ولس ته ارزښت ولري او ملاتړ ترې وکړي. تر ټولو ګټور موضوعات هغه دي چې په کې د حکومت له کوم بنديز څخه سرغړونه کېږي.

که څه هم ستراتيژيکه کړنه يوه لنډمهالې اقدام دی، خو بيا هم ژور تحقيق او فکر کولو ته اړتيا لري. ستراتيژيکې کړنې لپاره بايد ستونزه مالومه شي، موخې، وسايل، تاکتيکونه، اړونده خواوې، وخت او پلان سره تړلې ټولې خواوې بايد ورته روښانه شي. کله چې ورته دغه ټول شيان په ګوته شي له هغې وروسته بايد ستراتيژيکې کړنې ترسره کولو لپاره ميدان ته ور ودانګل شي.

د ستراتيژيکې کړنې ښه بېلګه د ګاندي د مالګې مارش دی، په دغه مارش کې ګاندي داسې يوه موضوع خوښه کړه، چې پراخ ولسي ملاتړ يې درلود. مالګه د هر چا لپاره مهمه وه، د برطانوي هند حکومت د مالګې له درکه هر کال په لکونو روپۍ ماليه راټوله. هندي ولس حق نه درلود چې په خپله د سمندر له اوبو مالګه جوړه کړي، دغه کار له قانونه سرغړاوی ګڼل کېده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې ګاندي د مالګې مارش پیل کړ، نو بریتانوي هند حکومت له ستونزې سره مخ شو، که د مارش پر خلاف یې اقدام کولای دغه د بې وسلې او خالي لاس خلکو پر خلاف یوه کړنه ګڼل کېده، چې د حکومت سیاسي حیثیت ته یې ضربه رسوله او له ټولو مهمه دا چې غه کار ولسي غبرګون لا پسې غښتلی کولو، چې په پایله کې مبارزه لا پسې قوي کېده. که چوپ پاتې کېدای، نو قانون ماتېده او د حکومت بودیجې ته زیان رسېده، دواړه حالته د حکومت لپاره ښه نه وو او په دواړو حالاتو کې له زیان سره مخ کېدو.

د ستراتیژیکي کړنې بله بېلګه د ایراني مبارزینو له خوا په ۱۹۹۰یمو په وروستیو کلونو کې د حکومت پر خلاف د مبارزې پر مهال د مبارزینو له خوا د شپې پر وخت منسجم او منظم ډول د الله اکبر نعرې وهل وو. د مبارزینو دغه کړنې حکومت په لویه ستونزه کې اچولی و. له یوې خوا د مبارزینو پر وړاندې د حکومت اقدام نه کولو د حکومت ناتواني ښودله او د مبارزینو پر خلاف حکومت اقدام کولو بیا حکومت له داسې یو حالت سره مخ کولو چې شاید خلکو د حکومت کړنه د اسلام او اسلامي انقلاب د روح سره ټکر ګڼلې وای. چې دغه کار به مبارزه نوره هم پیاوړې کړې وای. په یو ټاکلي وخت کې د مبارزینو له خوا په منظم او مسنجم ډول الله اکبر نعرو وهلو حکومت له داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستونزمن حالت سره مخ کړو، چې اقدام کول او اقدام نه کول دواړه د حکومت په زیان او دمبارز ط په ګټه تمامېدل.

ستراتیژیکې کړنې باید په تدریجي توګه سر ته ورسیږي، د لومړۍ مرحلې په توګه د حکومت هغه تګلارې باید وارزول شي، چې د ولس په ورځني ژوند کې ستونزې پیدا کوي. څومره چې ستونزه لویه وي، په هماغه اندازه به د دښمن لپاره اقدام حېرانوونکې وي.

په دویمه مرحله کې هغه تګلارې باید په ګوته شي کومې چې د موجوده حالت پر خلاف یو نوی حالت رامنځته کوي. دریېمه مرحله دهغه کړنو په ګوته کول دي، چې په سر ته رسولو سره یې مخالف داسې یوه حالت کې واقع کېږي، چې که اقدام کوي او یا چوپ پاتې کېږي په دواړو حالتونو کې ورته زیان رسېږي.

ورستنۍ مرحلې په توګه د ستراتیژیکې کړنې پر وړاندې د مخالف له غبرګون څخه ګټه اخېستل او د توان تر کچه ورته پراخه تبلیغ کول دي. ددغه تبلیغ موخه داوي، چې د ولسي مبارزې ملاتړ زیات او له مخالف څخه ملاتړ راکم شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم څپرکی

په اسلامي نړۍ کې ولسي مبارزې:

موږ ولسي مبارزې سره د مبارزې کولو دیوې وسیلې په توګه چلند کوو او وله دې امله زموږ لپاره هرګز ولسي مبارزه دیوې ایډیالوژۍ په توګه مطرح نه ده. دغه ډول مبارزه په هر ډول ټولنو کې د رامنځته کېدو امکان لري. د فلسطینیانوله خوا انتفاضه، په ۱۹۹۰یمي کې د اربکان پر خلاف د ترکانو ولسي مبارزه، عربو پسرلی، د خمیني په مشرۍ د ایران انقلاب او د باچا خان له خوا د فیرنګیانو پر خلاف د خدای خدمتګار تحریک په اسلامي ټولنو کې د ولسي مبارزو یو څو بېلګې دي. دې کتاب کې د دغو ټولو مبارزو په اړه خبرې کول د کتاب د وس خبره نه ده، نو ځکه دلته یوازې د عربو پسرلي او خدای خدمتګارو تحریک په اړه لنډې خبرې کوو.

د عربو پسرلي:

په ۲۰۱۱ کال کې عربي نړۍ دیو لړ سترو، چې د ډېرو عربي هېوادونو واکمن په کې له واکه ګوښه شول، اوښتونونو شاهده وه. دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوښتونونه د سوله ییزو ولسي مبارزو په پایله کې رامنځته شول او ولسواکه نظامونو په کې د دیکتاتوري رژیمونو ځای ونیولو. د اوښتونونو دغه لړۍ د عربو د پسرلي په نوم یادېږي.

په اوسني بحث کې زه یوازې په مصر کې د عربو د پسرلي د څپې په اړه خبرې کوم. په مصر کې د عربو پسرلی وروسته له هغه پیل شو، چې په تیونس کې یو ځوان محمد بوعزیزي چې په یو ګاډۍ یې سبزي خرڅوله د پولیسو له خوا ورسره د خراب چلند له امله ځان ته اور واچولو. د نوموړي ځان ته اور اچونه په تیونس او وروسته په عربي نړۍ کې د عربو د پسرلي لپاره د کتلست رول ولوبولو. محمد بو عزیزي وروسته د خپلو ټپونو له امله په شفا خانه کې ساه ورکړه. پراخه غبرګونونه راوپارول، چې له امله یې د دغه هېواد واکمن زین العابدین له واکه ګوښه کړای شو. په تیونس کې د عربو د پسرلي د لومړنۍ څپې بریا نورو عربو په ځانګړې ډول مصري فعالانو ته دولسي مبارزې د ترسره کولو ته وهڅول، مصریانو؛ چې له حالاتو تنګ وو، دغه وخت یې د مبارزې لپاره وړ وګڼلو او میدان ته یې ور ودانګل.

دا هغه وخت و چې حُسني مبارک پر مصر درې لسیزې واکمني پوره کړې وه او غوښتل یې خپل زوی ته داسې قانوني لارې چارې برابرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي، چې د ده له واکه تر لرې کېدو وروسته یې زوی ځای ناستی شي. د مصر خلک د حُسني مبارک له دغه ډول پرېکړو سره موافق نه وو او د نوموړي د ګوښه کېدو لپاره یې پراخه ولسي مبارزه پیل کړه. د مبارک پر خلاف مبارزه کې ټولنیزو رسنیو لکه فېسبوک، ټوېټر او ګرځنده تلیفون پرېکنده رول ولوباوه. حکومت له دوامداره هڅو سره ونه توانېد چې ټولنیزې رسنۍ د ډېر وخت لپاره غېر فعالې کړي. همدغه ټولنیزې رسنۍ د دې لامل شوې، چې په لویه کچه عام ولس او په ځانګړي توګه ځوانان مبارزې ته وهڅول شي او ګډون په کې وکړي.

د عربو د پسرلي په دغه څپه کې په مصر کې داسې پراخه، خو له تاو تریخوالي پرته لاریونونه وشول، چې له ۱۹۷۷ کال راپه دېخوا یې د دغه هېواد په تاریخ کې ساری نه لیدل کېږي. په ۱۹۷۷م کال کې د انوار سادات د واکمنۍ پر مهال هم د خوراکي توکو د کمښت پر مهال ورته لاریونونه ترسره شوي وو. د حسني مبارک پر خلاف مظاهره کوونکو پر خلاف داوښکې بهوونکي ګاز په ګډون، د دوی د ځپلو لپاره ډول ډول تاکتیکونه وکارول شول. د مظاهره چیانو له خوا هم ډول ډول تاکتیکونه وکارول شول، چې یو یې هم پر دوی د تودو اوبو د تویولو او د وهلو پر مهال په لمانځه درېدل او لمونځ کول وو. کله به چې مظاهره کوونکي په لمانځه ودرېدل، نو پولیسو به پر دوی زور

(c) ketabton.com: The Digital Library

زياتې بس کړ. مظاهره چيانو خپلو کړنو ته دوام ورکړ او د حکومت زور ته تسليم نه شول.

يو بل تاکتيک چې مظاهره کوونکو وکاراوه، دا و چې دوی وسله وال ځواک ته بلنه ورکوله او ورته ويل يې چې له دوی څخه بايد ملاتړ وکړي. دوی به نعرې وهلې. ((پوځ چېرته دی؟ راشئ او وګورئ چې پوليس له موږ سره څه کوي.)) دوی زياتره تمرکز په عامو عسکرو کاوه، ځکه چې لوړ پوړې چارواکي د مبارک پاخه ملاتړي وو.

که څه هم مبارزين عام خلک وو، خو ځينو سياسي ګوندونو لکه اخوان المسلمين او نورو هم په کې ګډون درلود. د مبارک قابو درې لسيزو مستحکم واک د کوڅو د ۱۸ ورځنيو مظاهرو په ترڅ کې ولړزېد او نوموړی اړ شو، چې واک پرېږدي. همدغه ولسي مبارزه وه چې د هېواد په مړژوانده سياسي ګوندونو کې يې ساه پو کړه او هغوی ته يې د سياسي مبارزې وړتيا وروبخښله. دغه مبارزه د دې لامل شوه چې لس ګونه کلونه وروسته مصريان حس کړي، چې دوی د مصر يوه برخه دي او د هېواد په راتلونکي کې رول لوبولی شي. د مبارزې په پايله کې مبارک زندان ته ولېږل شو او واک په موقتي توګه پوځ ته وسپارل شو. پوځ ژمنه وکړه چې ټول ټاکنو او يو منتخب حکومت ته به لار اواروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدايي خدمتګار

په ۱۹۰۱م کال کې چې د هند وايسراى د صوبه سرحد په نوم يو نوى ايالت جوړ کړ، نو ورسره سم يې د دغه ايالت د ځينو ولسواليو لپاره ځانګړي قوانين جوړ کړل، چې د (ايف سي آر)

جنايي جرمونو فدرالي قوانينو تر مخې يوه ولسوالى يا ايجنسي مستقيماً د والى او په لويه کې د ولسمشر د استازي ،سياسي استازي (پوليتيکل ايجنټ) له خوا اداره کېږي. که څه هم دغه سيمې په اوسنى خيبر پښتونخوا کې دي، ولې دوى د پاکستان د مرکزي ادارې د لاس لاندې دي. د نوي وېش له مخې د صوبې شپږ ولسوالى (باجوړ، مومند، خيبر، ملاکنډ، کورمه، اورکزى) او ورسره څلور نورې سيمې د افغانستان او د صوبه سرحد د نورو ولسواليو تر منځ يو حايل و ګرځېدې. ايف سي آر قانون يوازې په همدغو قبايلي سيمو کې نافذ و .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ایف سي آر قانون له مخې خلک پر ته له دې چې محاکمه شي، د مرګ په سزا محکومېدل. د ایف سي آر د قانون له مخې د سیمې له خلکو سره به ډېر ظالمانه چلند کېده او ډېر ځل به د صوبې د نورو سیمو خلکو ته قبایلي سیمو ته د ورتګ اجازه نه ورکول کېده. د ایف سي ار له مخې پر ته له دې چې محاکمه تر سره شي؛ حکومت تورن افراد اعدامول. د ایف سي آر قانون له مخې به د جرګې په نوم یوازې انګریز پلوی ځکمه وال او کاروباریان را ټولېدل، چې د مجرم په اړه پرېکړه وکړي. ایف سي ار اوس هم د پښتونخوا په ځینو سیمو کې حاکم دی. د دوی جرګه به د کمېشنر له خوا (که ورسره موافق به وو تایید او نافذېدله). مجرم به د استناف غوښتنې حق نه درلود.

بریتانوي حکومت په ۱۹۰۹م کال کې په ټول هند کې منټو مارلي او ۱۹۱۹م کال کې د چېمفورډ په نوم سمونونه رامنځته کړل. د دغو قوانینو له مخې یې د هند خلکو ته ځینې سیاسي او ټولنیز حقونه ورکړل، خو په صوبه سرحد کې د انګریزي واکمنو له خوا هېڅ ډول سمونونه رامنځته نه شول او په ارادي توګه خیبر پښتونخوا له دغو سمونونو مستثنی وګرځول شوه. له دې وروسته په ۱۹۱۹م کې د راولټ د قانون په نوم یو بل قانون نافذ شو، چې له مخې یې په سیاسي فعالیتونو بندیز ولګېد. خیبر پښتونخوا سره چې مطلق اکثریت یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتانه وو، د مور مېرې دغه سلوک پښتانه له سختو ننګونو سره مخامخ کړل. له يوې خوا د پښتنو ځينو ناوړه دودونو پښتانه په سياسي لحاظ له ورکېدو سره مخ کړي وو او له بلې خوا انګريزي راج هم د پښتنو د ځپلو لپاره له هرې حربې کار اخيست. د هند دوو ستر سياسي ګوندونه (کانګرس او مسلم ليګ) هم لاس تر زنې ناست او د پښتنو د بدې ورځې تماشه يې کوله .

د پښتونخوا ايالت پښتانه، وروسته له هغه چې د هند له نورو ګوندونو په تېره بيا د مسلم ليګ څخه ناهيلي شول، د عبدالغفار خان تر مشرۍ لاندې را ټول او د خپلو حقونو څخه د دفاع په موخه يې مبارزه پيل کړه. د عبدالغفار خان (پاچاخان) سره په دغه مبارزه کې يو شمېر نورې وتلي مذهبي او سياسي څېرې لکه د ترنګزو حاجي صيب هم ملګرې و. پاچا خان له ديني عالمانو سره د مشورې په موخه وخت پر وخت د هند له ديني مرکزونو لکه ديوبند څخه هم ليدنه کوله او د هغه ځای له مشرانو يې مشورې اخيستې.

عبدالغفار خان له مولانا محمود الحسن او مولانا عبيد الله سندهي سره هم وخت پر وخت مشورې کولې. د دغه تحريک موخه د پښتنو ټولنيز سمون و، تحريک پښتانه يووالي ته رابلل، هغوی ته يې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروروګلوۍ توصیه کوله او له یوه بل سره یې د جګړو او د دښمنیو د نه کولو تلقین ورکاوه.

پښتانه یې د خانانو د بې ځایه او ناروا تسلط څخه د ځان خلاصون ته هڅول او د خانانو له خوا د پښتنو د ځپلو او استحصال پر خلاف یې مبارزه کوله. د دغه تحریک عالمانو د دیني خرافاتو پر خلاف هم مبارزه کوله، هڅه یې کوله چې پښتانه د دین په نوم له لوټمارو څخه نجات پیدا کړي، د پیرانو او خانانو له ظلم زور څخه خلاص شي.

تحریک همدارنګه پښتانه هڅول، چې خپل بچي ښوونځیو ته ولېږي او له حکومت څخه یې پښتنو ته په پښتو ژبه د زده کړو د برابرولو غوښتنه کوله. د پښتنو د سمون لپاره عبدالغفار خان په ۱۹۲۸م کې د پښتون په نوم میاشتنۍ چاپي خپرونه هم پیل کړه. دغه ژورنال په سیمه کې د پښتو ژبې لومړنی ژورنال و.

باچا خان د پښتنو په سیمه کې د ازادو مدرسو په نوم د پښتنو د بچو (انجونو او هلکانو) لپاره په ټوله پښتونخوا کې ۸۷ ښوونځي جوړ کړل. په دغه ښوونځیو کې د دیني زده کړو سره عصري علوم په پښتو ژبه تدریسېدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالغفار خان د دې لپاره چې کارونه يې ډېر ګټور شي، مبارزه نوره هم منسجمه کړه. نوموړي د هر کلي په کچه يوه کمېټه جوړه کړه. له دې وروسته يې د څو کليو په کچه کمېټې جوړې کړې، د کليو کميټې د تحصيل او ولسوالۍ په کچه له کمېټو سره منسجمې شوې، د دې ټولو په سر کې د ولايت جرګه وه، چې د پښتنو د پارلمان په نوم يادېده. دا ټولې جرګې انتخابي وې.

د جرګو مشر په خپله د عبدالغفار خان له خوا ټاکل کېده، د جرګو مشر (سالار اعظم) به بيا د چارو د سمون په خاطر د لاس لاندې افسران غوره کول، چې دا ټول افسران رضا کار وو او د کار په بدل کې يې هېڅ پېسې نه اخيستې، همدا کسان وو، چې تحريک ته يې لوری ورکاوه او د تحريک کارونه به يې په سلا مشوره پرمخ بېول. په تحريک کې ټول ۵۱۳ کلي وو، د سرحد له ۲۶ لکه نفوس څخه يې ۳ لکه همدغه خدايي خدمتګاران وو، خو حکومت هم په ارامه نه و، وخت پر وخت به يې د خدايي خدمتګارو تحريک ځپلو، غړي به يې نېول او تل به يې ازارول.

د شلمې پېړۍ په لومړيو کې نه يوازې دا چې پښتانه په تعليمي ډګر کې د هند د نورو برخو له ولسونو وروسته پاتې وو او يوازې دوه سلنه پښتانه لوستي وو، بلکې دوی پاشل شوي وو، په صنعتي او اقتصادي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډګرونو کې هم له نورو قومونو څخه ډېر شاته پاتې وو. دوی په دوکانداری، سوداګرۍ او صنعت کې برخه اخیستل د خپل ځان سپکاوی ګاڼه. پاچاخان فکر کاوه چې دغه انګېرنې د پښتنو د مخالفینو له خوا د پښتنو د وروسته والي په موخه مشهورې شوي او باید له منځه لاړې شي.

په صنعت، تعلیم او اقتصادي ډګرونو کې وروسته والی د دې لامل شو، چې پښتانه په سیاسي ډګر کې هم وروسته پاتې شي. خدايي خدمتګارو غورځنګ موخه پښتنو ته د صنعت، اقتصاد او نورو ساحو کې پر مختګ او پر خپل ځان تکیه کول وو او د تحریک اساسي هدف له الله(ج) څخه د خلکو په وېرولو او د عزت نفس په تلقین ورکولو ولاړ و.

د انګریز د ظلمونو د غبرګون په پایله کې د خدايي خدمتګار ټولنیز تحریک په یو سیاسي تحریک واوښت او د پښتنو د سیاسي حقونو د لاسته راوړنو لپاره یې مبارزه پیل کړه. دغه تحریک د پښتنو لپاره ویښتابه او په اقتصادي، ټولنیز او سیاسي ډګرونو کې د پښتنو لپاره سترې لاسته راوړنې درلودې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهان باوري دي، چې ډسپلين او يووالى، د تاوتريخوالي نه کولو ته ژمنتيا او وېرې ته په زړه کې ځای نه ورکولو د ولسي مبارزې د بريا له پاره اړين شرايط دي. که د خدايي خدمتګارو تحريک په غور مطالعه شي، دغه ټول شرايط په کې ليدل کېږي.

مخکې له دې چې مبارزين عملاً په خدايي خدمتګار تحريک کې په کار پيل وکړي، دوی اړ وو چې د تحريک د موخو او پروګرامونو په باره کې روزنه تر لاسه کړي. د دغه کار لپاره دوی ته عملاً په روزنيزو کمپونو کې روزنه ورکول کېده. په لومړي سر کې دغه روزنه يو څه غير منظمه وه، خو د وخت په تېرېدو سره د خدايي خدمتګارو په ليکو کې د نويو شامل شويو اشخاصو لپاره د روزنې هر اړخيز پروګرام رامنځته شو. په دغه پروګرامونو کې خدايي خدمتګارو ته د ځان او د کورونو د پاکۍ، د نورو خلکو (چې د تحريک غړي نه وو) د کورونو د پاکولو، د ځرخې د ګرځولو او له تاوتريخوالي څخه د ځان د ساتلو په اړه پوهاوی ورکول کېده.

د خدايي خدمتګارو روزنه د دې لامل وګرځېده، چې بر خه وال د رضا کارانو په توګه په راتلونکي کې د تحريک مسوولیتونو ته د اوږه ورکولو لپاره چمتو کړي. سر بېره پر دې په رواني لحاظ دغه روزنيز پروګرامونه د دې لامل وګرځېدل، چې د مبارزينو تر منځ نظم او

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو والى رامنځته کړي او په راتلونکي کې دوی د تاوتريخوالي نه کولو ته ژمن پاتې شي.

د پښتنو په اړه مشهوره شوې وه، چې په دوی کې نظم راوستل يو ستونزمن کار دی. خدايي خدمتګارو تحريک دغه خبره ناسمه ثابته کړه. خدايي خدمتګارو تحريک د تحريک د غړو تر منځ له نورو سره کار کولو (Team Work) ته وده ورکړه او د تحريک غړي يې داسې منظم کړل، چې د دوی تر منځ يې د نظامي ځواک په څېر د بريدمن، ډګروال، جنرال او نورې رتبې رامنځته کړې. د دې سربېره د تحريک غړي په ټوليو، کنډکونو او نورو نظامي واحدونو وويشل شول.

د خدايي خدمتګارو په تحريک کې د تاوتريخوالي نه کولو ته ژمنتيا يو اړين شرط وو. هر غړی اړ و چې ځان له تاوتريخوالي وساتي، دې موخې ته د رسېدو لپاره هر خدايي خدمتګار په تحريک کې د شاملېدو پر مهال اړ و، چې د تاوتريخوالي د نه کولو لوړه وکړي.
د خدايي خدمتګارو په تحريک کې د ګډون لپاره اړينه وه، چې هر شخص پر لاندې مواردو لوړه وکړي:

- زه يو خدايي خدمتګار يم او لکه څنګه چې خدای (ج) خدمت ته هېڅ اړتيا نه لري، زه به په سر ښېندونکي توګه د هغه د مخلوق په خدمت کولو سره د هغه خدمت وکړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ❖ زه باید له تشدده کار وانه خلم، زه باید بدل او انتقام وانخلم او زه باید هر هغه څوک وبخښم چې پر ما ظلم کوي.
- ❖ زه باید د کومې دسیسې او کورنۍ یا شخصي کینې او دښمنۍ برخه وانه اوسم او زه باید له هر پښتون سره دیوه ورور او ملګري په توګه چلند وکړم.
- ❖ زه به ناوړه دودونه او اعمال پرېږدم، ساده ژوند به غوره کوم او له بدو کارونو به ډډه کوم.
- ❖ زه باید ښه کرکټر او ښو خویونو ته پراختیا ورکړم.
- ❖ زه باید د خپل خدمت په مقابل کې هېڅ ډول توقع ونه لرم.
- ❖ زه باید له هېچا ونه وېرېږم او هر ډول سرښندنې ته چمتو یم.

پر دې سربېره د خدايي خدمتګارو تحریک یوه هر اړخیزه ستراتیژي درلوده. د تحریک لید، موخې او موخو ته د رسېدو لارې چارې ټولې په پلان کې په ګوته شوې وې.له پیر روښان وروسته خداي خدمتګار تحریک د پښتنو د ویښتابه لپاره دویم ستر تحریک وو، دغه تحریک پښتنو ته د سیاسي، اقتصادي، ټولنیزو او تعلیمي ډګرونو کې د پرمختګ لارې پرانیستې. خدايي خدمتګار تحریک عموماً په سیمه او په ځانګړې ډول د پښتنو په ژوند داسې ژور خاپونه پرېښودل، چې د پښتون قام په ژوند به يې اغېزې تر پېړیو پاتې شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

References

Bartkowski,Maciej(۲۰۱۳):*Recovering Nonviolent History;Civil Resistance in Liberation Struggle*,LynneRienner Publication ,London.

Beyerle, Shaazka(۲۰۱۴): *Curtailing Corruption People Power for Accountability and Justice*,LynneRienner, London.

Brumberg, DanielandShehata, Dina(۲۰۰۹):*Conflict, Identity and Reform in the Muslim World: challenge for US Engagement*. Washington DC. United States Institute of Peace Press.

Canvas Core Curriculum: *A Guide to Effective Nonviolent Struggle* (۲۰۰۷) Serbia.

Chanda, Arthur(۲۰۱۳): *Bacha Khan and the Struggle for Freedoom*, Danish Publication Peshawar.

Chenoweth, Erica and Stephan,Maria (۲۰۱۱):*Why Civil Resistance Works:The Strategic Logic Of Nonviolent Conflict*. Columbia University Press, New York.

Constitution of Afghanistan, Official Gazette ۸۱۸, Directorate of Publication, ۲۰۰۳.

Easwaran,Eknath(۱۹۹۹),*Nonviolent Soldier of Islam;Badshah Khan ,A Man to Match His Mountains*,The Blue Mountain Center of Mediation,California.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Mischnick, Ruth, Nonviolent Conflict Transformation, Training Manual of Trainer Course, Center for Training \and Networking in Nonviolent Action-Kurve Wustrow

Betts, Christpher, The social contract, Ooxford university press, London.

Sharp, Gene(۲۰۰۵):Waging Nonviolent Struggle: ۲۰Th *Century practices and* ۲۱St *Century Potential*, Expanding Horizons Books, Boston.

Sharp, Gene(۲۰۰۳):There are Realistic Alternatives, The Albert Einstein Institution, Bostan.

Stephan, Maria (۲۰۰۹): Civilian Jihad, Nonviolence Struggle, Democratization and Governance in the Middle East, The Palgrave Macmillan Series on Civil Resistance, New York.

The Constitution of Afghanistan: A Collection of Articles (۲۰۰۳):Official Gazette, Department of Publication, Kabul.

ثاپی، مبارز (۲۰۱۳): عدم تشدد د انسانیت په لمن کې.

اشفاق، ملک (۲۰۱۵): سقراط حیات، فلسفه اور نظریات، حاجی حنیف پرنټرز، لاهور.

اشفاق، ملک (۲۰۱۵): افلاطون حیات، فلسفه اور نظریات، حاجی حنیف پرنټرز، لاهور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کور ودانی

د افغانستان ملي تحریک له هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (انجنیر میرحاتم فضلي) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا د دې اثر له لیکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د لیکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

(c) ketabton.com: The Digital Library

Nonviolent Civic Mobilization

By: Ahmadullah Archiwal

2016

د خپرونو لړ: ۸۵

د افغانستان ملي تحريک
www.melitahrik.com

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library